

Tampereen yliopisto

Politiikan tutkimuksen laitos

KESKINEN, ANNASTIINA: Euroopan unioni poliittisen identiteetin omaavana kollektiivisena toimijana: analyysi Ranskan ulkopoliittisen johdon Itävalta-boikotin yhteydessä antamista lausunnoista

Pro gradu -tutkielma, s. 111

Kansainvälinen politiikka

Elokuu 2002

Vuoden 2000 aikana läpikäyty Itävalta-boikotti oli merkittävä tapaus Euroopan unionin poliittisen identiteetin kannalta. Tämä pro gradu -työ on tutkimus siitä, mitä Itävalta-boikotin perusteella voidaan päätellä EU:n poliittisen identiteetin sisällöstä ja sen merkityksestä EU:lle. Lisäksi tutkimuksessa pyritään selvittämään, miten tuo tapahtumasarja vaikutti EU:n kehitykseen kollektiivisena poliittisena toimijana. Ranska oli boikotin aktiivinen puolestapuhuja ja siitä syystä tutkimuksessa keskitytään selvittämään nimenomaan Ranskan ulkopoliittisen johdon näkemystä boikottiin liittyneistä asioista. Tutkimusaineistona ovat presidentti Chiracin sekä boikotinaikaisten pääministeri Jospinin, ulkoministeri Védrinen sekä Eurooppa-ministeri Moscovicin pääasiassa vuoden 2000 aikana antamat lausunnot Itävallan hallituksenmuodostukseen liittyneistä tapahtumista.

Tutkimuksen teoriaosuudessa kehitellen konstruktivistiseen teoriaan perustuvaa identiteettiteoriaa. Sen mukaan identiteetin rakentuminen on kaksisuuntainen prosessi. EU:n kaltainen kollektiivinen toimija voi pyrkiä rakentamaan itselleen tietynlaisen identiteetin. Todellisuudessa tällainen identiteetti on kuitenkin olemassa vain, jos tuohon instituutioon kuuluvat yksittäiset toimijat, EU:n tapauksessa valtiot, ottavat tuon identiteetin omakseen eli identifioituvat siihen. Tutkimuksen teoriaosuuteen ovat voimakkaimmin vaikuttaneet Nicholas Onufin ja Alexander Wendtin kehittelemät niin sanotut sosiaaliteoriakonstruktivistiset teoriat. Ranskan ulkopoliittisen johdon lausuntoja analysoin tekstin sisällön analyysi -menetelmän perusteella rakentamani luokitusrunгон avulla. Menetelmän taustalla vaikuttavat hyvin pitkälle Foucault'n diskurssianalyysin viitoittamat lähtökohdat.

Tutkimustulokset osoittivat, että EU:n poliittisen identiteetin tarkoitus on taata EU:n säilyminen jatkossakin juuri tietynlaisena instituutioon. Uhka poliittisille arvoille eli EU:n poliittiselle identiteetille oli siis uhka koko instituutioon olemassa ololle. Itävalta-boikotti vahvisti EU:ta kollektiivisena poliittisena toimijana, koska se mm. vaikutti EU-sopimusten muuttamiseen sellaisiksi, että EU:lla on nyt paremmat mahdollisuudet puuttua sen arvojen toteutumista uhkaaviin tapahtumiin EU-maissa. Itävalta-boikotilla ei kuitenkaan saavutettu haluttua päämäärää eli huolenaiheena ollut hallituskoalitio pysyi edelleen vallassa. Kansalaisten ja sitä kautta jäsenmaiden identifioituminen EU:hun tuskin lisääntyi millään tavalla. Vastaavanlaiset ilmiöt tulevat jatkossakin uhkaamaan EU:n olemassa oloa juuri tietynlaisena instituutioon.

Sisällysluettelo

1. JOHDANTO	1
2. ITÄVALTA-BOIKOTIN TAUSTAT JA TAPAHTUMAT	10
2.1. FPÖ – Jörg Haiderin puolue	11
2.2. EU-maiden mielenilmaisuu	14
3. KOLLEKTIIVINEN IDENTITEETTI SOSIAALISENA KONSTRUKTIONA	20
3.1. Identiteettiteorian konstruktivistiset lähtökohdat	21
3.2. Identifioituminen instituutioihin	27
3.3. Identiteetin rakentuminen instituutioussa	33
3.4. Instituutiouiden identiteetin ylläpitämisestä	37
4. METODOLOGISET LÄHTÖKOHDAT	41
4.1. Lähestymistapana diskurssianalyysi	41
4.2. Itävalta-lausunnot ja tekstin sisällön analyysi	45
4.3. Luokitusrungon muodostus pala palalta	48
4.4. Luokitusrunko	51
5. ITÄVALTA-BOIKOTTI RANSKAN ULKOPOLIITTISEN JOHDON LAUSUNNOISSA	55
5.1. Itävallan hallituskoalitiouun liittyneet käsitykset boikotin perusteluina	55
5.2. EU-lähtöiset perustelut boikotille	61
5.3. Boikottitoimien tehtävä käytännössä	65
5.4. Boikotin päämäärät ja purku	69
5.5. EU-arvojen sisältö, tehtävä ja merkitys	75
5.6. EU kollektiivisena poliittisena toimijana	78
6. JOHTOPÄÄTÖKSET	83
7. LOPPUSANAT	89
LÄHDELUETTELO	92

1. Johdanto

”(Euroopan) unioni perustuu jäsenvaltioille yhteisiin vapauden, kansanvallan, ihmisoikeuksien ja perusvapauksien kunnioittamisen sekä oikeusvaltion periaatteisiin.” Näin on kirjattu Sopimuksen Euroopan unionista kuudennen artiklan ensimmäiseen kohtaan. Saman artiklan toisen kohdan mukaan ”unioni pitää arvossa yhteisön oikeuden yleisinä periaatteina perusoikeuksia, sellaisina kuin ne taataan ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyssä, Roomassa 4 päivänä marraskuuta 1950 allekirjoitetussa Euroopan yleissopimuksessa ja sellaisina kuin ne ilmenevät jäsenvaltioiden yhteisessä valtiosääntöperinteessä.”¹

Edellisen perusteella Euroopan unionin katsotaan perustuvan yhteisiin poliittisiin arvoihin. Poliittisia ne ovat siksi, että niissä puututaan suoraan valtion hallitusmuotoon ja luonteeseen. Sopimuksessa viitataan jäsenvaltioiden yhteiseen valtiosääntöperinteeseen. Sen mukaan jäsenvaltioiden yhteisten arvokäsitysten pitäisi juontaa juurensa jo sopimuksia edeltävältä ajalta. Jäsenvaltioiden oletetaan jo valmiiksi omaavan, ainakin ihmisoikeuksia koskien, samanlaisen arvoperustan. EU:n sopimuksissa on siis määritelty jäsenvaltioiden yhteinen poliittinen identiteetti. Se muodostuu EU:n yhteisistä poliittisista arvoista. Tarkoitukseni ei ole väittää, että EU olisi ensisijaisesti poliittinen valtioliitto. Unionin kenties vahvin alue on taloudellinen yhteistyö. EU-sopimuksissa kuitenkin sitoudutaan noudattamaan tiettyjä poliittisia arvoja ja viimeistään vuonna 2000 läpikäyty tapahtumaketju, jota Suomessa kutsutaan Itävalta-boikotiksi, antoi hyvän syyn ottaa huomioon, että EU:lla on olemassa myös sanottu poliittinen ulottuvuus. Se myös osoitti, ettei EU-arvojen kunnioittaminen merkitse kaikille jäsenmaille samaa asiaa.

Tammikuun lopulla 2000 Itävallassa nousi demokraattisten vaalien seurauksena hallituspuolueeksi Itävallan vapauspuolue FPÖ. Muissa EU-maissa puolueen politiikan ja vaalikampanjan katsottiin olevan muukalaisvastaisia ja polkevan ihmisoikeuksia. Puoluetta pidettiin äärioikeistolaisena ja populistisena. Artiklassa kuusi lueteltujen arvojen lisäksi puolueen ohjelman katsottiin olevan Euroopan yhteisön

---

¹ Euroopan unionin konsolidoidut sopimukset 1997, 13.

perustamissopimuksen artiklan 13 vastainen. Sen mukaan neuvosto voi toteuttaa tarvittavat toimenpiteet sukupuoleen, rotuun, etniseen alkuperään, uskontoon tai vakaumukseen, vammaisuuteen, ikään tai sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvan syrjinnän torjumiseksi². 14 muun EU-maan mukaan FPÖ ei jakanut EU:n yhteisiä poliittisia arvoja. Ne esittivät Itävaltaan kohdistuneen poliittisen mielenilmauksen eli asettivat sen eräänlaiseen poliittiseen paitsioasemaan.

Itävallan asettaminen poliittiseen boikottiin oli kuitenkin monessakin mielessä ongelmallinen teko. Ensinnäkin se oli ensimmäinen kerta, kun EU:ssa ryhdyttiin tämän kaltaisiin toimenpiteisiin. Sopimuksessa Euroopan unionista on olemassa myös artikla seitsemän³, joka oikeuttaa EU-maat tiettyihin toimiin, jos joku jäsenmaista rikkoo artiklan kuusi periaatteita. Sen mukaan ”valtion- tai hallitusten päämiesten kokoonpanossa kokoontuva neuvosto voi yksimielisesti jäsenvaltioiden yhden kolmasosan ehdotuksesta tai komission ehdotuksesta ja saatuaan Euroopan parlamentin puoltavan lausunnon todeta, että jokin jäsenvaltio rikkoo vakavasti ja jatkuvasti artiklan kuusi ensimmäisessä kohdassa mainittuja periaatteita, kehoitettuaan ensin asianomaisen jäsenvaltion hallitusta esittämään huomautuksensa”. Jos rikkominen näin on todettu, neuvosto voi määräenemmistöllä päättää pidättää väliaikaisesti tietyt tästä sopimuksesta johtuvat asianomaiselle jäsenvaltiolle kuuluvat oikeudet, mukaan lukien kyseisen jäsenvaltion hallituksen edustajan äänioikeuden neuvostossa.⁴ Itävallan tapauksessa muut 14 EU-maata ryhtyivät toimiin ennen kuin FPÖ:n osallistuminen hallitukseen oli vielä varmistunut. Artiklan seitsemän käyttöönotto ei siinä tilanteessa ollut mitenkään mahdollista, koska Itävallassa ei voitu osoittaa tapahtuneen jatkuvia ja vakavia ihmisoikeusrikkomuksia. Muiden EU-maiden asettamat boikottitoimet koskivatkin nimenomaan valtioiden kahdenvälisiä suhteita.

Vaikka boikotti koskikin virallisesti valtioiden kahdenvälisiä suhteita, tapausta on mielestäni perusteltua tutkia EU-asiana. Yhteisiin boikottitoimiin osallistuivat kaikki 14 muuta EU-maata ja vain nuo 14 maata. Jotkut muutkin maat, mm. Israel⁵ ja

---

² Euroopan unionin konsolidoidut sopimukset 1997, 47.

³ Artikla seitsemän on esitetty tässä sellaisena kuin se oli olemassa Itävalta-boikotin alkaessa ja sen aikana. Boikotin jälkeen siihen on tehty tiettyjä muutoksia. Niihin palaan kappaleessa kuusi.

⁴ Euroopan unionin konsolidoidut sopimukset 1997, 14.

⁵ LM 5.2.2000.

Yhdysvallat⁶, osoittivat tapauksen johdosta omat mielenilmaisunsa, mutta ne eivät osallistuneet EU-maiden yhteiseen boikottiin. Myös tapauksen johdosta käydyssä keskustelussa tapahtumat miellettiin EU-asiaksi. Tämä teki asiasta entistä hankalamman, koska erityisesti monessa pienessä jäsenmaassa koettiin ongelmalliseksi se tapa, jolla EU puuttui Itävallan vaalitulokseen eli sen sisäisiin asioihin. Artiklassa kuusi on olemassa myös kohta kolme, jonka mukaan ”unioni pitää arvossa jäsenvaltioidensa kansallista ominaislaatua”.⁷ Ennen Itävalta-boikottia EU:ssa ei ollut jouduttu, tai edes tosissaan yritetty, tehdä rajaa sellaisen ominaislaadun välille, joka voidaan hyväksyä ja sellaisen ominaislaadun välille, jota ei voida hyväksyä. FPÖ osoittautui kohdaksi, jossa tuo raja kulki.

Itävalta-boikottiin asti tällainen rajanveto EU:ssa oli paitsi hyvin hankala myös hyvin tarpeellinen. Itävalta-boikotin aikana pelkästään EU:ssa oli kuudessa maassa oma suhteellisen vahva tai ainakin varteenotettava puolueensa, jolla on äärioikeistolaisia piirteitä. Näihin maihin kuuluivat Itävallan lisäksi Ranska, Italia, Tanska, Saksa ja Belgia. Myös Ruotsissa äärioikeisto sai tuolloin ääniä, mutta hyvin vähän. Suhteellisen vahvojen äärioikeistojen listaan voidaan lisätä EU:n ulkopuolisista Euroopan maista Sveitsi ja Norja sekä muutamia EU:n hakijamaita.⁸ EU:n pääasiassa sosialisti- ja konservatiivijohtoiset hallitukset ovat olleet äärioikeiston noususta hyvin huolissaan. Itävalta oli ensimmäinen EU-maa, jossa sen tyyppinen puolue nousi konservatiivipuolueen tasaväkiseksi hallituskumppaniksi. Itävalta-boikotti oli keino osoittaa, että tällaista poliittista kehitystä ei suvaita EU:ssa. Toisaalta rajanveto ei ole ollut helppoa Itävalta-boikotin jälkeenkään. EU ei ryhtynyt minkäänlaisiin toimenpiteisiin keväällä 2001, kun Italiassa nousi hallitukseen äärioikeistolainen puolue. Tämä aiheutti paljon keskustelua siitä, saiko Italia erilaisen kohtelun siksi, että Itävalta on pieni EU-maa ja Italia taas isokokoinen. Itävalta-boikotti oli siis ensimmäinen hyvin voimakas yritys pysäyttää äärioikeiston voittokulku vuosituhannen vaihteen Euroopassa.

Keskustelu EU:n arvoista on kuitenkin ollut vireillä jo pidemmän aikaa. Artiklat kuusi ja seitsemän liitettiin osaksi EU:n sopimuksia Amsterdamin sopimuksen solmimisen

---

⁶ HS 5.2.2000.

⁷ Euroopan unionin konsolidoidut sopimukset 1997, 13.

⁸ Tuohinen, HS 9.2.2000. Reportaasi.

yhteydessä vuonna 1997. Kölnin Eurooppa-neuvoston kokouksessa kesäkuussa 1999 EU:lle päätettiin muotoilla perusoikeuskirja. Tätä tehtävää varten päätettiin perustaa oma elin, johon kuuluisi edustajia eri EU-elimistä ja kansallisista parlamenteista. Valmistelukunnan työskentely tavat lyötiin pääpiirteissään lukkoon Tampereella vuoden 1999 lokakuussa ja lopullinen ehdotus perusoikeuskirjan sisällöstä tehtiin lokakuussa 2000, ennen Biarritzin epävirallista huippukokousta.⁹ Itävalta-boikotin aikana tämä perusoikeuskirja oli siis vasta suunnitteluvaiheessa, minkä vuoksi boikotti ja perusoikeuskirja nähtiin usein osana samaa keskustelua ja ne varmasti vaikuttivat jossain määrin toisiin. Toinen ajankohtainen EU-arvoihin liittynyt tapahtuma oli EU:n rasismien vastaisen tutkimuskeskuksen avaaminen, surkukupaisaa kyllä, Wieniin huuhtikuussa 2000. Sen tarkoitus on koota tietoa rasismitapauksista ja muukalaisvihasta jäsenmaissa ja eritellä vihan syitä ja seurauksia sekä etsiä keinoja rasismitapausten välttämiseksi.¹⁰ Lisäksi EU:n arvokeskustelun tärkeyttä korosti, boikotinkin aikana, EU:n tuleva laajentuminen ja pelko siitä, onko nykyisillä ja tulevilla EU-mailla riittävän yhtenäinen arvopohja. Itävallan hallituksen muodostus osui sellaiseen hetkeen, jolloin EU pyrki määrittelemään ja vahvistamaan poliittista arvopohjaansa eli poliittista identiteettiään. Siitä johtuen tuo yksittäinen tapaus oli hyvinkin merkittävä EU:n tulevan kehityksen kannalta.

Tässä pro gradu -työssäni tarkoitukseni on tutkia, mitä Itävallan tapaus kertoi EU:n poliittisesta identiteetistä. Toisaalta haluan selvittää, miten nuo tapahtumat vaikuttivat siihen. Tutkin EU:n poliittista identiteettiä nimenomaan sellaisena, kuin se on haluttu EU:n sisällä määritellä. Toisin sanoen katson sen koostuvan nimenomaan artiklan kuusi sisällöstä, jota artikla 13 jossain määrin täydentää, eli poliittisista arvoista. Täten kaikki muu mahdollisesti poliittiseksi luokiteltava jää pois tästä tutkimuksesta. EU:n poliittinen identiteetti muodostuu EU-sopimukseen kirjatusta artikloista eli säännöistä, mutta nuo säännöt myös määrittelevät minkälainen poliittinen toimija EU on. EU:lla poliittisena toimijana on oma poliittinen identiteettinsä ja sen toimialaa on EU:n poliittinen ulottuvuus. Tämän vuoksi katson myös EU:n poliittisena toimijana ja EU:n poliittisen ulottuvuuden muotoutumisen kiinnostuksen kohteikseni tässä tutkimuksessa. Nämä kolme asiaa eivät ole identtisiä, mutta ne vaikuttavat suuresti toisiinsa.

---

⁹ Euroopan parlamentti: Faktatietoja - 2.1.2. Euroopan unionin perusoikeuskirja [www-dokumentti].

¹⁰ HS 8.4.2000.

Tutkimukseni teoriaosuudessa keskityn identiteetin käsitteen pohtimiseen. Teoreettiset lähtökohdani ovat konstruktivistisessä teoriassa ja aivan erityisesti sosiaaliteoria-konstruktivismissa, joka pyrkii kehittämään systemaattista sosiaalista teoriaa eli tekemään päätelmiä sosiaalisista suhteista yleensä. Sosiaaliteoriakonstruktivismi on niin sanotusti poikkiyhteiskuntatieteellinen teoria, mutta sillä on edustajia myös kansainvälisen politiikan tieteen alalla. Näistä Nicholas Onuf ja Alexander Wendt ovat olleet suureksi avuksi teorianmuodostuksessani. Konstruktivistinen identiteettikäsitteys antaa minulle mahdollisuuden tutkia EU:n poliittista identiteettiä konstruktiona. Se tukee näkemystäni siitä, että EU:lle on pyritty rakentamaan identiteettiä, joka olisi yhteinen kaikille sen jäsenmaille. Toisaalta, koska se on nimenomaan EU:n sopimuksissa määritelty identiteetti, se ei ole sellainen poliittinen identiteetti, johon jokaisen jäsenmaan kansalaiset voivat itsestään selvästi samaistua eli identifioitua. Nähdäkseni Itävallan tapauksessa on kyse juuri tällaisesta ristiriidasta.

Konstruktivismiin mukaan todellisuus syntyy ihmisen ja yhteiskunnan vuorovaikutuksessa. Toisaalta todellisuus luodaan ja sitä ylläpidetään ihmisten välisessä kanssakäymisessä. Toisaalta yhteiskunta muokkaa ihmistä. Yksilön ja todellisuuden rakentuminen tietyntylaisiksi on siis kaksisuuntainen prosessi.¹¹ Sosialisaaion kautta ihmiset oppivat jo lapsena, miten yhteiskunnassa käyttäydytään. Samalla he myös muokkaavat ja ylläpitävät sitä todellisuutta, jossa he elävät. Esimerkiksi valtio ja EU ovat sosiaalisia konstruktioita, jotka ovat ihmisen itsensä rakentamia ja ylläpitämiä.¹² Konstruktivistisen käsityksen mukaan myös identiteetti on sosiaalinen konstruktio. Se syntyy yksilön ja yhteiskunnan vuorovaikutuksessa. Identiteetillä tarkoitetaan sitä, minkälaiseksi ihminen itse ja toisaalta myös muut ihmiset, yksilön mieltävät. Identiteetin kautta yksilö määrittelee toimintansa tarkoituksen ja paikkansa maailmassa¹³. Myös ihmistä laajemmalla kokonaisuudella kuten valtiolla tai EU:lla on oma identiteettinsä.

Oman työni identiteetin määrittelyllä on kaksi suurta haastetta. Ensinnäkin kyse on todella suuren kokonaisuuden eli EU:n identiteetistä. Minun täytyy siis määritellä ihmistä laajemman toimijan identiteetin rakentumista, ylläpitoa ja muuttumista.

---

¹¹ Onuf 1998, 58-59.

¹² Onuf 1989, 41.

¹³ Woodward 1997, 1.

Toiseksi EU:n jäseninä ovat valtiot. Tutkimuksessa täytyy siis ottaa huomioon, miten valtiot voivat muodostaa kollektiivisen identiteetin. Kuinka toimijat ottavat instituution identiteetin omakseen eli identifioituvat siihen? Konstruktivistinen teoria olettaa identiteetin rakentumisen ja ylläpidon olevan yhteiskunnan ja yksilön välinen kaksisuuntainen prosessi. Siitä johtuen olen teoriaosuudessa keskittynyt sekä siihen, miten toimija identifioituu instituutioon, että siihen, miten instituutio pyrkii ylläpitämään itseään määrittämällä siinä toimiville toimijoille sellaisen identiteetin, joka tukee tuon instituution olemassa oloa jatkossakin. Näkemykseni mukaan instituution identiteetin ylläpito tapahtuu ennen kaikkea vallan avulla.

Muut EU-maat jäädyttivät kahdenväliset suhteensa Itävallan kanssa, koska maan hallitukseen nousi äärioikeistolaiseksi puolueeksi mielletty FPÖ. Boikotin puuhamiehinä ja kiivaimpina puolesta puhujina olivat Ranskan ja Belgian päämiehet. Ranskan presidenttiä Jacques Chiracia pidettiin jopa koko boikotin isänä. Vaikka aikaisemmin mainitsin, että tapausta voidaan tutkia EU-asiana, en kuitenkaan ole tässä tutkimuksessani pyrkinyt määrittelemään EU:n näkemystä boikotista, koska EU-elimet jäivät virallisesti sen ulkopuolelle. Sieltä suunnasta ei siis annettu boikottia voimakkaasti puoltavia kannanottoja. Varsinaisena tutkimuskohteenani ovatkin Ranskan ulkopoliittisen johdon Itävallan tapausta koskevat viralliset haastattelut ja puheet, joista käytän yhteisnimitystä lausunnot. Haluan selvittää, mikä heidän näkemyksensä Itävallan tapahtumista ja boikotin taustalla vaikuttaneista tekijöistä oikein oli. Tutkimusaineistonani on Ranskan neljän ulkopoliittisesti merkittävän valtiomiehen, presidentti Chiracin sekä silloisten pääministeri Jospinin, eurooppaministeri Moscovicin sekä ulkoministeri Védrienen, Itävalta-boikottia koskeneet viralliset lausunnot.

Pidän Ranskan näkemystä tapahtumista erittäin mielenkiintoisena monestakin syystä. Yksi näistä on juurikin se, että Ranskassa oltiin hyvin voimakkaasti boikotin puolesta. Ranska oli aktiivinen sekä boikotin aikaansaamisessa että pitkään vastahakoinen sen lopettamisen suhteen. Kuten aikaisemmin mainitsin, myös Ranskassa on oma vahva äärioikeistonsa, jota vastaan erityisesti presidentti Chirac on yrittänyt pitkään taistella. Lisäksi Ranska oli toisen maailman sodan aikana pitkän aikaa natsi-miehityksen alla ja maassa varmasti kuultiin tietynlaista menneisyyden siipien havinaa. Kaiken kaikkiaan EU-maiden mielenilmaisu inspiroi Ranskassa suuren julkisen keskustelun, jota käytiin

suurelta osin tiedotusvälineissä, mutta johon myös maan johto otti osaa haastattelujen ja puheiden muodossa. Mielenkiintoisen keskustelusta tekee paitsi se, että sitä käytiin runsaasti, myös se, että asiasta puhuttiin monelta eri kantilta. Keskustelu ei esimerkiksi tyypistynyt ainoastaan siihen, oliko boikotti ylipäätään oikeutettu vai ei. Näin kävi esimerkiksi Suomessa¹⁴. Keskustelu ei myöskään muuttunut sisäpoliittiseksi valtakeskusteluksi siitä, kenellä olisi ollut oikeus tehdä päätös boikottiin ryhtymisestä, kuten kävi paitsi Suomessa, myös ainakin Ruotsissa ja Tanskassa¹⁵. Hämmästyttävää Ranskan valtiomiesten lausunnoissa on se, että vaikka maassa vallitsi ns. cohabitation eli presidentti ja pääministeri edustivat eri poliittisia suuntauksia, maan ulkopoliittisen johdon kanta Itävalta-asiassa oli yhteinen. Ranskassa oltiin hyvin yksimielisesti boikotin kannalla. Tutkimuksen kannalta keskustelu oli antoisaa myös siksi, että tapahtuma todella nähtiin merkittävänä nimenomaan EU:n poliittisen ulottuvuuden kannalta. Ranska on mielenkiintoinen esimerkki myös siksi, että se on suuri EU-maa kun Itävalta taas on pienikokoinen. Monessa pienemmässä EU-maassa ja EU:n hakijamaassa boikotti nähtiin pelottavana esimerkkinä siitä, kuinka isot EU-maat puuttuvat pienempiensä hallitusratkaisuihin. Ranskan on myös monissa EU-ratkaisuissa, kuten esimerkiksi Nizzan huippukokouksen yhteydessä joulukuussa 2000, katsottu ajavan ennen kaikkea omaa kansallista etuaan¹⁶.

Tarkoitukseni on siis aineistoni perusteella tutkia, mitä Ranskan ulkopoliittinen johto on sanonut Itävalta-boikotista. Katson, että heidän lausunnoillaan on myös omaa maata kauemmaksi kantavat ulottuvuutensa. Valtion johdon muita maita koskevat lausunnot on aina tarkoitettu myös ulkomaille kuultaviksi ja tässä tapauksessa erityisesti koko EU:n alueella. Osa haastatteluista ja puheista sijoittui ihan konkreettisestikin ulkomaille. Tämän kaltaiset ulkopoliittisen johdon lausunnot eivät ole vain asioiden tietynlaidan toteamista. Lausuntojen sisältö kertoo yhtälailla tai ennemminkin ehkä sen, miten he haluaisivat asioiden olevan. Tässä tulee esiin heidän lausuntojensa konstruktivistinen voima ja mahdollisuus. Ottaen huomioon Ranskan aseman yhtenä EU:n suurista maista, sen aktiivisen roolin boikotin puolestapuhujana ja perustelijana sekä sen syksyn 2000 EU-puheenjohtajuuden, Ranskan sanomisilla tässä asiassa oli varmasti merkittävä rooli myös tulevien kehityssuuntien potkurina.

---

¹⁴ Vogt 2001, 15-18.

¹⁵ Pugin, HS 15.4.2000.

¹⁶ Vesikansa, Suomen Kuvalehti 50/2000.

Näkemykseni mukaan kieli on tärkeä todellisuuden rakentamisen ja ylläpidon, mutta myös muuttamisen, väline. Lähestyn Ranskan ulkopoliittisen johdon lausuntoja sellaisen diskurssianalyysin avulla, joka perustuu pitkälti Michel Foucault'n teoksiin. Tarkoitukseni on tutkia Ranskan ulkopoliittisen johdon lausuntoja niin sanotusti sellaisina kuin ne on annettu eikä jonkin jo olemassa olevan, mutta vielä sanoiksi pukemattoman, sanomisena. Toisaalta tutkijan on mahdoton täysin irtautua omista ennako-oletuksistaan ja väittää nostavansa teksteistä esiin vain sellaisia asioita, joita ei voi tulkita eri tavalla. Tutkija voi kuitenkin vedota siihen, että maailmassa ihmisillä täytyy olla olemassa myös yhteistä tietoa, yhteisiä käsityksiä asioista. Muussa tapauksessa yhteiskunnat eivät voisi toimia. Sen perusteella voin sanoa pyrkiväni selvittämään, mitä Ranskan ulkopoliittinen johto on sanonut Itävalta-boikotista.

Aineiston tulkitsemista varten olen rakentanut tekstin sisällön analyysiin soveltuvan luokitusrunгон. Vaikka tässä pro gradu -työssä käyttämäni teoria ja ennako-oletukseni ovat vaikuttaneet luokitusrungoni aihepiireihin, yksityiskohtaisemmat luokat olen muodostanut sen perusteella, minkälaisia asioita teksteistä itsestään nousi. Sisällön analyttisten menetelmien kirjo on laaja ja niitä voidaan käyttää hyvinkin erityyppisten tutkimusten tekemiseen. Yhteistä niille on, että niiden avulla tutkitaan erilaisten tekstien sisältöä. Vaikka sisällön analyttisten menetelmien käyttö painottuu yleensä kvantitatiivisen eli määrää mittaavan tutkimuksen tekoon, oma tutkimukseni on kvalitatiivinen eli laadullinen. Syynä tähän on paitsi aineistoni myös esittämäni tutkimuskysymykset. Tutkimukseni varsinainen tutkimusongelma on se, miten Ranskan ulkopoliittinen johto näki Itävallan tapauksen EU:n poliittisen identiteetin kannalta. Minkälaisena he näkivät sillä hetkellä EU:n poliittisen identiteetin ja miten Itävallan tapahtumat vaikuttivat siihen? Tarkemmat tutkimuskysymykseni koskevat sitä, oliko Itävalta-boikotissa todella kyse EU:n poliittisesta identiteetistä eli EU:n poliittisista arvoista. Jos näin oli niin, minkälainen toimenpide boikotti oli luonteeltaan? Mitä se käytännössä tarkoitti? Mihin sillä pyrittiin ja mitkä olivat riittävät syyt sen lopettamiseen? Haluan myös selvittää, mikä on Ranskan ulkopoliittisen johdon mukaan EU:n poliittisen identiteetin sisältö. Mitä siihen kuuluu ja mitä siihen ei kuulu? Sanoivatko he jotain siihen kuuluvien arvojen keskinäisestä suhteesta? Haluan myös selvittää, mikä näiden poliittisten arvojen rooli on EU:ssa ja kuinka tärkeitä ne ovat EU:lle? Lopulta haluan selvittää, mitä Itävalta-boikotti kertoi EU:sta poliittisena

toimijana ja mikä merkitys boikotilla kaikkiaan oli EU:n poliittisen ulottuvuuden ja identiteetin kannalta.

Aloitan tutkielmani katsauksella Itävalta-boikottiin johtaneisiin tapahtumiin ja itse boikotin kehittymiseen. Erityisesti boikotin kulusta kertovassa kappaleessa olen käyttänyt pääasiassa sanomalehtilähteitä. Syynä tähän on se, että katsoin näin saavani mahdollisimman tarkan kuvan tapahtumien kulusta. Jotta en olisi vain yhden sanomalehden tietojen varassa, seurasin kahden eri maan suurimien päivälehtien kirjoittelua. Suomalaisista päivälehdistä valitsin lähteikseni Helsingin Sanomat (HS) ja Aamulehden (AL). Lopulta en kuitenkaan käyttänyt Aamulehden artikkeleita, koska Helsingin Sanomien ja Aamulehden kirjoittelu Itävalta-boikotista oli hyvin samankaltaista ja Helsingin Sanomissa asiaa esiteltiin laajemmin. Ranskalaisista lehdistä olen seurannut Le Mondea (LM) ja Libérationia. Valitsin tapahtumien kulkua koskeviksi tietolähteikseni juuri näiden maiden lehdistöt, koska Suomi ja Ranska suhtautuivat boikottiin varsin eri tavoin ja halusin saada tapahtumien kulusta mahdollisimman puolueettoman kuvan. Suomi oli huomattavasti varautuneemmin mukana boikotissa kuin Ranska. Tarkoitukseni on esittää tapahtumien kulku niin, että se saa vahvistusta sekä Suomen että Ranskan lehdistön kirjoittelusta. Yksinkertaisuuden vuoksi olen käyttänyt lähdemerkinnässä aina vain yhden lehden artikkelia. Se ei kuitenkaan tarkoita, etteikö samaa tietoa olisi löydettävissä myös muista apuna käyttämistäni lehdistä. Mahdollisia aukkoja täydentääkseni, tai jos olen katsonut, että asiat on esitetty toisaalla selkeämmin, olen käyttänyt myös muuta lisämateriaalia.

Kappaleessa kolme selvitän näkemykseni siitä, miten identiteetti EU:ssa rakentuu. Kappaleessa neljä puolestaan luon diskurssianalyttisiä lähtökohtia Ranskan ulkopoliittisen johdon lausuntojen tutkimiselle ja kerron, minkälaisilla perusteilla olen muotoillut aineistoni tulkitsemista varten tekemäni luokitusrunгон. Kappaleessa viisi esittelen, miltä aineistoni näyttää luokitusrunkon valossa ja kappaleessa kuusi eli johtopäätöksissä kerron, minkälaisia vastauksia aineistoni analyysi antoi tutkimuskysymyksiini. Loppusanoissa tuon julki näkemykseni siitä, miten tutkimukseni kietoutuu tämänkin hetken ajankohtaisiin tapahtumiin ja minkälaisia ovia tutkimukseni avasi mahdollisen jatkotutkimuksen kannalta. Seuraavassa luvussa siis keskityn siihen, mikä oli Itävalta-boikotin tapahtumien kulku ja minkälaiset olivat tuon tapahtumasarjan taustat.

2. Itävalta-boikotin taustat ja tapahtumat

Boikottiin johtanut Itävallan hallituksenmuodostus tapahtui tammi-helmikuun vaihteessa 2000. FPÖ:n nousu hallituspuolueeksi oli kuitenkin seuraus lokakuun 1999 parlamenttivaalien tuloksesta. Noissa vaaleissa puolueen äänimäärä nousi vuoden 1995 parlamenttivaalien noin 22 %:sta noin 27 %:iin. FPÖ voitti hyvin niukasti porvarillisen ÖVP:n, Itävallan kansanpuolueen, ja samalla siitä tuli SPÖ:n, Itävallan sosiaalidemokraattisen puolueen, jälkeen maan toiseksi suurin puolue.¹⁷ Tilanne oli suuri mullistus ja kiivaan keskustelun aihe sekä maan sisällä että ulkomailla. Itävallassa oli ollut sama hallituskokoonpano, SPÖ ja ÖVP, edelliset 13 vuotta. Maan suurin puolue SPÖ oli pitänyt kanslerin paikkaa vuosikymmeniä.¹⁸ ÖVP:n puheenjohtaja, silloinen ulkoministeri Wolfgang Schüssel, oli kuitenkin ennen vaaleja luvannut, että jos hänen puolueensa häviää FPÖ:lle, ÖVP jää automaattisesti oppositioon¹⁹. Koska SPÖ voitti vaalit eikä ollut valmis hallitusneuvotteluihin FPÖ:n kanssa, Itävallassa yritettiin ensin perinteisen SPÖ-ÖVP -koalition ja sitten SPÖ:n vähemmistöhallituksen muodostusta²⁰. Nuo yritykset eivät kuitenkaan onnistuneet.

FPÖ:n menestys parlamenttivaaleissa huolestutti muiden EU-maiden päättäjiä jo lokakuussa 1999. Konkreettisia toimenpiteitä alettiin suunnitella kuitenkin vasta tammikuussa, kun hallituksenmuodostusyritykset Itävallassa epäonnistuivat toinen toisensa perään²¹. Ainoaksi vaihtoehdoksi tuntui jäävän ÖVP:n ja FPÖ:n hallituskoalitio. ÖVP:n puheenjohtaja Schüssel huomasi tilaisuuden liittokansleriksi pääsemiselle koittaneen ja lupaus hallituksen ulkopuolelle jäämisestä unohtui. Neuvottelut FPÖ:n kanssa tuottivat tulosta ja sanoma siitä levisi ympäri Eurooppaa. Tammikuun viimeisinä päivinä kyse oli enää siitä, antaisiko Itävallan liittopresidentti Thomas Klestil uudelle hallitukselle siunauksensa²². Samaan aikaan vastustus Euroopan pääkaupungeissa kohosi melkein paniikin omaiseksi. Ranskan presidentti Jacques Chirac ilmaisi syvän huolestuneisuutensa Itävallan hallituskokoonpanon vuoksi.

---

¹⁷ Aittokoski, HS 4.10.1999.

¹⁸ Fallend 2001, 240-243.

¹⁹ Libération 4.2.2000.

²⁰ Fallend 2001, 241-242.

²¹ Stolzt, LM 22.1.2000.

²² Aittokoski, HS 26.1.2000.

Belgian pääministeri Guy Verhofstadt pyysi Euroopan unionin sen hetkistä puheenjohtajamaata Portugalia ottamaan yhteyttä muiden jäsenmaiden johtajiin ja ehdottamaan yhteistä mielenilmaisua.²³

Itävalta-boikotin syynä oli FPÖ:n nousu hallituspuolueeksi. Euroopan unioni, tarkemmin sanottuna sitä edeltäneet Euroopan yhteisöt²⁴, rakennettiin toisen maailmansodan raunioille. Tarkoituksena oli turvata mantereen valtioiden rauhanomainen yhteiselo ja välttää sodan traumaattisten tapahtumien uusiutuminen.²⁵ FPÖ:n hallitukseen nousun myötä siis koettiin, että EU:n poliittinen identiteetti oli vaarassa. Syyt FPÖ:n aiheuttamaan huolestuneisuuteen muissa EU-maissa löytyvät puolueen taustoista ja poliittisesta luonteesta. Sen vuoksi katson, että ennen tarkempaa syventymistä boikotin tapahtumien kulkuun, on tarpeellista tehdä katsaus FPÖ:n taustoihin ja kehitykseen.

2.1. FPÖ – Jörg Haiderin puolue

Toisen maailmansodan jälkeen Itävallan poliittinen kenttä muuttui huomattavasti. Entisen kansallissosialistisen puolueen olemassa olo kiellettiin, mutta suuri osa sen entisistä jäsenistä sai kansalaisoikeutensa takaisin vuoden 1949 parlamenttivaaleihin. Monet heistä löysivät uuden poliittisen paikkansa hiljattain perustetusta Sitoutumattomien liitosta (VdU). VdU:hun liittyi myös useita kansallissosialistisessa puolueessa korkeassa asemassa olleita jäseniä. Vuonna 1956 liitosta tuli puolue ja se sai uudeksi nimekseen Itävallan vapauspuolue, FPÖ. 1950 - 70-lukujen ajan se pysyi noin kuuden prosentin puolueena.²⁶ Samaan aikaan puolueen ohjelmaan liitettiin yhä enemmän taloudellisen liberalismiin ajatuksia. FPÖ:n sisällä käytiinkin kiivasta kamppailua liberaalia taloutta ja kansallissosialismin perinteitä vaalivien siipien kesken. 1980-luvulle tultaessa valtaa puolueen sisällä pitivät liberaalin talouden kannattajat.²⁷

Itävallassa oli sodan jälkeen ollut vallalla SPÖ:n ja ÖVP:n muodostama hallituskoalitio. Se alkoi 1960-luvulla rakoilla ja vuosien 1970-1983 aikana sosialistit turvautuivat

---

²³ Libération 28.1.2000.

²⁴ EU perustettiin Maastrichtin sopimuksella vuonna 1992 Euroopan yhteisöjen seuraajaksi.

²⁵ Jansen 1999, 31 [www-dokumentti].

²⁶ Karjalainen & Valta 2001, 16-19.

²⁷ Karjalainen & Valta 2001, 20-23.

välillä FPÖ:n tukeen pysyäkseen vallassa. Vuonna 1983 liberalistisen siiven hallitsema FPÖ nousi vihdoinkin hallitusvastuuseen.²⁸ Tämä kausi päättyi kuitenkin vuonna 1986, kun puolueen johtajaksi valittiin silloin 36-vuotias Jörg Haider. Edessä oli Haiderin valtakausi, puolueen oppositioasema ja suosion nousu kohti suurta menestystä lokakuun 1999 parlamenttivaaleissa.²⁹

FPÖ-puolueen nykyinen menestys on hyvin pitkälle Jörg Haiderin henkilöahmon ansiota. Haider opiskeli aikoinaan lakitiedettä ja lähti jo nuorena mukaan politiikkaan. Vuonna 1977 Haiderista tuli Itävallan eteläisen osavaltion Kärntenin puoluesihteerin, vuonna 1979 kansanedustaja ja vuonna 1983 Kärntenin osavaltion puoluejohtaja.³⁰ Tuolloin alkoi hahmottua FPÖ:n uudenlainen linja, jonka muotoilija on pääasiassa ollut Haider itse. Hänen valintansa FPÖ:n puheenjohtajaksi vuonna 1986 merkitsi kansallismielisen siiven lopullista voittoa liberalistisesta siivestä. Siitä lähtien FPÖ onkin ollut ennen kaikkea Haiderin puolue. FPÖ:n uusi linja johti lopulta vuonna 1993 taloudellista liberalismia kannattavan siiven irtautumiseen puolueesta³¹.

Itävalta-boikotin alkaessa Haider oli vielä FPÖ:n puheenjohtaja. Hän kuitenkin erosi puolueen johdosta maaliskuussa 2000 ja hänen tilalleen nousi Susanne Riess-Passer. Vaikka Haider boikotin aikana olikin puolueessa virallisesti vain rivijäsen, FPÖ:n katsottiin edelleen tanssivan hänen pillinsä mukaan. Puolueen uusi puheenjohtaja noudatti uskollisesti Haiderin määrittelemää linjaa.³² FPÖ oli ennen boikottia, ja käytännössä myös boikotin aikana, selkeästi johtajapuolue. FPÖ:n puoluekoneisto oli varsin heikko ja nojasi kokonaisuudessaan johtajaansa Haideriin. Puoluejohto koostui nuorista Haiderille uskollisista henkilöistä.³³ Johtajavetoisuuden vuoksi FPÖ:n poliittisen linjan määrittäminen on ollut varsin hankalaa.

Vuonna 1997 kirjoitetun FPÖ:n puolueohjelman mukaan yhteisöillä, perheistä kansakuntaan, on erityisiä vapauksiin liittyviä oikeuksia. Ohjelmaan kuuluvat myös Itävallan historiallisten ja kulttuuristen piirteiden korostaminen, kansallisten vähemmistöjen huomioiminen ja Itävallan kuvaaminen maana, joka ei ole

---

²⁸ Karjalainen & Valta 2001, 19-20.

²⁹ Jörg Haider [www-dokumentti].

³⁰ Jörg Haider [www-dokumentti].

³¹ Karjalainen & Valta 2001, 21-25.

³² Tiilikainen, Suomen Kuvalehti 22.3.2002.

maahanmuuttomaa. Ohjelman mukaan turvapaikka pitää myöntää sellaisille hakijoille, joilla on pätevät perusteet.³⁴ Puolueohjelman asema puolueen politiikan määrittelyssä on kuitenkin toissijainen. Todellisuudessa politiikka määräytyy Haiderin omien linjauksien mukaan. Ne taas muuttuvat ajan virtausten ja yleisön mukaan.³⁵

Poliitikon uransa alussa Haider oli saksalaisen kansallismielisyyden puolestapuhuja. Hän ymmärsi kuitenkin pian, ettei saisi ajatuksilleen riittävästi vastakaikua. Hänen valttinsa on sen jälkeen ollut itävaltalainen isänmaallisuus ja muukalaisvastaisuus.³⁶ Esimerkki tällaisesta muukalaisvihan lietsonnasta, ja FPÖ:lle tyypillisestä kampanjaisesta politiikan harjoittamisesta, oli vuonna 1993 järjestetty allekirjoituskampanja, joka koski Itävallan ulkomaalaistilannetta.³⁷ Tarkoitus oli saada Itävallan kansa vastustamaan ”ulkomaalaisten liiallista määrää”. Kansanäänestykseen osallistui kuitenkin vain 7,3 % itävaltalaisista ja sen merkitys jäi vähäiseksi. Tämän Itävalta ensin -kampanjan mukaan ulkomaalaisten työntekijöiden olisi kannettava mukanaan henkilötodistusta ja maahanmuutto olisi keskeytettävä.³⁸ Myös lokakuun 1999 parlamenttivaaleissa FPÖ ratsasti ennen kaikkea muukalaisvastaisuudella. Puolueen kampanjajulisteet olivat erittäin näyttäviä. Niissä vaadittiin mm. loppua Itävallan ylivieraantumiselle, toisin sanoen maahanmuutolle. Useat puolueen vaalijulisteet olivat kaksitulkintaisia ja herättivät ulkoista uhkaa koskevia pelkoja.³⁹ Myös vuoden 1993 ajatukset esim. ulkomaalaisten työntekijöiden velvoitteesta kantaa mukanaan henkilöllisyyspapereita olivat elossa vielä lokakuun 1999 vaalien edellä⁴⁰.

Pahimman kohtelun ulkomaalaiset saavat kuitenkin Haiderin ja muiden FPÖ-poliitikkojen julkisissa puheissa. Yksi Haiderin tapa lietsoa muukalaisvastaista ilmapiiriä on yhdistää ulkomaalaisuus rikollisuuteen ja huumekauppaan⁴¹. FPÖ-poliitikkojen puheisiin liittyy välillä myös natseille tyypillisten ilmaisujen käyttäminen ja natsien hirmutekojen vähättely. Haiderista tuli vuonna 1989 Kärntenin osavaltion pääministeri. Kaksi vuotta myöhemmin hän joutui eroamaan virastaan, koska tuli

---

³³ Karjalainen & Valta 2001, 81-82.

³⁴ Program of the Austrian Freedom Party 30.10.1997 [www-dokumentti].

³⁵ Karjalainen & Valta 2001, 82.

³⁶ Betz 2001, 413.

³⁷ History of FPÖ: an overview [www-dokumentti].

³⁸ Virta, HS 4.2.2000.

³⁹ Aittokoski, HS 2.10.1999.

⁴⁰ Libération 29-30.1.2000.

⁴¹ Betz 2001, 414-415.

kehuneeksi natsi-Saksan työllisyyspolitiikkaa. Keväällä 1999 hän kuitenkin voitti osavaltiovaalit ja sai palata virkaansa.⁴² Myös EU:n suhteen Haider on vaihtanut useampaan kertaan mielipidettään. Hän on ollut milloin laajentumista vastaan, milloin sen puolesta. Vuoden 1994 kansanäänestyksessä, joka koski EU:hun liittymistä, Haider kampanjoi liittymistä vastaan⁴³. Sitten EU:n yhdistymisestä tuli yksi FPÖ:n ohjelman tärkeimmistä kohdista⁴⁴. Vuoden 2000 aikana, hän taas halusi hidastaa itälaajentumista kymmenellä vuodella pelastaakseen Itävallan halvan itätyövoiman tulvalta⁴⁵.

Haiderin menestys perustuu hänen kykyynsä vedota maanmiestensä tunteisiin. Hän on urheilullinen ja pukeutuu nuorekkaasti. Hänellä on loistavat puhelahjat ja dramaturgin kykyjä. Vuoden 1999 vaalikampanja oli tekniseltä toteutukseltaan huomattavasti edellä muita puolueita. Haider osaa voittaa ihmisten luottamuksen. Hänellä on kyky tunnistaa yhteiskunnassa vallitsevat pelot ja heikkoudet ja pukea ne kärjistävällä tavalla sanoiksi. Hän ei epäröi käyttää ronskia kieltä eikä hyökätä vastustamiaan henkilöitä tai ihmisryhmiä vastaan⁴⁶. Lokakuun 1999 vaaleissa FPÖ:n äänestäjäkunta koostui ennen kaikkea nuorista ja työväestä⁴⁷. On hieman ristiriitaista, että hän vaalilupauksissaan kuitenkin julisti yksityistämistä ja veroalea yrityksille. Toisaalta Haider on vastustanut voimakkaasti maan perinteistä politiikkaa ja sanonut olevansa pienen ihmisen puolella⁴⁸. Ainakin osa FPÖ:tä äänestäneistä olikin luultavasti niin sanottuja protestiäänestäjiä, jotka olivat kyllästyneet maassa vuosikymmeniä vallinneeseen poliittiseen pysähtyneisyyteen ja oikean puoluekirjan omistavien etuoikeutettuun asemaan.⁴⁹

2.2. EU-maiden mielenilmaisu

Tammikuun viimeisenä päivänä vuonna 2000, jo ennen Itävallan hallituskokoonpanon lopullista hyväksymistä, Portugalin pääministeri Antonio Guterres julkaisi EU-maiden virallisen kannanoton. Ongelmallista tilanteesta oli se, että EU:lla ei ollut olemassa

---

⁴² Jörg Haider [www-dokumentti].

⁴³ History of FPÖ: an overview [www-dokumentti].

⁴⁴ Program of the Austrian Freedom Party [www-dokumentti].

⁴⁵ HS 7.10.1999.

⁴⁶ Karjalainen & Valta 2001, 32-36.

⁴⁷ Virta, HS 4.2.2000.

⁴⁸ Vernet, LM 4.2.2000.

⁴⁹ Millot, Libération 5-6.2.2000.

tapaa reagoida tämän tyyppisiin tilanteisiin. Unioni ei voinut sopimustensa mukaan toimia kuin sellaisissa tilanteissa, joissa arvojen rikkomisesta oli jo olemassa konkreettista näyttöä.⁵⁰ Itävallan tapauksessa sellaista ei vielä ollut. Ainoa mahdollisuus oli vaikuttaa valtioiden kahdenvälisiin suhteisiin. Niinpä Guterres uhkasikin Itävaltaa kahdenvälisten poliittisten suhteiden katkaisemisella, Itävallan suurlähettiläiden roolien rajoittamisella ja sillä, ettei itävaltalaisia äänestettäisi kansainvälisten järjestöjen huippuvirkoihin. Boikotin piti rajoittua maiden virallisiin suhteisiin eikä sen pitänyt vaikuttaa kansalaisten elämään tai EU:n toimintaan. Kannanoton sisällön oli hahmotellut Ranskan presidentti Jacques Chirac.⁵¹

Ulkomaiden uhkauksista ja maan sisäisestäkin vastustuksesta huolimatta Itävallan liittopresidentti Klestil hyväksyi ÖVP:n ja FPÖ:n yhteisen hallitusohjelman. Uuden hallituksen jäsenet vannovivat hallitusvalansa 4.2.2000. Klestilille itselleen uuden hallituksen hyväksyminen oli kova pala. Ennen valan vannomista Schüssel ja Haider joutuivat allekirjoittamaan Itävallan tulevaisuus Euroopan sydämessä -julistuksen, jossa uusi hallitus sitoutui noudattamaan demokraattisia arvoja. ÖVP:n puheenjohtajasta Wolfgang Schüsselistä tuli Itävallan uusi liittokansleri. Varakansleriksi nousi FPÖ:n edustaja Susanne Riess-Passer. Ministerien salkut jakautuivat puolueiden kesken tasan. FPÖ sai haltuunsa sosiaaliministerin, oikeusministerin, puolustusministerin, valtionvarainministerin ja infrastruktuuriministerin salkut. Haider itse jättäytyi lupauksensa mukaisesti hallituksen ulkopuolelle.⁵² Muiden EU-maiden oli nyt toteutettava uhkauksensa. Itävallan suuresta vastustuksesta huolimatta poliittiset sanktiot astuivat voimaan samana päivänä kuin hallitusvala vannottiin. Boikottitoimien peruseriaate säilyi EU-maiden antaman virallisen lausunnon mukaisena, mutta jäsenvaltiot saivat itse määrittellä, mitä ne käytännössä olisivat.⁵³

Äärioikeistolaisen hallituksen muodostus ja muiden EU-maiden boikottitoimet saivat Itävallassa aikaan ennen näkemättömän poliittisen kiehunnan. Suuri osa itävaltalaisista osallistui mielenosoituksiin osoittaakseen, ettei Itävalta ole äärioikeistolaismyönteinen maa. EU-kumppaneiden reaktiot kuitenkin tyrmistyttivät lähes kaikkia. Niitä pidettiin epäoikeudenmukaisena puuttumisena maan sisäisiin asioihin. Haider uhkasi Itävallan

---

⁵⁰ Euroopan unionin konsolidoidut sopimukset 1997, 14.

⁵¹ Dubois & Quatremer, Libération 1.2.2000.

⁵² Fallend 2001, 242-245.

⁵³ Pääministeriltä ohjeet yhteyksistä Itävaltaan 4.2.2000 [www-dokumentti].

pysäyttävän EU:n päätöksenteon, jos boikottitoimet jatkuvat.⁵⁴ Vaikka boikotti koski teoriassa Itävallan ja EU:n muiden jäsenmaiden kahdenvälisiä suhteita, nähtiin boikotin vaikutukset myös EU-kokouksissa. Ensimmäisen kerran tulevaa EU-käyttäytymistä enteilevä linjanveto nähtiin Lissabonissa 11. helmikuuta⁵⁵. Tällöin sosiaaliministerien epävirallisessa kokouksessa Itävaltaa edusti FPÖ:läinen Elisabeth Sickl. Itävallan edustajaa kohdeltiin kokouksessa kuin ilmaa eikä ryhmäkuvaa otettu. Sicklin aloittaessa oman osuutensa Belgian ja Ranskan edustajat kävelivät ulos salista.⁵⁶ Saman tyylliset mielenilmaisut toistuivat muissakin EU-kokouksissa. Parhaiten boikotin tuottamista käytännön hankaluuksista kertoo perhekuvan ottamista koskenut polemiikki Lissabonin huippukokouksessa 23.-24.3.2000. Ranskan ja Belgian delegaatiot suostuivat kuvaan vasta, kun se oli nimetty perhekuvan sijasta ryhmäkuvaksi.⁵⁷

Erityisesti Belgia ja Ranska harjoittivat myös toisenlaista boikotointia. Belgiassa kansalaisia kehoitettiin lähtemään hiihtomatkoille muualle kuin Itävaltaan. Belgia myös peruutti seitsemän panssarivaunun tilauksen Itävallasta.⁵⁸ Useiden maiden taiteilijat ja intellektuellit kieltäytyivät esiintymästä Itävallassa⁵⁹. Boikottitoimet alkoivat siis kohdistua myös Itävallan kansalaisiin. Kaiken huippuna lienee ollut erään ranskalaisen lukion oppilaiden vanhempien päätös olla majoittamatta itävaltalaisia vaihto-oppilaita⁶⁰. Muutosta boikottitoimiin ei tuonut myöskään Haiderin eroamisilmoitus FPÖ:n johdosta 28.2.2000 ja palaaminen virkaansa Kärntenin osavaltion pääministeriksi⁶¹.

FPÖ:n hallitukseen nousua vastustettiin voimakkaasti mielenosoituksilla ympäri Eurooppaa, erityisesti kuitenkin Itävallassa. Mielenosoitukset Wienissä alkoivat jo muutamaa päivää ennen hallituksen muodostamista⁶². Hallituksen vannottua virkavalansa mielenosoitukset jatkuivat päiväkausia⁶³ ja senkin jälkeen vielä

---

⁵⁴ Aittokoski, HS 6.2.2000.

⁵⁵ Ensimmäinen viite tulevasta nähtiin jo torstaina 10.2.2000 Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön kokouksessa Wienissä. Siellä Ranskan ja Belgian suurlähettiläät jäivät pois järjestön sen hetkisen puheenjohtajanaan Itävallan järjestämästä viikoittaisesta tapaamisesta. Syynä oli Itävallan uuden ulkoministerin Benita Ferrero-Waldnerin puhe. (Lahtinen, HS 11.2.2000.)

⁵⁶ Quatremer, Libération 12-13.2.2000.

⁵⁷ Karismo, HS 24.3.2000.

⁵⁸ Millot, Libération 8.2.2000.

⁵⁹ Tuohinen, HS 9.2.2000.

⁶⁰ Daum, Libération 24.2.2000.

⁶¹ Libération 29.2.2000.

⁶² Daum, Libération 2.2.2000.

⁶³ Stoltz, LM 11.2.2000.

viikoittain⁶⁴. Kaikkein suurin mielenosoitus Wienissä nähtiin kuitenkin 19.2.2000. Silloin kaduille kokoontui tietolähteistä riippuen noin 200 000 mielenosoittajaa vastustamaan FPÖ:läistä hallitusta.⁶⁵ Mukana oli mm. oppositioon jääneiden puolueiden kannattajia, ihmisoikeusjärjestöjä, maahanmuuttajien järjestöjä, kristillisiä järjestöjä, opiskelijoita, intellektuelleja ja ammattiyhdistyksiä⁶⁶.

Maan sisäisistä erimielisyyksistä huolimatta Itävallan johto sai lopulta kerättyä maansa kutakuinkin yhdeksi rintamaksi muiden EU-maiden boikottitoimia vastaan. Maan ministerit käyttivät hyväkseen jokaisen mahdollisen tilaisuuden puhuakseen Itävallan yhteistyöhalukkuuden ja demokraattisuuden puolesta.⁶⁷ Varsinainen kampanja EU-maiden ja Itävallan suhteiden normalisoinnin puolesta alkoi, kun Itävallan liittopresidentti Klestil matkusti Brysseliin 8.3.2000 varta vasten puhumaan boikotin lopettamisesta⁶⁸. Myös liittokansleri Schüssel vaati Itävallan ja muiden EU-maiden suhteiden normalisoimista mm. Lissabonin huippukokouksessa pitämässään puheessa 23.3.2000⁶⁹. Haider puolestaan oli valmis turvautumaan järeämpiin konsteihin. Pitkin kevättä Haider ja FPÖ:n ministerit uhkasivat mm. veto-oikeuden käytöllä EU-kokouksissa⁷⁰, EU:sta eroamisella⁷¹ ja EU:n haastamisella oikeuteen⁷². Viimein Haider keksi järjestää boikottitoimia koskevan kansanäänestyksen syksyllä 2000⁷³. Myös Schüssel asettui kansanäänestyksen kannalle. Schüssel itse ehdotti myös esimerkiksi erityistuomioistuimen perustamista ja sen kirjoittamaa raporttia Itävallan boikotoinnin päättämiseksi.⁷⁴

Virallisesta kannasta huolimatta myös EU-maiden joukossa riitti epäilijöitä boikotin mielekkyydestä ja hyödyllisyydestä. Jo keväällä alkoi kuulua ääniä, joiden mukaan boikottiin ajaututtiin vähän tahattomasti. Tätä mieltä olivat esimerkiksi Tanska, Suomi, Italia, Espanja, Kreikka ja Irlanti⁷⁵. EU-maat olivat laskeneet sen varaan, että uhkaukset

---

⁶⁴ Karjalainen & Valta 2001, 64-65.

⁶⁵ Aubenas, Libération 21.2.2000.

⁶⁶ Delattre, LM 20-21.2.2000

⁶⁷ Aittokoski, HS 8.2.2000.

⁶⁸ Quatremer, Libération 9.3.2000.

⁶⁹ de Bresson, LM 24.3.2000.

⁷⁰ Stolzt, LM 22.4.2000.

⁷¹ HS 21.4.2000.

⁷² Karismo, HS 25.2.2000.

⁷³ Bob, Libération 6.-7.5.2000.

⁷⁴ HS 27.4.2000.

⁷⁵ Karismo, HS 8.5.2000.

boikotista riittävät estämään FPÖ:läisen hallituksen muodostamisen. Näin ei kuitenkaan käynyt, eikä EU-maille jäänyt muuta vaihtoehtoa kuin toimia uhkauksensa mukaan. Alkuajoista asti keskustelunaiheeksi nousi myös se, ettei boikotin purusta oltu sovittu mitään. Tietä ulos ei siis tuntunut olevan.⁷⁶ Asenteiden yleinen lieventyminen alkoi näkyä toukokuun alussa. 7.5.2000 pidetyssä EU:n ulkoministerien kokouksessa perhekuvaan suostuivat kaikkien maiden edustajat ja yksi jos toinenkin maa alkoi olla valmis keskustelemaan toimien purkamisesta.⁷⁷ Joillakin mailla oli myös oma lehmä ojassa. Tanskassa valmistauduttiin syksyn EMU-kansanäänestykseen ja boikotin pelättiin lisäävän EU-vastaisuutta⁷⁸. Yhteisesti boikotin purkamiseen oltiin valmiita kuitenkin vasta kesäkuun lopulla pidetyn Feiran huippukokouksen jälkeen.

Portugalille tuli kiire saada ratkaisu aikaiseksi ennen oman puheenjohtajakautensa päättymistä ja Ranskan kauden alkua heinäkuun alussa 2000. Feiran kokouksen jälkeen Portugali ehdotti, että Euroopan ihmisoikeustuomioistuin nimittäisi kolmen hengen ryhmän tekemään selvityksen Itävallan tilanteesta. Sen jälkeen voitaisiin edetä raportin tulosten mukaan.⁷⁹ Ryhmä saatiin kokoon kahdessa viikossa. Sen jäseniksi valittiin Suomen entinen presidentti Martti Ahtisaari, Espanjan entinen ulkoministeri Marcelino Oreja ja saksalainen juristi Jochen Frowein. ”Kolmen viisaan” ryhmän oli määrä selvittää, kuinka EU:n yhteiset arvot toteutuvat Itävallassa. Lisäksi ryhmän piti selvittää FPÖ:n poliittinen luonne.⁸⁰

Muutaman keskinäisen tapaamisen ja kolme päivää kestäneen Wienin matkan jälkeen raportti oli luovutuskunnossa 8.9.2000. Raportti luovutettiin EU:n silloisen puheenjohtajanmaan Ranskan presidentille Jacques Chiracille.⁸¹ Raportissa arvosteltiin FPÖ:tä. Se luonnehdittiin populistiseksi puolueeksi, jolla on radikaaleja piirteitä. Raportissa puututtiin myös FPÖ:n eräiden jäsenten taipumukseen yrittää hiljentää puoluetta koskeva kritiikki. Tämä tapahtui ennen kaikkea haastamalla oikeuteen hallitusta arvostelleita henkilöitä.⁸² Vielä vuoden 2000 aikana tästä saatiin lisänäyttöä,

---

⁷⁶ Quatremer, Libération 12.-13.2.2000.

⁷⁷ Karismo, HS 8.5.2000.

⁷⁸ Väänänen, HS 4.4.2000.

⁷⁹ Karismo, HS 28.6.2000.

⁸⁰ Ahtisaari & Frowein & Oreja 2000 [www-dokumentti].

⁸¹ Dubois, Libération 9.-10.9.2000.

⁸² Ahtisaari & Frowein & Oreja 2000, 28-29 [www-dokumentti].

kun FPÖ:n johtohenkilöt pyrkivät antamaan toimintaohjeita sekä tiedotusvälineille⁸³ että tuomioistuimille⁸⁴. Itävallan ihmisoikeustilanteen ja demokratian suhteen ei kuitenkaan löydetty esteitä boikotin päättämiseksi. Viisaat suosittelivatkin boikotin pikaista purkamista, koska toimien katsottiin nostattavan Itävallassa ja muuallakin EU-vastaista mielialaa.⁸⁵ Ranska otti yhteyttä EU-maiden päämiehiin sillä seurauksella, että Itävallan vastaiset poliittiset boikottitoimet purettiin yhteisellä lausunnolla 12.9.2000. Vaikka Ranska muiden maiden ohella korosti, että Itävalta on erityistarkkailussa jatkossakin, oli boikotti EU-maiden antaman lausunnon jälkeen ohi niin teoriassa kuin käytännössäkin.⁸⁶

Itävallassa raportin sisältö tulkittiin maalle myönteiseksi. Kokonaisuudessaan boikotti nosti erityisesti ÖVP:n suosiota, joka saattoi esiintyä maansa pelastajana kiperässä tilanteessa. FPÖ:llä sen sijaan oli vaikeuksia sopeutua hallitustyöskentelyyn. Vuoden 2000 aikana puolueen sisällä tapahtui useita ministerien vaihdoksia ja puolueen suosio laski ÖVP:n suosion noustessa.⁸⁷ EU:lle nopeasti kokoon kyhätty raportti oli ennen kaikkea sopiva tapa päästä eteenpäin hankalaksi käyneessä tilanteessa.

Itävalta-boikotti oli ainutlaatuinen tapaus EU:n historiassa. Muiden EU-maiden johtajat huolestuivat FPÖ:n hallitukseen noususta, koska puolue ei jakanut EU:n yhteisiä arvoja. Tapaus oli siis ongelmallinen EU:n poliittisten arvojen eli EU:n poliittisen identiteetin kannalta. Toisaalta EU sai myös huomata, että sen omissa sopimuksissa oli parantamisen varaa tällaisten tapausten kannalta. Tarkoitukseni on tutkia Ranskan ulkopoliittisen johdon Itävalta-boikottia koskevia lausuntoja nimenomaan edellä mainitsemieni asioiden kannalta. Seuraavassa kappaleessa kehitellen teoreettisia lähtökohtia sekä EU:n poliittisen identiteetin tutkimiselle, että EU:n tutkimiselle kokonaisuutena, jolla on poliittinen identiteetti.

---

⁸³ Stolzt, LM 11.10.2000.

⁸⁴ Fallend 2001, 249-250.

⁸⁵ Ahtisaari, Frowein, Oreja 2000 [www-dokumentti].

⁸⁶ Dubois, Libération 13.9.2000.

⁸⁷ Fallend 2001, 245-252.

3. Kollektiivinen identiteetti sosiaalisena konstruktiona

Pro gradu -työni teoriaosuuteen liittyy kaksi haastetta. Toisaalta on tarpeellista selvittää, mitä identiteetillä työssäni tarkoitan. Toisaalta minun on myös selvitettävä EU:n luonne instituutiona ja, mitä se merkitsee sen identiteetin tutkimisen kannalta. EU:n yhteisen poliittisen identiteetin tärkeys ja sen määrittelyn hankaluus tulevat usein esille tämän hetkessä EU-keskustelussa, minkä myös Itävalta-boikotti osoitti. Sen sisältö on siis asia, joka on kaikkea muuta kuin helposti määriteltävissä oleva kokonaisuus. Siihen tulen kuitenkin keskittymään toisaalla. Sen sijaan identiteetin ottaminen tutkimuskohteeksi vaatii perinpohjaista teoreettisten lähtökohtien selkiyttämistä. On huomattava, että identiteetin tutkimus on nykyaikana varsin yleistä useilla eri aloilla. Identiteetistä puhutaan niin tieteenteon parissa kuin arkielämässäkin. Identiteetti onkin käsitteenä hyvin monipuolinen ja sen puitteissa keskustellaan hyvinkin suuresti toisistaan poikkeavista asioista. Usein identiteetistä puhuttaessa viitataan yhtä ihmistä koskeviin ominaisuuksiin. Erittäin lyhyesti sanottuna identiteetti tarkoittaa tällöin sitä, minkälaisena paitsi ihminen itse, myös muut ihmiset, häntä pitävät. Kuten jo johdannossa mainitsin, identiteetin kautta ihminen määrittelee toimintansa tarkoituksen ja paikkansa maailmassa⁸⁸. Kuitenkin myös ihmistä suuremmilla kokonaisuuksilla on identiteettinsä: kaveriporukalla, tietyllä alueella, valtiolla ja myös valtioiden liitolla, kuten EU:lla.⁸⁹

Kansainvälisen politiikan sanastoon identiteetin käsite on kuulunut ennen kaikkea 1980-luvun lopulta lähtien. Tähän vaikutti mm. kylmän sodan loppuminen ja tarve selittää kansainvälisen politiikan tapahtumia uusilla tavoilla.⁹⁰ Koska identiteetti tutkimuskohteena on varsin tuore, suurella osalla kansainvälisen politiikan teorioista ei ole ollut kykyä, eikä kenties tarvettakaan, selittää identiteettiä ja siihen liittyviä ilmiöitä. Esimerkiksi realistinen koulukunta perustui käsitykselle, että valtiot ovat kansainvälisen politiikan kentän suvereenia toimijoita, eikä niiden välisillä mahdollisilla laadullisilla eroilla, niiden identiteeteillä tai niiden kansalaisten identiteeteillä, ollut merkitystä⁹¹. Kansainvälisen politiikan ensisijainen tutkimuskohde on siis pitkään ollut valtio, tai oikeastaan valtioidet väliset suhteet ja kansainvälinen systeemi. Viime vuosikymmeninä

---

⁸⁸ Woodward 1997, 1.

⁸⁹ Katso esim. Bloom 1990.

⁹⁰ Zalewski, Enloe 1995, 280.

⁹¹ Kowert 1998, 102.

kehittyneet kansainvälisen politiikan teoriat pystyvät kuitenkin ottamaan huomioon myös muut kansainvälisen politiikan kentän toimijat. Nicholas Onufin mukaan tämä on mahdollista, koska tieteenala on mukautunut vastaamaan tutkijoiden tämänhetkistä käsitystä kansainvälisen politiikan todellisuudesta⁹². Valtio ei sinänsä ole menettänyt tieteenalalla merkitystään, mutta kansainvälisessä politiikassa tehdään yhä enemmän tutkimuksia, joissa otetaan huomioon myös yksilötasolla tapahtuva toiminta tai joissa kansainvälisillä organisaatioilla on merkittävä rooli. Juuri tämä on mahdollistanut identiteetin nousemisen tieteenalan tutkimuskohteeksi.

3.1. Identiteettiteorian konstruktivistiset lähtökohdat

Konstruktivististen teorioiden kenttä kansainvälisessä politiikassa on laaja. Merkittävimmin konstruktivistiset teoriat eroavat toisistaan tieteenteon eli epistemologian kannalta. Oma tutkimukseni sijoittuu niin sanotun sosiaaliteoriakonstruktivismin kenttään. Sen tarkoituksena on kehittää systemaattinen sosiaalinen teoria eli tehdä päätelmiä sosiaalisista suhteista yleensä^{93, 94}. Koska kansainvälinen politiikka on vain yksi sosiaalisen kentän osa-alue, suuntaus on ottanut paljon vaikutteita muistakin yhteiskuntatieteistä kuten sosiaalipsykologiasta ja sosiologiasta. Oman teoreettisen viitekehitykseni rakentamisessa olen saanut paljon apua erityisesti Nicholas Onufin ja Alexander Wendtin kansainvälisen politiikan tieteenalan sosiaaliteoriakonstruktivistisista teoksista ja artikkeleista. Näiden kahden tutkijan teoriat painottuvat varsin eri tavoilla, eikä heidän teorioidensa lähtökohtia pidetä aina kovinkaan samanlaisina. Wendtin teorioiden katsotaan kallistuvan huomattavasti enemmän kohti niin sanottua kansainvälisen politiikan tieteenalan valtavirtaa. Hän pohtii tieteenalaa perinteisesti askarruttaneita ongelmia kuten valtioiden välillä

---

⁹² Onuf 1995, 41.

⁹³ Konstruktivistisella teorialla on omat suosijansa kansainvälisen politiikan tieteenalalla, mutta sitä voidaan kattavuutensa puolesta kutsua varsin poikki-ihmistieteelliseksi teoriaksi. Kansainvälisen politiikan tieteenalalla voidaan Ralph Pettmanin mukaan tehdä ero konservatiivisen konstruktivismiin (Conservative constructivism) ja sosiaaliteoria konstruktivismiin (Social theory constructivism) välillä. Konservatiivisen konstruktivismiin haara syntyi pitkälti vastauksena postmodernistiseen kritiikkiin. Sen päämääränä oli puolustaa tieteen tekemistä empiirisen tutkimuksen avulla. Sosiaaliteoriakonstruktivismi taas pyrkii kehittämään systemaattisen sosiaalisen teorian eli sen puitteissa pyritään tekemään päätelmiä sosiaalisista suhteista yleensä. Kansainvälinen politiikka on vain yksi sosiaalisen kentän osa-alue. Käsitys tieteen tekemisestä ei ole yhtä ahdas kuin konservatiivisen konstruktivismiin puitteissa. Sosiaaliteoria konstruktivismi ei hylkää rationaalisen järjenkäytön mahdollisuutta. Se näkeekin konservatiivisen teorian yrittävän rajoittaa sitä aluetta, mistä kansainvälisen politiikan puitteissa voidaan keskustella. (Pettman 2000, 12-20.)

⁹⁴ Pettman 2000, 12-20.

vallitsevaa anarkiaa, ja hänen teoriansa on valtiokeskeinen. Wendt keskittyy sellaisten syy-seuraussuhteiden ja empiiristen kysymysten pohtimiseen kuin, kuinka identiteetit ja intressit vaikuttavat valtioiden käyttäytymiseen. Hän on pohtinut paljon myös valtioiden kollektiivisen identiteetin muotoutumista ja on juuri siksi suureksi avuksi myös tämän työn teoriaosion kehittämisessä.⁹⁵ Onuf puolestaan keskittyy pääasiassa ontologisten kysymysten pohtimiseen eli siihen, mistä ja miten todellisuus koostuu. Hänen näkemyksensä kansainvälisestä politiikasta ei ole samalla tavalla valtiokeskeinen kuin Wendtin. Onuf pohtii paljon instituutioita. Hänen mukaansa instituutioiden kannalta on erityisen tärkeää, että niiden muodostaminen on nimenomaan ihmisille tyypillinen piirre. Oli kyseessä kuinka kollektiivinen toimija tahansa, lopulta se koostuu aina ihmisistä.⁹⁶ Onufin teorit ovat olleet avuksi pohtiessani sitä, miten instituution identiteetti rakentuu. Wendtin ja Onufin teorioilla on siis jossain määrin erilaiset lähtökohdat. Vaikka molemmat ovat sanoneet pyrkivänsä kehittämään yhtenäistä sosiaalista teoriaa, Wendtin teoria on enemmän nimen omaan kansainvälistä systeemiä pohtiva sosiaalinen teoria. Olen kuitenkin katsonut, että tässä työssäni molempien tutkijoiden teorit auttavat minua kehittämään oman teoriaosuuteni eri kohtia. Ne siis täydentävät toisiaan. Helppouden vuoksi käytän sosiaaliteoriakonstruktivismista tästä eteenpäin nimitystä sosiaalinen konstruktivismi tai vain konstruktivismi. Vaikka teoreettinen viitekehyseni siis perustuu konstruktivismille, olen kuitenkin katsonut, että joissakin kohdissa vaikutteiden omaksuminen muistakin suuntauksista, pääasiassa post-modernismista tai post-strukturalismista, on lisännyt viitekehyseni selitysarvoa. On myös huomattava, että kansainvälisen politiikan tieteenalan identiteettiteorian kehittäminen kaipaa lähtökohtien määrittelyä yksilötasolta lähtien.

Konstruktivismin lähtökohtana siis on, että todellisuus on ihmisten itsensä konstruoima eli rakentama. Se on sosiaalinen konstruktio. Todellisuus luodaan ja ylläpidetään ihmisten välisessä kanssakäymisessä. Ihmiset todentavat asioiden olemassa olon ennen kaikkea puhumalla.⁹⁷ Prosessi on kuitenkin kaksisuuntainen. Toisaalta yhteiskunta myös muokkaa ihmistä. Ihmiset elävät yhteiskunnassa ja he ovat siinä kaikenlaisen toimintansa eli tekojensa kautta aktiivisesti mukana. Ihmiset oppivat jo lapsena kanssakäymisessä muiden ihmisten kanssa, miten yhteiskunnassa käyttäytyään ja

---

⁹⁵ Neumann 1996, 163-166.

⁹⁶ Kubálkova & Onuf & Kowert 1998, 19-20.

⁹⁷ Onuf 1998, 58-59.

miten missäkin tilanteessa pitää toimia. Tämän niin kutsutun sosialisaaion kautta he osaavat toimia eteen tulevissa tilanteissa, vaikei heillä etukäteen olisikaan käsitystä siitä, mitä juuri siinä tilanteessa pitäisi tehdä. Voidaan siis myös sanoa, että ihmiset ovat yhteiskunnan rakentamia. Emme olisi ihmisiä, jos emme olisi sosiaalisia olentoja. Koko ajan me kuitenkin myös muokkaamme ja ylläpidämme sitä yhteiskuntaa, maailmaa ja todellisuutta, jossa elämme. Esimerkiksi valtiot ovat sosiaalisia konstruktioita, kuten myös Euroopan unioni, jotka ihmiset ovat luoneet ja joita he ylläpitävät.⁹⁸

Konstruktivistisen teorian keskeinen piirre on tapa, jolla se on ratkaissut niin sanotusti rakenteen ja toimijan suhteen välisen ongelman. Edellä puhuin yksilön ja yhteiskunnan välisestä suhteesta. Kansainvälisen politiikan tieteenalalla kyse on perinteisesti ollut siitä, onko valtioiden olemassaolo ensisijaista kansainväliseen systeemiin nähden vai toisinpäin. Alexander Wendtin mukaan jotkut koulukunnat ovat olettaneet valtioiden olevan ensisijaisia kansainväliseen systeemiin nähden (esim. neo-realistit). Toiset taas katsovat systeemin olevan ensisijainen valtion suhteen (esim. world system - teoreetikot). Wendtin mukaan sekä toimijalla, että rakenteella on kuitenkin yhtäläinen ontologinen (olemassa oloa koskeva) status. Tämä oletus antaa mahdollisuuden selittää kummankin osapuolen rakentuvan toistensa vuorovaikutuksessa.⁹⁹ Jotta voitaisiin paremmin ymmärtää, minkälaisia nämä osapuolet ovat, palaan hetkeksi takaisin yksilötasolle.

Kun ajatellaan, että todellisuus on sosiaalinen konstruktio, nousee mieleen helposti kysymys, miten ylipäätään on mahdollista, että ihmiset voivat muodostaa toimivan yhteiskunnan. Miten on mahdollista, että ihminen pystyy ennustamaan toisten ihmisten tekoja tai olettamaan, että heillä on edes jossain määrin yhteinen käsitys asioista? Anthony Giddensin mukaan ihmisen on mahdollista toimia yhteiskunnassa järkevästi kognitiivisten taitojensa avulla. Ihmismielessä on niin sanottu käytännön tietoisuuden alue (practical consciousness). Käytännön tietoisuuden alue koostuu tiedosta sosiaalisista instituutioista. Sen avulla ihminen tietää miten sen tulee missäkin tilanteessa toimia.¹⁰⁰ John R. Searlen mukaan ihmisillä on kyky tehdä oletuksia myös toistensa toiminnasta. Teoksessaan *the Construction of Social Reality* hän nimeää tämän

---

⁹⁸ Onuf 1989, 41.

⁹⁹ Wendt 1987, 339-349. Katso myös Wendt 1999.

¹⁰⁰ Giddens 1979, 24.

kyvyn 'kollektiiviseksi tarkoituksellisuudeksi' (Collective intentionality). Searle viittaa tällä ihmisten kykyyn tehdä asioita yhdessä niin, että heillä on sama käsitys siitä, mitä he ovat tekemässä. Tämä on ihmiselle, erotuksena muihin eläimiin, ominainen kyky, jonka ansiosta on mahdollista, että yhteiskunnassa muodostuu vakiintuneita toimintamalleja eli instituutioita.¹⁰¹ Ihmisille tulee tunne, että heillä on ainakin jossain määrin sama käsitys maailmasta ja siitä, miten asiat ovat ja miten niiden pitäisi sujua.

Tässä vaiheessa haluan laajentaa toimijoiden käsitettä kattamaan yksittäisten ihmisten lisäksi erikokoiset ryhmät ja ihmisjoukot ja samalla määritellä sen, mitkä ovat toimijoita ja rakenne omassa tutkimuksessani. Instituutioiden kautta ihmiset ovat osa erilaisia sosiaalisia rakenteita ja voivat muodostaa kokonaisuuksia, kollektiivisia toimijoita, jotka sitten itsessään ovat jonkin rakenteen toimijoita. Nämä toimijat ovat toisaalta joukko yksittäisiä ihmisiä, mutta heidän keskuudestaan on voitu sääntöjen mukaisesti valita ihmisryhmä, joka toimii kaikkien niiden ihmisten puolesta, jotka kuuluvat tähän tiettyyn rakenteeseen¹⁰². Hyvä esimerkki tällaisesta ihmisjoukon muodostamasta toimijasta on valtio ja sen hallinto.¹⁰³ Koska EU:n jäsenet ovat valtiota, toimijoina tässä työssäni ovat ensinnäkin valtiot. Wendtin mukaan valtio on järjestön omainen toimija. Siitä on tehty instituutio lain ja virallisten säädösten avulla. Valtio muodostuu paitsi edellä mainitusta institutionaalis-legaalisesta järjestyksestä myös suvereenisuudesta (itsemääräämisoikeudesta) sekä kansalaistensa silmissä legitimiä (hyväksyttävää) väkivallan monopolista, jota se harjoittaa tietyn yhteiskunnan suhteen tietyllä maantieteellisellä alueella.¹⁰⁴ Määritelmä on varsin ympärilyövä, mutta sen tarkoituksena on kattaa kaikki niin sanotut kansallisvaltiot. Näin voidaan edes jollakin tavalla määritellä se yksikkö, valtio, joka perinteisesti on ollut kansainvälisen politiikan tutkimuskohde ja kansainvälisen politiikan kentän toimija. Wendtin mukaan valtiota voidaan pitää oikeutetusti toimijana, koska valtio, tai oikeammin sen nimissä toimivat ihmiset eli hallitus, voi perustella, miksi se on käyttäytynyt juuri tietyllä tavalla. Lisäksi valtio voi harkita käyttäytymistään ja mukautua tilanteisiin sekä tehdä päätöksiä.¹⁰⁵ Wendtin mukaan identiteetti onkin tarkoitukselliseen toimintaan (intentionality) kykenevän toimijan ominaisuus. Näin ollen valtion ja mielestäni tämän perustelun

---

¹⁰¹ Searle 1996, 23-26.

¹⁰² Onuf 1995, 52.

¹⁰³ Onuf 1998, 64-65.

¹⁰⁴ Wendt 1999, 202-213.

¹⁰⁵ Wendt 1987, 359.

mukaan myös kansainvälisen instituution, kuten EU:n, voidaan katsoa omaavan identiteetin.¹⁰⁶

EU:n määrittäminen tässä työssä onkin hieman hankalampaa. Toisaalta EU:n jäseninä ovat valtiot, eli se muodostuu valtioista. Aikaisemmassa kappaleessa sanoin, että valtiot ovat tässä työssäni toimijoita. EU on instituutio, jonka ne muodostavat. EU:ta voidaan siis tutkia instituutiona. EU on kuitenkin myös valtioista koostuva kollektiivinen toimija. Samalla tavalla, kuin kansalaiset voivat muodostaa kollektiivisen toimijan, valtion, myös valtiot voivat muodostaa kollektiivisen toimijan, esimerkiksi valtioliiton. EU:ta voidaan pitää toimijana, koska sekin, kuten valtiokin, voi perustella ja harkita toimintaansa. Vaikka valtioiden voidaan sanoa toimivan EU:ssa, EU:lla ja valtioilla on myös yhteinen toimikenttä, kansainvälinen systeemi. EU on siis instituutio, mutta se on myös toimija. Tiivistetysti valtio on toimija sekä EU:ssa, että kansainvälisessä yhteisössä, mikä tulee hyvin ilmi myös Itävalta-boikotissa. Kyseessä oli periaatteessa EU-asia, mutta toimenpiteet koskettivat valtioiden kahdenvälisiä suhteita. EU taas on toisaalta instituutio eli eräänlainen, joskaan ei valtioiden koko toimikenttää määrittävä, rakenne, mutta myös kollektiivinen toimija. Sekä EU että valtiot ovat toimijoita kansainvälisessä systeemissä.

Nicholas Onufin konstruktivistisen teorian mukaan yhteiskunnalliset instituutiot ovat pystyväläluonteisia, toimijoiden (agents) tarkoituksien mukaisia sääntöjen (rules) ja käytäntöjen (practises) muodostamia toimintamalleja. Käytännöt tarkoittavat kaikkia niitä tapoja, joilla toimija on tekemisissä sääntöjen kanssa. Instituutio luo ympäristön, jonka puitteissa toimijat, EU:n tapauksessa siis valtiot, voivat toimia rationaalisesti. Kuten jo aikaisemminkin on todettu, toimijoiden ja instituution suhde on kaksisuuntainen eli samalla, kun toimijat toimivat instituution puitteissa, ne pitävät sitä yllä ja muuttavat sitä. Yhteiskunta on lopulta monimutkainen ja hierarkkinen instituutioiden järjestelmä, jossa instituutiot vaikuttavat toisiinsa, rajoittavat toisiaan ja jossa instituutio voi olla osana jotain laajempaa instituutiota. Instituutiot ovat siis myös kollektiivisiä toimijoita. Instituutiot ja säännöt, yhdessä tahattomien seurausten, joita ei enää voida pitää täysin tahattomina, jos niistä ollaan tietoisia, kanssa, muodostavat rakenteen (structure).¹⁰⁷ Vaikka instituutioiden voidaan sanoa olevan pysyväläluonteisia,

---

¹⁰⁶ Wendt 1999, 224.

¹⁰⁷ Onuf 1998, 58-62.

minkään instituution syntyminen ei ole ollut sen enemmän itsestään selvää kuin jonkin toisen instituution syntyminen.¹⁰⁸ Minkään instituution olemassa oloa ei myöskään voida tutkia ottamatta huomioon sen hidasta, mutta hyvin paljon mahdollista muutosta ajassa.¹⁰⁹ Niinpä EU:nkin identiteettiä tutkittaessa on otettava huomioon, että kyseessä ei ole mikään valmis ja helposti rajattavissa oleva identiteetti eikä EU ole edes ns. valmis instituutio vaan sekä EU:n identiteetti että EU instituutiona muuttuvat koko ajan. Parasta mitä EU:n kohdalla voidaan tehdä, on nimenomaan huomioida sen identiteetin epämääräisyys.

Konstruktivistisen käsityksen mukaan myös identiteetti on sosiaalinen konstruktio. Ihmisen identiteetti syntyy minän ja yhteiskunnan vuorovaikutuksessa. Identiteetillä tarkoitetaan usein sitä, minkälaiseksi yksilö mieltää itsensä. Nimenomaan oma tiedostaminen on siis identiteetin kannalta tärkeää. Toisaalta tärkeää on myös se, minkälaisena muut ihmiset hänet näkevät ja kuka hänet näin määrittelee. Sosiaalisen interaktionismin uranuurtajan Herbert Meadin mukaan yksilöillä on sekä ”I”, henkilökohtainen tietoisuus omasta olemassa olostsa, sekä ”me”, käsitys itsestä muiden silmillä nähtynä eli sosiaalinen minä¹¹⁰. Alexander Wendtin mukaan myös valtioista voidaan käyttää edellä mainittuja nimityksiä. Koska valtiokin pystyy niin sanottuihin kognitiivisiin prosesseihin, sitä voidaan pitää ”ryhmäitsenä” (group Self). Wendtin mukaan identiteetillä on suuri merkitys yksilön toiminnan ohjaajana. Pitäessään itseään tietynlaisena toimijana, yksilö tietää myös sen, miten hänen pitää toimia ja ennen kaikkea, minkälaisiin päämääriin hän toiminnallaan pyrkii. Jos toimija ei tiedä intressejään, sillä ei ole motivaatiota toimintaan.¹¹¹ Toimija voi tietoisesti pyrkiä rakentamaan itselleen juuri tietynlaisen identiteetin (self-construction)¹¹².

Identiteetin rakentaminen tai rakentuminen ei koskaan tapahdu tyhjiössä. Identiteetti rakentuu tarkoituksella juuri tietynlaiseksi. EU:n tapauksessa sen poliittinen identiteetti rakentuu sellaiseksi, että se palvelee EU:n olemassa oloa juuri tietynlaisena instituutiona. Identiteetti koostuu tietyistä piirteistä, mutta samalla se sulkee jotain muuta ulkopuolelleen. William. E. Connollyn mukaan identiteetti rakentuukin aina

---

¹⁰⁸ Wendt 1987, 357.

¹⁰⁹ Wendt 1987, 365.

¹¹⁰ Mead 1934, 173-178.

¹¹¹ Wendt 1999, 224-231.

¹¹² Castells 1997, 6-7.

sellaisten asioiden vastaiseksi, joita pidetään jollakin tavalla pahana tai uhkaavana¹¹³. Noiden asioiden ei haluta voivan kuulua tuon tietyn identiteetin piiriin. Identiteetin rakentuminen onkin aina rajanvetoa sen välille, mikä tuohon identiteettiin kuuluu ja mikä ei¹¹⁴. EU:nkin poliittista identiteettiä on pyritty rakentamaan vetämällä tuollaista rajaa. Käsitykseni mukaan Itävalta-boikotissa oli kokonaisuudessaan kyse juurikin rajanvedosta tällaisesta pyrkimyksestä.

Identiteetin rakentaminen on siis osittain tietoista ja toimijasta itsestään lähtevää. Toisaalta jo olemassa olevat yhteiskunnalliset instituutiot rajoittavat mahdollisten identiteettien määrää. Voidaan jopa sanoa, että instituutioilla on taipumus muokata sen puitteissa toimivista toimijoista juuri tietyn kaltaisia, jotta instituutioiden toimivuus olisi taattu jatkossakin. Campbellin mukaan tämä tapahtuu ennen kaikkea määrittelemällä, mikä on normaalia. Siitä ei kenenkään pitäisi poiketa.¹¹⁵ Palaan tähän aiheeseen instituution identiteetin ylläpitämisestä kertovassa kappaleessa. Joka tapauksessa tietynlaisten identiteettien olemassa olo takaa sen, että yhteiskunta toimii. Ihmiset voivat ennustaa toistensa käyttäytymistä identiteettien perusteella¹¹⁶. On kuitenkin huomattava, että identiteetin rakentuminen/rakentaminen tapahtuu aina tietyssä hetkessä ja tilassa. Instituutio siis vaikuttaa toimijan identiteettiin sellaisena kuin se (instituutio) on juuri sillä hetkellä olemassa¹¹⁷. Itse asiassa sekä instituutio että toimija ovat muutokseen kykeneviä. Juuri sen vuoksi on ylipäättään mahdollista puhua identiteetin rakentumisesta.

3.2. Identifioituminen instituutioihin

Jeffrey Checkelin mukaan kansainvälisen politiikan konstruktivistiset teoriat ovat usein jättäneet toimijan roolin liian vähälle huomiolle¹¹⁸. Pyrin nyt omassa identiteettiosuudessa ottamaan huomioon myös sen, mikä on toimijoiden rooli identiteetin rakentumisessa eli valtioiden ja niiden kansalaisten rooli EU:n poliittisen identiteetin omaksumisessa. Alexander Wendtin konstruktivistinen teoria käsittelee

---

¹¹³ Connolly 1991, ix.

¹¹⁴ Campbell 1992, 8.

¹¹⁵ Campbell 1992, 10.

¹¹⁶ Hopf 1998, 190.

¹¹⁷ Zalewski, Enloe 1995, 286.

¹¹⁸ Checkel 1998.

erityisesti valtioiden kollektiivisen identiteetin rakentumista ja on ollut suureksi avuksi tässä kappaleessa.¹¹⁹ Olen myös katsonut tarpeelliseksi etsiä kansainvälisen politiikan teorioihin täydennystä sosiaalipsykologian identiteettiteorioista: symbolisesta interaktionismista, sosiaalisesta identiteettiteoriasta sekä identiteettiteoriasta.¹²⁰

Alun perin identiteetin tutkimus alkoi psykologian tieteenalalta ja sittemmin myös useat sosiaalipsykologian koulukunnat ovat perehtyneet aiheeseen. Niin erilaisia kuin nämä teorit usein ovatkin, monilla näistä on rakentavaa sanottavaa siitä, mitä identifioituminen muihin henkilöihin tai instituutioihin yksilön identiteetin kannalta merkitsee. William Bloomin mukaan useat johtavat psykologit, kuten Freud, Mead ja Erikson, ovat kutakuinkin yhtä mieltä siitä, miten identifikaatio (identification) käytännössä tapahtuu. Symbolisen interaktionismin termejä käyttäen identifikaatio tarkoittaa merkityksellisten muiden (significant others) asenteiden, tapojen ja käyttäytymisen sisäistämistä. Niistä tulee siis osa yksilön persoonallisuusrakennetta. Identifikaation lähtökohtana on ihmisen, jo vastasyntyneenkin, sekä henkinen että biologinen tarve säilyä hengissä. Onnistunut identifikaatio takaa yksilölle yhteisön hyväksynnän ja hengissä selviytymisen.¹²¹ Identifikaatio tapahtuu, erityisesti lapsuudessa, siis niin, että yksilö omaksuu merkityksellisten toisten piirteitä. Ihmisellä on kognitiivinen taito imitoida mielestään menestyksekkäitä toisia ihmisiä¹²². Meadin mukaan identifikaatio kohdistuu lapsuudessa lähinnä läheisiin ihmisiin, mutta myöhemmässä kehitysvaiheessa se kohdistuu yhteiskunnallisiin instituutioihin. Tällöin ihminen pystyy näkemään itsensä muiden ihmisten näkökulmasta. Nämä muut eivät ole ketään tiettyjä ihmisiä vaan niin sanottu yleinen toinen (generalized other) eli ihminen näkee itsensä ikään kuin kenen tahansa toisen ihmisen näkökulmasta.¹²³ Näin ihmiset oppivat tuntemaan itsensä kanssakäymisessä muiden kanssa. Tätä ihmisen kognitiivista

---

¹¹⁹ Checkelin mukaan myös Wendt on jättänyt yksilötason toimijan analysoinnin liian vähälle huomiolle (Checkel 1998, 341-342).

¹²⁰ Symbolinen interaktionismi on yksilöiden keskinäistä kanssakäymistä tutkiva koulukunta. Se on kiinnostunut myös toimijoiden identiteettien ja intressien muokkautumisesta sosiaalisissa prosesseissa. Koulukunnan kantahahmona pidetään George Herbert Meadia. (Kts. Mead 1934.) Sosiaalinen identiteettiteoria perustuu psykologiselle näkemykselle eli ihmisen kognitiivisiin taitoihin. Sen puitteissa on tutkittu paljon ihmisen identiteetin sosiaalista ulottuvuutta. Sen mukaan identiteetit ovat ihmisen mielessä olevia kategorioita. (eräs koulukunnan tuoreimmista ja kollektiivisen identiteetin kannalta mielenkiintoisista teoksista on Brewer & Sedikides 2001.) Identiteettiteoria puolestaan nojautuu sosiologiaan. Identiteettiteorian identiteetit ovat erilaisia sosiaalisia rooleja. Työni kannalta suuntauksen tärkein anti liittyy identiteetin pysyvyyden tutkimiseen. (Hoggs & Terry & White 1995.)

¹²¹ Bloom 1990, 25-53.

¹²² Wendt 1999, 325.

¹²³ Mead 1934, 154-158.

taitoa kutsutaan sosiaaliseksi oppimiseksi¹²⁴. Toiset kohtelevat ihmistä hänen identiteettinsä mukaan ja näin hänen käsityksensä itsestään vahvistuu. Sosiaalisen oppimisen taidon vuoksi ihmisellä on myös kyky muuttaa identiteettiään.¹²⁵

Ihmisen kognitiivisiin taitoihin kuuluu myös tapa laittaa ajatukset päässään järjestykseen eli luokitella asiat kategorioihin. Sosiaalisen identiteettiteorian edustajan John C. Turnerin mukaan erilaiset identiteetit ovatkin ihmisen päässä olevia erilaisia kategorioita. Sen mukaan ihminen tietää kuka hän on.¹²⁶ Wendtin mukaan itsensä kategorisoiminen samanlaiseksi kuin toiset ei ole sama asia kuin niihin identifioituminen, mutta se vahvistaa identifioitumista¹²⁷. Kategorioituessaan tiettyihin toisiin ihminen omaksuu myös kyseisen kategorian normit eli mikä on hyväksyttävää ja mikä ei ja käsityksen siitä, keitä muita tuon saman identiteetin piiriin kuuluu.¹²⁸ Onufin mukaan ihminen jäsentää ennen kokemattomat tapahtumat ja asiat kategorioihin hänellä olevien kielellisten kykyjen avulla. Kielen käytöllä, puhumisella ja kirjoittamisella, on muutenkin suuri merkitys identiteettien rakentamisen, uudelleen tuottamisen ja muuttamisen kannalta. Kielen avulla identiteeteistä tulee todellisia. Toisaalta myös kieli on rajallinen. Se ei voisi toimia ilman ihmismielessä olevia kategorioita, joiden avulla asiat on mahdollista erottaa toisistaan.¹²⁹ Sosiaalisen identiteettiteorian mukaan kategorisointiin kuuluu myös samaan kategoriaan kuuluvien ja siihen kuulumattomien keskinäisten erojen korostuminen ajattelussa. Näin ihmisen mielessä syntyy selkeä käsitys siitä, kuka kuuluu samaan ryhmään ja kuka ei. Identiteetti onkin aina samaan aikaan sisään- ja poissulkeva.¹³⁰ Kuten jo edellisessä kappaleessa totesin, tämä johtaa siihen, että EU:nkin poliittinen identiteetti on selkeä silloin, kun voidaan selvästi sanoa, mitä siihen kuuluu ja mitä ei.

Tämän tutkimuksen kannalta on erityisen tärkeää tarkastella, miten valtion identifioituminen kansainväliseen instituutioon, eli valtioiden yhteisen kollektiivisen identiteetin synty, voisi käytännössä tapahtua¹³¹. Wendtin mukaan kollektiivinen

---

¹²⁴ Wendt 1999, 326-327.

¹²⁵ Burke & Reitzes 1991, 242-244.

¹²⁶ Turner 1987, 44-45.

¹²⁷ Wendt 1999, 354.

¹²⁸ Hoggs & Terry & White 1995, 259-260.

¹²⁹ Onuf 1989, 109.

¹³⁰ Turner 1987, 49.

¹³¹ Wendtin mukaan yksittäisellä toimijalla on samanaikaisesti monenlaisia identiteettejä. Hän erottaa toisistaan henkilökohtaisen eli korporaatioidentiteetin (corporate), tyyppi-identiteetin, rooli-identiteetin ja

identiteetti syntyy, kun yksittäisen toimijan käsitys itsestä laajentuu kattamaan myös tähän asti ulkopuolisen toisen (other) eli se alkaa ajattella tuon toisen olevan osa itseään. Itsen ja toisen välinen raja siis hämärtyy ja valtio kategorisoi itsensä kyseiseksi toiseksi eli tässä tapauksessa osaksi EU:ta. Kun valtio on identifioitunut kollektiivisen yhteisöön, myös käsitys omasta hyvinvoinnista laajentuu kattamaan koko yhteisön.¹³² Edellä on siis puututtu siihen, miten identifikaatio käytännössä tapahtuu. Koska kollektiivisen identiteetin muodostuminen eli identifioituminen johonkin instituutioon on sosiaalinen tapahtuma, on tärkeää selvittää myös se, minkälaisia olosuhteita se edellyttää. Wendtin mukaan osapuolten eli tässä tapauksessa eri valtioiden käsitykset toisistaan vaikuttavat suuresti siihen, onko kollektiivisen identiteetin muodostuminen mahdollista. Jos nämä käsitykset ovat myönteisiä, valtiot kohtelevat toisiaan myönteisesti ja se vahvistaa hyvää mielikuvaa. Yhteisen identiteetin omaksuminen on tällöin mahdollista.¹³³ Wendtin konstruktivistisen teorian mukaan siis toimijoiden mielikuvien myönteisyys kollektiiviselle identiteetille on tärkeää. Tämä saattaa edellyttää valtion sisäisten arvojen muuttumista.¹³⁴ Tärkeää on, ettei uusi identiteetti ole valtion henkisten tai materiaalistien tarpeiden vastainen¹³⁵.

Wendtin mukaan myös materiaalisilla tekijöillä on vaikutusta identiteetin muodostumiseen. Bloom esittää Freudin käsityksen, jonka mukaan identifikaatio edellyttää, että instituutio tarjoaa suoraa materiaalista hyötyä. Wendtin sanoin instituution jäsenten hyvinvointi on tavalla tai toisella riippuvainen toisistaan. Sekä Freudin että Wendtin mukaan toinen identifikaatiota edistävä tekijä on yhteinen ulkoinen uhka, jota vastaan kyseinen instituutio voi tarjota hyvän käyttäytymismallin.

---

kollektiivisen identiteetin. Ensimmäinen koostuu toimijan materiaalisesta olemuksesta, joka tekee toimijasta yksilön. Se on siis se kokonaisuus, jonka yksilö tuntee kuuluvaksi itseensä erotuksena toisiin. Se on myös se kokonaisuus, johon yksilön muut identiteetit perustuvat. Tyyppeidentiteetit liittyvät sosiaaliseen kategoriaan. Toimijoilla on siis jotain yhteisiä piirteitä, joiden vuoksi heidät voidaan laittaa samaan lokeroon. Yhdellä toimijalla on useita tyyppeidentiteettejä. Ominaisuudet, joiden mukaan yksilö luokitellaan johonkin kategoriaan ovat olemassa muista toimijoista riippumatta. Sosiaalinen identiteettiteoria on tutkinut erityisesti ihmisen tapaa kategorioida itsensä tietynlaiseksi ihmiseksi. Rooliidentiteetit taas ovat nimenomaan jonkin toisen identiteetin vastapareja kuten oppilas ja opettaja. Ne kuuluvat siis yksilön sosiaalisen minän eli ”me:n” piiriin. Rooliidentiteetit ovat kuuluneet erityisesti identiteettiteorian tutkimuskohteisiin. Itse olen katsonut, että valtioiden keskinäiset rooliidentiteetit eivät ole oman työni kannalta oleellisia vaan ennen kaikkea niiden yhteinen kollektiivinen identiteetti. Kollektiivisen identiteetin ollessa kyseessä liikutaan myös sosiaalisen (ryhmä)minän alueella. Siitä kuitenkin tarkemmin varsinaisessa tekstissä. Wendtin mukaan edellä esitetty lista erilaisista identiteeteistä ei ole kattava. Edellä mainittujen erottaminen toisistaan tuntui kuitenkin oleelliselta, koska ne liittyvät myös käyttämiini identiteettiteorioihin. (Wendt 1999, 224-230.)

¹³² Wendt 1999, 229.

¹³³ Wendt 1999, 335.

¹³⁴ Wendt 1994, 389-390.

Ylipäättään identifioitumista edistää se, että toimijat ovat keskenään samankaltaisia. Jos ne muistuttavat toisiaan ulkoisilta ominaisuuksiltaan, esimerkiksi kooltaan, tai jos ne kategorisoivat itsensä toistensa kaltaiseksi jossain muussa asiassa kuten hallintomuodossa.¹³⁶ Itse lisäisin tähän vielä Bloomin käsityksen siitä, että kollektiivisen identiteetin synty on mahdollista vain, jos instituutiolla on esittää selkeitä ja sopivia symboleja, joihin yksilö voi samaistua. Tällaisia voivat olla esimerkiksi tietyt henkilöt, tarinat tai liput. Tärkeintä on, että ihmiset liittävätkin ne mielessään automaattisesti juuri siihen tiettyyn instituutioon. Tarpeellisia symbolit ovat ennen kaikkea siksi, että identifikaatio onnistuu ainoastaan siinä tapauksessa, että identifikaation kohde tuntuu todelliselta ja identifikaatio merkitykselliseltä.¹³⁷ EU:n (Bloomin kirjan kirjoitushetkellä vielä EY:n) ongelmaksi Bloom näkee riittävien symbolien puuttumisen¹³⁸.

Identifikaatio on kuitenkin hyvin harvoin niin totaalista, että yksilö olisi valmis uhraamaan itsensä kollektiviteetin yleisen hyvinvoinnin hyväksi¹³⁹. Juuri tämä tuntuu olevan ongelma myös EU:ssa. Vaikka EU:ssa jäsenenä ovat valtiot, näiden valtioiden toimintaan vaikuttaa varmasti niiden kansalaisten asenne EU:ta kohtaan. EU:n suhteen ongelmana onkin usein nähty, etteivät kansalaiset identifioitu siihen riittävästi.¹⁴⁰ Sosiaalipsykologian sosiaalisen identiteettiteorian edustajan Marilyn Brewerin mukaan identifikaatio on usein niin sanotusti kaksipiippuinen juttu. Jos kokonaisuus on liian kattava, yksilölle voi tulla halu erottautua joukosta.¹⁴¹ EU:n tapauksessa asia lieneekin kansalaisten suhteen juuri näin. EU-sopimuksien allekirjoittamisesta huolimatta jäsenvaltioidenkin identifioituminen EU:hun joutuu välillä kovalle koetukselle. EU:sta ei ole tullut osa itseä eli jäsenvaltiot eivät ole valmiita uhraamaan omia etujaan koko yhteisön puolesta. Sosiaalipsykologisen identiteettiteorian edustajien McCallin ja Simmonsien mukaan yksilön identifioitumisen pysyvyys vaihtelee erilaisten identiteettien suhteen. Eri identiteettien joutuessa keskinäiseen kilpailuasemaan yksilö käyttäytyy luultavammin se identiteetin mukaan, joka on hänelle merkittävämpi sekä

---

¹³⁵ Wendt 1999, 328.

¹³⁶ Wendt 1994, 389-390.

¹³⁷ Bloom 1990, 51-52.

¹³⁸ Bloom 1990, 151-152.

¹³⁹ Wendt 1999, 337.

¹⁴⁰ Hansen 2002, 3-4.

¹⁴¹ Brewer 1991, 477-479.

sen mukaan, kuinka tärkeänä merkittävät toiset näkevät yksilön pitäytymisen juuri siinä kyseisessä identiteetissä.¹⁴²

Identifioitumisen seurauksena yksilöt on mahdollista saada toimimaan yhdessä sen instituution puolesta, johon he ovat identifioituneet. Erityisesti silloin, kun kyseisen instituution olemassa olo on uhattu, ja samalla siis siihen liittyvä identiteetti, yksilöillä on taipumus toimia yhdessä yhteisen identiteettinsä säilymiseksi ja vahvistamiseksi.¹⁴³ Wendtin mukaan instituution kaltainen kokonaisuus onkin eräänlainen noidankehä. Instituutiolla on taipumus muodostua sellaiseksi, että se edesauttaa omaa pysyvyyttään. Instituution pysyvyydellä on sekä sisäiset että ulkoiset syynsä. Sisäisesti pysyvyys on taattu siitä syystä, että ihmisillä on kaipuu ontologiseen turvallisuuteen eli olosuhteiden ennustettavuuteen. Siitä johtuen ihmiset toimivat niin, että instituutiot pysyvät samanlaisina. Ihmiset eivät välttämättä toimi niin tietoisesti vaan siksi, että he ovat sisäistäneet niihin liittyvät identiteettinsä niin hyvin, että heille on luonnollista toimia juuri tavalla, joka edesauttaa instituution säilymistä. Toinen puoli asiasta on instituution rakentuminen sellaiseksi, että se on ja pysyy juuri tietäntyyppisenä instituutiona.¹⁴⁴

Ennen seuraavaan kappaleeseen siirtymistä haluan vielä hieman selkeyttää käsitystäni toimijasta eli tässä tapauksessa valtiosta. Jotta asia tulisi riittävän selväksi, täytyy kuitenkin pitää mielessä myös se, että valtion toiminta on kuitenkin viime kädessä sen puolesta toimivien kansalaisten toimintaa. Toimijasta antamani kuva vaikuttaa siis tähän mennessä kenties hieman ristiriitaiselta. Toisaalta olen sanonut, että instituutiot ovat toimijoiden itsensä rakentamia ja samalla instituutiot vastaavasti muokkaavat toimijoita. Toisaalta olen tässä kappaleessa puhunut siitä, kuinka kollektiivisen identiteetin omaksuminen vaatii toimijan identifioitumista suurempaan kokonaisuuteen. Silloinhan on oletuksena, että tuo instituutio on jo valmiiksi olemassa. EU:n ja Itävallan suhteen tilanne onkin hieman erityinen. EU instituutiona kyllä muokkautuu ja kehittyy siinä toimivien valtioiden vuorovaikutuksesta, mutta se on luonteeltaan instituutio, joka on perustettu tietoisesti. Alun perin EU, oikeammin sitä edeltäneet Euroopan yhteisöt, saivat alkunsa kuuden Euroopan maan, Ranskan, Saksan, Italian ja Benelux-maiden, valtiomiesten ja korkeiden virkamiesten suunnitelmien seurauksena. Vuosien varrella

---

¹⁴² McCall & Simmons 1966, 82-89.

¹⁴³ Bloom 1990, 23-25.

¹⁴⁴ Wendt 1999, 339-340.

yhteisöistä kehittyi unioni ja siihen on liittynyt yhdeksän uutta maata. Tällöin erityisesti näissä uusissa maissa ollaan tilanteessa, jossa kansalaisten pitäisi sopeutua melkoiseen rakennemuutokseen. Yhteiskunnan ja politiikan tutkija Laclau mukaan rakennemuutoksen hetkellä yksilön sosiaalinen identiteetti on kriisissä ja yksilön täytyy päättää identifioituuko hän johonkin uuteen poliittiseen projektiin. Identifioitumisen tapahduttua tästä valintaa suorittavasta poliittisesta subjektista (political subjectivity) muotoutuu uusiin olosuhteisiin sopeutunut subjekti (subject position) eli monipuolinen sosiaalinen toimija¹⁴⁵.¹⁴⁶ Identifioitumisen tapahduttua toimijoiden ja rakenteen vuorovaikutus voi johtaa kehitykseen, joka on eteenpäin vievää. Kuitenkin myös tilanteessa, jossa ei ole kyse identifioitumisesta, tapahtuu vuorovaikutusta. Sellaisessa tapauksessa kyseisen instituution, tai sitä vastustavien yksilöiden, olemassa olo joutuu vaaraan¹⁴⁷. EU:n ja Itävallan tapauksessa tällainen asetelma tulee selkeästi esiin. Nähdäkseni koko tapauksessa on kyse siitä, että Haideria äänestäneet Itävallan kansalaiset asettavat etusijalle asioita, jotka eivät sovi yhteen EU:n intressien kanssa. Osa heistä on koko projektia vastaan. Näen siis Itävallan tapahtumat osoituksena tilanteesta, jossa maan kansalaisten, ja sitä kautta yhden jäsenmaan, identifioituminen EU:hun on varsin heikkoa. Sen seurauksena sekä EU instituutioon että sen jäsenmaat erillisinä toimijoina joutuivat perusteellisesti pohtimaan EU:n poliittista identiteettiä ja toimimaan sen puolesta. Muuten EU:n olemassa olo instituutioon olisi ollut vaarassa. Seuraavassa kappaleessa pohditaan identiteetin rakentumista instituution näkökulmasta.

3.3. Identiteetin rakentuminen instituutiossa

Edellisessä kappaleessa pyrin osoittamaan, ettei instituutiolla voi olla tietynlaista identiteettiä, jos toimijat eivät ota tätä identiteettiä omakseen eli identifioidu siihen. Tämän kappaleen tarkoitus on pohtia asian toista puolta eli sitä, millä tavalla instituutio itse vaikuttaa identiteettiinsä luomiseen. Pro gradu -työni tutkimuskohteena on EU:n identiteetti ennen kaikkea sellaisena kuin se on haluttu instituution sisältä määritellä. Oletukseni siis on, että EU voi instituutioon itse vaikuttaa identiteettiinsä. On EU:n edun mukaista, että sillä on juuri tietynlainen identiteetti. Tällöin EU:n täytyy instituutioon olla sellainen, että se voi rakentaa ja ylläpitää tuota identiteettiään. Tässä

---

¹⁴⁵ Laclau 1990, 60-61.

¹⁴⁶ Laclau 1990, 39-41.

¹⁴⁷ Katso s. 28.

kappaleessa tarkoitukseni onkin selvittää, minkälainen instituutio EU on ja miten se vaikuttaa EU:n identiteetin muodostumiseen. Aikaisemmin jo totesin, että yhteiskunnallisia instituutioita ja toimijoita yhdistävät käytännöt sisältävät sääntöjä. Tarkoitukseni on nyt selvittää näiden sääntöjen avulla, minkälainen instituutio EU on.

Onufin mukaan instituution ja sen puitteissa toimivien toimijoiden välisenä siteenä toimivat säännöt kertovat toimijoille, mitä niiden missäkin tilanteessa pitäisi tehdä eli miten ne voivat saavuttaa haluamansa päämäärät. Ne myös kertovat toimijoille sen, minkälaisia päämääriä heidän on kussakin tilanteessa suotavaa tavoitella. Ne siis auttavat toimijaa määrittelemään tilanteen, jossa hän on. Toisaalta ne myös kertovat toimijalle, minkälaisia vaihtoehtoja hänellä on olemassa. Säännöt kertovat myös sen, kenen pitäisi olla toimijana missäkin tilanteessa.¹⁴⁸ Sääntöjä on olemassa eri tyyppisiä. Niiden virallisuusaste voi olla hyvinkin erilainen, ”kirjoittamattomasta säännöstä” lakiin asti. Ne eroavat myös siinä, kuinka vahvasti ne ovat sidottuja muihin sääntöihin. Esimerkiksi epävirallinen sääntö voi vahvistaa tai tarkentaa virallista sääntöä. Tällaista toisiinsa sidottujen sääntöjen ”perhettä” kutsutaan kansainvälisessä politiikassa nykyään regimeksi.¹⁴⁹ Kansainväliset regimet koostuvat periaatteista, säännöistä, normeista ja menettelytavoista (procedures). Regimejä on monenkokoisia ja niiden sääntökoostumus on erilainen. Kansainvälisessä politiikassa on paljon regimejä, joita on vaikea havaita, koska ne ovat usein epävirallisia ja niiden olemassa oloa on pidetty itsestäänselvyytensä. Toisaalta kansainvälisessä politiikassa on jo kauan ollut myös virallisia instituutioita. Tällaisia ovat esimerkiksi kansainväliset sopimukset. Nämä instituutiot on luotu palvelemaan kansainvälisen politiikan ainakin tiettyjen toimijoiden, edelleen suuressa määrin nimenomaan valtioiden, intressejä.¹⁵⁰

EU on varsin selkeästi tällainen säännöistä koostuva instituutio. EU on perustettu valtioiden välisellä sopimuksella. Lisäksi on olemassa runsaasti muita sopimuksia, jotka määrittelevät sen eri osa-alueita. Sopimusten lisäksi EU:lla on olemassa lukuisia määrä sen toimielinten määrittelemiä ohjeita ja määräyksiä, jotka sitovat jäsenmaita eri tavoin. EU-maita sitovat *asetukset*, jotka astuvat sellaisenaan voimaan kaikissa jäsenmaissa,

---

¹⁴⁸ Onuf 1998 58-62.

¹⁴⁹ Monet tosin kutsuvat niitä edelleen instituutioiksi ja niin tässäkin esseessä olen usein tehnyt. Erona regimen ja instituution välillä voidaan pitää lähinnä sitä, että regime on monimutkainen useista instituutioista muodostunut kokonaisuus.

¹⁵⁰ Onuf 1998, 69-71.

direktiivit, jotka antavat ohjeen kansallisen säädöksen laatimiseen, *päätökset*, jotka sitovat sellaisenaan niitä, joita se koskee ja *suositukset*, jotka eivät varsinaisesti sido jäsenmaata¹⁵¹. Voidaan siis sanoa, että EU on koostunut erilaisista säännöistä, jotka ovat yleensä enemmän tai vähemmän nivoutuneet toisiinsa. EU siis muodostaa regimen, monimutkaisen kansainvälisen instituution¹⁵². Yksinkertaisuuden vuoksi käytön EU:sta edelleen nimitystä instituutio.

Sääntöjen syntyminen tapahtuu Onufin mukaan esimerkiksi siten, että jotain asiaa on tehty samalla tavalla niin kauan, että sen noudattamista on alettu pitää sopimuksen kaltaisena. Sääntö muistuttaa toimijoita siitä, miten ”aina ennenkin” on tehty. Tällainen sopimus muodostuu vähitellen tiettyssä tilanteessa johonkin tiettyyn asiaan liittyväksi käytännöksi. Säännöksi sen voidaan sanoa muuttuneen siinä vaiheessa, kun toimijat noudattavat sitä siksi, että ”se on sääntö eikä mistään muusta syystä¹⁵³”. Säännöt luovat toimijalle tunnetta pysyvyydestä ja turvallisuudesta¹⁵⁴.

Onufin mukaan puhuminen on ihmisten tärkein tapa tuottaa ja muokata maailmaa, jossa he elävät¹⁵⁵. Hän johtaakin erilaiset sääntötyypit John Searlen määrittelemistä puhetapahtumista (speech act theory) ja nykyajan filosofian edustajan Max Blackin sääntöluokittelusta¹⁵⁶. Onufin mukaan erilaiset sääntötyypit juontuvat kolmesta erilaisesta tavasta puhua jostakin asiasta. Kaikki nämä tyypit ovat yhtäaikaaisesti sekä muodostavia (constitutive) että säännösteleviä (regulative)¹⁵⁷. Ensimmäinen sääntötyyppi ovat ns. väitesäännöt (assertive rules). Ne kertovat toimijoille miten asiat maailmassa ovat ja mitä tapahtuu, jos ne/he eivät ota huomioon näitä asioita. Väitesäännöt voivat koskea hyvinkin suuria asiakokonaisuuksia ja niitä voidaan näin ollen kutsua periaatteiksi (principle). Toisaalta ne voivat koskea todella tarkasti määriteltyjä yksityiskohtia ja niitä voidaan tässä tapauksessa kutsua ohjesäännöiksi (instructive rules). Toisena sääntötyyppinä Onuf esittelee käskysäännöt (directive rules). Ne kertovat toimijalle, miten sen pitäisi toimia. Näiden sääntöjen noudattamatta jättämisestä seuraa toimijalle epäedullisia toimenpiteitä. Sitoumussääntöihin

---

¹⁵¹ Ekonen & Kulju & Matsinen & Saarinen 1995, 136.

¹⁵² Onuf 1998, 69-70.

¹⁵³ Onuf 1998, 67.

¹⁵⁴ Onuf 1995, 44.

¹⁵⁵ Onuf 1989, 23.

¹⁵⁶ Onuf 1989, 78-95.

¹⁵⁷ Onuf 1989, 66.

(commitment rules) liittyy toimijan sitoutuminen tiettyyn toimintaan tavalla tai toisella. Myös oikeudet ja velvollisuudet ovat sitoumussääntöjen aluetta. Asettamalla mahdollisuuksia ja rajoituksia ne tekevät toimijasta toimijan. Samasta syystä myös väitesäännöt ja ohjesäännöt tekevät toimijoista toimijoita.¹⁵⁸

Sääntöjen noudattaminen ja niihin turvautuminen ei kuitenkaan ole yhteiskunnassakaan aina mahdollista. Searlen mukaan säännöt kuuluvat ns. institutionaalsiin tosiasioihin (institutional facts). Niiden lisäksi on kuitenkin olemassa myös raakoja tosiasioita (brute facts), joilla Searle tarkoittaa maailmassa vallitsevia fysikaalisia ja biologisia tosiasioita. Nämä viimeksi mainitut menevät aina institutionaalisten tosiasioiden edelle. Ne määrittelevät sitä, minkälaisia institutionaalisia tosiasioita ylipäänsä voidaan luoda.¹⁵⁹

Instituutiot ovat yleensä erilaisten sääntötyyppien yhdistelmiä. Toiset koostuvat suuremmalta osin esim. väitesäännöistä ja toiset sitoumussäännöistä. Myös sääntöjen lukumäärä ja järjestyneisyys voivat olla erilaisia. Koska EU on olemassa nimenomaan sopimusten kautta, katson, että se on instituutio, jossa tärkeimmässä roolissa ovat sitoumussäännöt.¹⁶⁰ Sopimusten kautta EU:n jäsenvaltioilla on sekä oikeuksia, että velvollisuuksia. Koska sopimuksen allekirjoittajina ovat olleet itsenäiset valtiot, ne ovat tässä tilanteessa muodollisesti tasavertaisia. EU:n valtiot ovat kuitenkin kooltaan ja kansainväliseltä asemaltaan hyvinkin erikokoisia ja erilaisia, mikä johtaa siihen, että käytännössä niiden roolit eivät suinkaan ole tasavertaiset.¹⁶¹ Hieman monimutkaisemmaksi asian tekee, että nämä sopimukset taas koostuvat suurelta osin väite- ja ohjesäännöistä sekä käskysäännöistä. Sopimusten ohjesäännöt kertovat minkälainen kokonaisuus EU on. Esimerkiksi Sopimuksen Euroopan Unionista kuudes artikla on ohjesääntö. Se kertoo, minkälaisille poliittisille periaatteille unioni perustuu.

---

¹⁵⁸ Onuf 1989, 78-95.

¹⁵⁹ Searle 1996, 27.

¹⁶⁰ Onuf itse oli teoksessaan *Worlds of our Making* eri mieltä asiasta ja katsoi, että silloiset Euroopan Yhteisöt koostuivat pääasiassa käskysäännöistä (Onuf 1989, 149). Onuf luokittelee erilaisista säännöistä koostuvat instituutiot eri tyyppeiksi. Ohjesäännöistä koostuvat instituutiot ovat hänen mukaansa verkostotyyppisiä ja niitä voidaan pitää lähinnä tottumuksena tai jopa rituaalina. Esimerkkinä verkostotyyppisestä instituutiosta hän mainitsee voiman tasapainon (Balance of Power) valtioiden välillä. Käskysäännöistä koostuvat instituutiot ovat järjestötyyppisiä. Toimijat ovat toisiinsa eräänlaisessa hierarkkisessa käskyssuhteessa. Instituutiot, joita määrittelevät pääasiassa sitoumussäännöt ovat yhdistystyyppisiä. Niiden jäsenet ovat muodollisesti tasavertaisia ja niillä on oikeuksia ja velvollisuuksia. Oman käsitykseni mukaan Euroopan unioni on tällä hetkellä tiiviimpi yhteisö kuin kansainvälinen järjestö. Toisaalta se ei kuitenkaan ole vielä yhtä tiivis kuin liittovaltio. Tästä syystä käytän siitä edelleen nimitystä valtioliitto yrittämättä luokitella sitä tiukasti mihinkään edellä mainituista kategorioista.

¹⁶¹ Onuf, Klink 1989, 162-169.

Toisaalta toimijoilla on aina mahdollisuus valita noudattavatko ne sääntöä vai eivät. Jälkimmäisestä vaihtoehdosta on erilaisia seurauksia riippuen siitä, minkä tyyppistä sääntöä on rikottu. EU:n sopimuksissa on tällaisia tilanteita varten olemassa myös käskysääntöjä. Jos jäsenvaltio rikkoo esimerkiksi kuudetta artiklaa, voivat muut jäsenmaat toimia artiklan seitsemän mukaisesti eli rangaista sitä. Juuri valtioiden sisäpolitiikkaa koskevien käskysääntöjen kehittymättömyys osoittautui Itävalta-tapauksessa EU:n ongelmakohtaksi. EU:n rakennetta instituutiona monimutkaistavat entisestään suuri asetusten, direktiivien, päätösten ja suositusten määrä. Ne ovat joko osa EU-sopimuksia tai tukevat ja tarkentavat niitä. Mikä kaikkien näiden sääntöjen tehtävä EU:n kaltaisessa instituutiossa sitten on? Ne ovat olemassa, jotta EU säilyisi tietynkaltaisena instituutiona eli se olisi edelleen instituutio, jolla on tietynlainen identiteetti. Joskus sääntöjen olemassa olo ei kuitenkaan riitä takaamaan instituution jatkuvuutta vaan avuksi täytyy ottaa erilainen vallan käyttö kuten Itävalta-tapauskin osoitti.

3.4. Instituutioiden identiteetin ylläpitämisestä

Michel Foucault'n mukaan yksi instituution tärkeimmistä pyrkimyksistä on turvata sen olemassa olo tulevaisuudessakin¹⁶². Tällöin sen täytyy yrittää säilyttää myös tietynlainen identiteettinsä. Jotta instituution olemassa olo juuri tietynlaisena olisi turvattu, sen täytyy pitää huoli siitä, että sen osaset, eli EU:n tapauksessa valtiot, käyttäytyvät halutulla tavalla. EU:ssa toiminnan jatkuvuuden asiaa ajavat sopimusten rikkomuksia koskevat säännöt. Ne toimivat unionin (itse)kontrollikoneistona. Itävalta-boikotin tapauksessa EU-maiden johtajat katsoivat, että maan sisäinen kehitys oli EU:n poliittisen luonteen vastainen. He katsoivat myös, että tarvittiin olemassa olevia sääntöjä voimakkaampia toimenpiteitä palauttamaan Itävalta ruotuunsa. He päättivät eristää Itävallan poliittisesti muista EU-maista. Näin toimiessaan johtajat käyttivät valtaa. Foucault'n mukaan valtaa on olemassa vain silloin, kun joku harjoittaa sitä. Valtaa on siis olemassa, kun joku yksilö toimii jonkun toisen yksilön toiminnan suhteen. Muita voidaan hallita määrittelemällä heidän mahdollisten toimiensa kenttä. Valtaa voidaan kuitenkin harjoittaa ainoastaan sellaisia yksilöitä kohtaan, joilla on

---

¹⁶² Foucault 1982, 222.

itsellään vapaus toimia.¹⁶³ Näin oli myös Itävallan tapauksessa: sillä oli mahdollisuus päättää FPÖ:n noususta hallituspuolueeksi. Seuraukset olivat kyllä tiedossa. Itävallan tapauksessa molemmat osapuolet harjoittivat valtaa, vaikka toisella olisikin ollut sitä enemmän. Ilmentyäkseen valta kuitenkin edellyttääkin aina toisen osapuolen vastustusta vallitsevia, tai suunniteltuja, olosuhteita kohtaan¹⁶⁴. Yhteiskunnallisessa instituutiossa valta ilmenee aina tavalla tai toisella.¹⁶⁵

Itävalta-boikotin tapauksessa maan sisäinen politiikka ei sujunut niin kuin muiden EU-maiden mielestä olisi ollut hyväksyttävää ja normaalia. Sen vuoksi maata rangaistiin. Foucault'n mukaan vallankäyttö yhteiskunnassa liittyy yleensä pyrkimykseen normalisoida vallan käytön kohteita. Niskuroivat yksilöt halutaan palauttaa normin mukaisiksi eli sellaisiksi, että ne edistävät tietynlaisia päämääriä. Tämä tapahtuu rankaisemalla tai parantamalla normista poikenneita.¹⁶⁶ Normalisointi, että ensin määritellään, mikä kyseisen asian suhteen on normaalia. EU:n poliittisen identiteetin kohdalla päämääränä on EU:n poliittisten arvojen noudattaminen, mikä taas edistää koko EU-projektia sinänsä. EU:n toiminnan kannalta on ensisijaista, että sen jäsenmaiden toiminta on ennustettavissa, toisin sanoen normaalia. EU:ssa jäsenmaiden normalisoinnin on tarkoitus tapahtua ennen kaikkea sopimusten rikkomista koskevien rangaistussääntöjen avulla. Onufin mukaan onkin niin, että valta instituutioissa ruumiillistuu ja tulee toimijoille ilmeiseksi sääntöjen noudattamisessa ja niiden noudattamatta jättämisen seurauksissa. Joidenkin toimijoiden on mahdollista harjoittaa sääntöjen ja niiden noudattamisen suhteen enemmän päätösvaltaa kuin toisten. Instituutioiden toimijoista siis jotkut ovat edullisemmassa asemassa kuin toiset. Usein siihen liittyy myös resurssien ja kontrollin tietynlainen jakautuminen. Siitä taas seuraa, että ajan kanssa osa instituution toimijoista hyötyy sen olemassa olostaan enemmän kuin muut.¹⁶⁷ Normalisoinnin toimenpiteille on tyypillistä se, että ne epäonnistuessaan tekevät itsensä tarpeellisiksi. Jos instituutiossa on edelleen ”epänormaaleja”, normalistamiskoneistoja tarvitaan edelleen.¹⁶⁸ Näin instituution valta-asetat säilyvät ja samoin kyseinen instituutio.

---

¹⁶³ Foucault 1982, 219-221.

¹⁶⁴ Foucault 1982, 211. Katso myös Kritzman 1988, 83-84.

¹⁶⁵ Onuf 1998, 75-76.

¹⁶⁶ Foucault 1980, 206-208. Katso myös Lotringer 1989, 139-140.

¹⁶⁷ Onuf 1998, 74-76.

¹⁶⁸ Foucault 1980, 313-322. Foucault näkee erityisesti vankilan olevan tällainen itsensä tarpeelliseksi tekevä epänormaalin parantamiseen tarkoitettu instituutio, joka epäonnistuessaan ainakin osittain tekee

Foucault'n mukaan valta ei ole sama asia kuin dominointi eikä sitä myöskään voida luovuttaa kenellekään kokonaisuudessaan esim. sopimuksen avulla. Vallan harjoittamiseen saattaa silti sisältyä molempia edellä mainittuja piirteitä. Esimerkiksi EU-sopimuksissa on määritelty EU:n valtarakenteet: valtaa harjoittavat paitsi jäsenmaat, myös EU:n omat toimielimet.¹⁶⁹ Sen vuoksi on erityisen vaikea sanoa, kuka EU:ssa todella harjoittaa valtaa. Varsinkin hallintorutiinista poikkeavissa tapauksissa se määräytyy tapauskohtaisesti. Itävalta-boikotissa toimien aloittamisesta päättivät muiden EU-maiden johtajat. Tämä oli mahdollista ainoastaan siksi, että he olivat tietyssä asemassa olevia yksilöitä. Foucault'n mukaan yhteiskunnan koneistot onkin luotu sellaisiksi, että valtaa voi käyttää kuka tahansa, joka sattuu olemaan oikeassa asemassa¹⁷⁰. Yksilöt eivät siis todellisuudessa omista valtaa. He voivat lähinnä toimia instituutiossa olevan vallan välineinä.¹⁷¹ EU-maiden johtajat siis edustivat valtioitaan ja katsoivat maidensa hyötyvän siitä, ettei Itävallassa nouse hallitukseen sellainen puolue, jonka ideologia sotii EU:n poliittista identiteettiä vastaan ja joka on lisäksi avoimesti EU-vastainen. Heidän mailleen oli edullisempaa, että EU yhdentyy jatkossakin.

Rationaalisina toimijoina ne toimijat, jotka hyötyvät instituution olemassa olosta, haluavat sitä koskevien sääntöjen noudattamista. Niillekin toimijoille, joille tietyt säännöt eivät välttämättä ole oman edun mukaisia, säännön noudattaminen on usein edullisempi vaihtoehto kuin sen rikkominen. Toimijoilla on kuitenkin mahdollisuus valita. Punnittuaan seurauksia ne saattavat päätyä säännön rikkomiseen. Niiden täytyy tosin ottaa huomioon, että noudattamatta jättämisellä on todennäköisesti epäedullisia seurauksia muillekin toimijoille. Itävallankin tapauksessa pelättiin, että koko EU-projekti kärsii. Niillä toimijoilla, jotka ovat kärsineet jonkun toimijan sääntöjen rikkomisen seurauksista on myös vaihtoehtoja. Ne voivat joko hyväksyä seuraukset tai noudattaa sääntöä, joka aiheuttaa säännönrikkajalle joidenkin etujen menetyksen eli rangaista sitä. Vaihtoehtona on myös säännön noudattamiseen pakottaminen. Tähän tarkoitukseen on käytettävä resursseja, jotka toisessa tapauksessa olisi voitu käyttää hyödyllisemmin. Kuitenkin säännön noudattamiseen pakottamisen voidaan tässä

---

itsensä tarpeelliseksi. Mielestäni on kuitenkin mahdollista ajatella, että kaikki parannusta varten olemassa olevat mekanismit, jotka eivät ole onnistuneet tehtävässään niin hyvin, että ovat tehneet itsensä tarpeettomiksi, ovat edelleen tarpeellisia.

¹⁶⁹ Foucault 1982, 219-221.

¹⁷⁰ Gordon 1980, 156. Katso myös Dreyfus & Rabinow 1982, 189.

tapauksessa katsoa olevan hyödyllisempää kuin siihen pakottamatta jättämisen ja resurssien käytön muuhun tarkoitukseen.¹⁷² Näin instituution valta-asetelmat palvelevat sekä instituution itsensä että sen valta-asetelmien jatkuvuutta¹⁷³. Instituution merkittävä muuttaminen on yleensä varsin hankalaa. Koska boikotin toimijoina olivat EU-maat nimenomaan yksittäisinä valtioina voidaan katsoa, että boikotti kertoi jotain EU-instituution kypsyydestä. Useinhan syyksi esitettiin se, ettei EU:lla ollut olemassa sopivia sääntöjä, joilla reagoida tilanteeseen. Nyt huomattiinkin, ettei EU-instituutio sellaisenaan pystynyt muokkaamaan jäsenmaitaan haluamansalaisiksi. Toimiakseen tehokkaammin se tarvitsisi entistä kattavamman käskysäännöstön.

Identiteetin ylläpitoon liittyvän vallan käytön kannalta erityisen mielenkiintoinen oli tapa, jolla boikotti lopetettiin. Kolme viisasta miestä lähetettiin Itävaltaan ottamaan selvää siitä, mikä maan ihmisoikeustilanne todella oli. Nämä kolme viisasta lähetettiin maahan ennen kaikkea asiantuntijoina. Foucault'n mukaan normalisoivan vallan harjoittamiseen osallistuu eksperttien ammattikuntia. Näillä eksperteillä on valtaa diagnosoida muita ja määrittää, täyttävätkö ne normaaliuden mitat. He voivat jopa antaa suosituksia siitä, miten diagnoosin kohdetta olisi jatkossa kohdeltava.¹⁷⁴ Ekspertin valtuudet heille antaa heidän hallussaan oleva alan tuntemus eli tieto¹⁷⁵. Heidän uskotaan pystyvän arvioimaan, miten asiat todella ovat ja heidän sanaansa pidetään helposti totuutena. Foucault'n mukaan myös se, että eksperttien katsotaan olevan sellaisessa asemassa, että he voivat kertoa ”totuuden” jostain asiasta, on vallan harjoittamista¹⁷⁶. He voivat asettaa asiat tiettyyn valoon. Itävalta-boikotissa esiin tulleet EU:n valta-asetelmat palvelevat tiettyä päämäärää: EU:n säilymistä jatkossakin poliittiselta identiteetiltään juuri tietynlaisena instituutiona. Se taas edistää EU:n yhdentymistä tulevaisuudessakin. EU:n käskysäännöstö on kuitenkin hyvin huterä ja se jättää paljon tulkinnan varaa. Tietyillä toimijoilla on valtaa määritellä aina tapauskohtaisesti sääntöjen sisältö. Joillakin on siis valtaa määritellä, mikä on oikea tapa puhua EU:n säännöistä ja niiden rikkomisesta. Joku antaa keskustelulle suunnan ja määrää samalla, mitkä tapaukset sotivat EU:n poliittista identiteettiä vastaan.¹⁷⁷ Oma

---

¹⁷¹ Gordon 1980, 98.

¹⁷² Onuf 1998, 74.

¹⁷³ Foucault 1982, 222-223.

¹⁷⁴ Foucault 1980, 345.

¹⁷⁵ Lotringer 1989, 147.

¹⁷⁶ Kritzman 1988, 107.

¹⁷⁷ Lotringer 1989, 159.

näkemykseni on, että Itävallan tapauksessa Ranskan ulkopoliittinen johto ainakin pyrki olemaan osa tuota diskursiivista valtaa harjoittavaa joukkoa.

4. Metodologiset lähtökohdat

Alexander Wendtin mukaan tieteen tekemisessä on olemassa kaksi tieteen filosofisilta lähtökohdiltaan eroavaa koulukuntaa. Empiristeille todellisia ovat vain asiat, jotka voidaan todeta kokeellisesti (experimentally). Tieteelliset realistit (scientific realists) sen sijaan hyväksyvät tutkimuskohteeseen asian, jolla voidaan todeta olevan tarkkailtavissa olevia vaikutuksia.¹⁷⁸ Oma tutkimukseni sijoittuu jälkimmäiseen suuntaukseen. Siinä nämä tarkkailtavissa olevat vaikutukset syntyvät kielellisistä teoista.

4.1. Lähestymistapana diskurssianalyysi

Tutkimukseni kohteena ovat Ranskan ulkopoliittisen johdon puheet ja haastattelut eli lausunnot. Ne ovat siis kielellisiä kokonaisuuksia, joista voidaan käyttää nimitystä tekstit. Lähtökohtani näiden tekstien tutkimiseen perustuvat diskurssianalyysiin. Tässä vaiheessa on tärkeää määritellä diskurssi ja teksti siten, kuinka ymmärrän ne tässä tutkimuksessa. Mikko Lehtonen tiivistää Stuart Hallin artikkelissa *The West and the Rest*¹⁷⁹ esittämän näkemyksen diskurssista seuraavasti: ”Diskurssi on ryhmä lausumia, jotka tarjoavat kielen sitä varten, että voitaisiin puhua tietynlaisesta jotakin aihetta koskevasta tiedosta – toisin sanoen representoida tätä tietoa. Kun lausumia jostakin aiheesta esitetään jonkin erityisen diskurssin sisällä, diskurssi mahdollistaa aiheen näkemisen jollakin tietyllä tavalla. Se myös rajoittaa muita tapoja, joilla aihe voitaisiin esittää¹⁸⁰.” Foucault’n käsitys diskurssista¹⁸¹ on hieman edellistä laajempi. Hänen mukaansa diskurssit ovat kielellisten representatioiden lisäksi erilaisia tapoja jäsentää tietoa ja sosiaalisia käytäntöjä.¹⁸² Lääketieteen diskurssi on siis terveydenhuollon

---

¹⁷⁸ Wendt 1987, 350-352.

¹⁷⁹ Hall 1992, 291-292.

¹⁸⁰ Lehtonen 1996, 67.

¹⁸¹ Myös Hall huomioi Foucault’n näkemyksen artikkelissaan *The West and the Rest* (Hall 1992 291-292).

¹⁸² Foucault 1972, 49.

ammattilaisten tällä hetkellä käyttämä tapa puhua alansa asioista, mutta sen lisäksi diskurssiin kuuluvat myös muut tuohon työhön liittyvät käytännöt kuten esimerkiksi heidän työskentelytapansa. Myös kriittisen diskurssianalyysin edustajan Norman Faircloughin mukaan diskurssi tarkoittaa kielen, puhutun tai kirjoitetun, käyttöä osana sosiaalista käytäntöä. Hän määrittelee diskurssin tutkimiselle kaksi tärkeää lähtökohtaa. Ne tukevat myös sosiaalisen konstruktivismin käsitystä kielen roolista todellisuuden ylläpitäjänä. Ensinnäkin diskurssi on Faircloughin mukaan teko. Sitä on siis mahdollista tutkia, koska sillä on seurauksia, joita on mahdollista tarkkailla. Toiseksi diskurssin ja sosiaalisten rakenteiden välillä on dialektinen suhde. Sosiaaliset rakenteet ovat paitsi ne puitteet, joissa diskurssi esiintyy, myös sen seurausta. Diskurssia määrittelevät ja rajaavat aina ne institutionaaliset suhteet tai sosiaalinen ympäristö, jossa se esiintyy.¹⁸³ van Dijkin mukaan diskurssi onkin tietyssä kontekstissa eli asiayhteydessä esiintyvä teksti¹⁸⁴. Toisaalta ihmiset tuottavat ja ylläpitävät todellisuutta yleensä nimenomaan diskurssin avulla. Sosiaaliset käytännöt lakkaisivat olemasta, jos niitä ei jatkuvasti tuotettaisi uudelleen niistä puhumalla.¹⁸⁵ Diskurssin kyky tuottaa todellisuutta antaa sille myös mahdollisuuden muuttaa todellisuutta¹⁸⁶.

Edellä esitetty näkemys diskurssista luo mielikuvan, että diskurssi on johonkin hyvin laajaan yhteiskunnalliseen käytäntöön (esim. terveydenhuoltoon kokonaisuudessaan) liittyvä tapa viestiä. Se on kuitenkin mahdollista rajata huomattavasti suppeamminkin ja silti olettaa, ettei sen konstruktivistinen voima kärsi. Tässä tutkimuksessa Ranskan ulkopoliittisen johdon lausunnot ovat tarkkaan rajattu osa koko Itävalta-boikottia koskevaa diskurssia, joka taas on näkemykseni mukaan osa EU:n poliittista identiteettiä koskevaa diskurssia. Edellä jo mainitsin kutsuvani Ranskan johdon lausuntoja teksteiksi. Monet tekstien tutkijat ovat esittäneet erilaisia vaatimuksia, joiden perusteella kielellistä kokonaisuutta voidaan kutsua tekstiksi. Useat näistä vaatimuksista liittyvät tekstien sisäisiin ominaisuuksiin. Tutkimuksessani käyttämäni tekstin sisällön analyttisen menetelmän vuoksi katson kuitenkin, että tekstin ulkopuolisiin olosuhteisiin liittyvät vaatimukset ovat tässä tapauksessa oleellisempia. Hallidayn mukaan tekstiksi voidaan lukea kaikki, jonka voidaan katsoa olevan ymmärrettävää

---

¹⁸³ Fairclough 1992, 63-64.

¹⁸⁴ van Dijk 1977.

¹⁸⁵ Giddens 1979, 34-39.

¹⁸⁶ Fairclough 1992, 67.

tietyssä tilanteessa. Teksti olisi siis mikä tahansa sellaisten merkkien jatkumo, joilla on yleisesti ymmärrettävissä oleva merkityksensä.¹⁸⁷ Teksti siis aina ilmaisee tai viestittää jotakin. Se representoi maailmaa. Tekstinä voidaan pitää puhutun tai kirjoitetun kielen yleensä pitkäköjä tuotoksia kuten kirjoja ja kirjeitä. Teksti voi kuitenkin olla myös esimerkiksi hautakivi, tietty muoto, juliste tai lehtiartikkeli.¹⁸⁸ Näin ollen myös Ranskan ulkopoliittisen johdon lausuntoja voidaan hyvin kutsua teksteiksi. Jokainen heidän lausuntonsa on oma tekstinsä. On kuitenkin eri asia määritellä jokin kielellinen kokonaisuus tekstiksi kuin väittää, että se on jollakin tapaa merkittävä ja että sitä kannattaa tutkia.

Diskurssin analysoimisen kannalta on tärkeä ottaa huomioon, minkälaisissa puitteissa se esiintyy. Ruth Wodakin mukaan diskurssit ovat olemassa aina tietyssä järjestelmässä ja instituutiossa eli niin sanotussa makro-kontekstissa. Oman tutkimukseni kannalta on oleellista, että Ranskan päämiesten lausunnot on annettu paitsi Ranskan, myös koko EU:n kontekstissa ja Itävalta-boikottiin liittyen. Toisaalta myös tekstin mikro-kontekstilla on merkitystä.¹⁸⁹ Kuka sen on tuottanut, koska ja minkälaisessa tilanteessa? Tutkimusaineistoni koostuu Ranskan ulkopoliittisen johdon lausunnoista. Tekstin lähde vaikuttaakin suuresti siihen, kuinka suuri merkitys tekstillä on. Yhteiskunnassa on tiettyjä tahoja, joiden lausunnoilla on enemmän totuusarvoa kuin muiden lausunnoilla. Foucault'n mukaan jokaisella yhteiskunnalla on omat totuudentuottamisjärjestelmänsä (regimes of truth). Toisin sanoen tiettyjen tahojen diskurssit hyväksytään totuudeksi helpommin kuin muiden.¹⁹⁰ Foucault itse puhuu samassa yhteydessä usein erilaisista instituutioista kuten tiedon tuottamisesta tieteenteon avulla. Sama ajatus sopii kuitenkin hyvin myös maiden johtohenkilöihin. Kappaleessa Identiteetin ylläpitämisestä instituutiossa puhuin eksperttien vallasta. Yhteiskunnassa tietyt yksilöt ovat esimerkiksi tutkintonsa tai työsopimuksensa vuoksi sellaisessa asemassa, että heidän sanallaan on enemmän painoarvoa kuin muiden. Valtiomiehet ovat juuri tällaisia henkilöitä. Sen vuoksi heidän lausuntonsa ovat antoisia tutkimuskohteita. Tutkimani lausunnot on annettu hieman toisistaan poikkeavissa tilanteissa. Osa lausunnoista on puheita, osa taas haastatteluja. Puheet ja lausunnot on varmasti pyritty aina muotoilemaan oletetun

---

¹⁸⁷ Halliday 1978, 137.

¹⁸⁸ Titscher & Meyer & Wodak & Vetter 2000, 20.

¹⁸⁹ Wodak 1996, 5-7.

¹⁹⁰ Gordon 1980, 131.

yleisön mukaan. Mukana on myös neljän eri henkilön antamia lausuntoja: Ranskan presidentti Jacques Chiracin sekä silloisten pääministeri Jospinin, eurooppaministeri Moscovicin sekä ulkoministeri Védrienen. Tutkimuksessani en kuitenkaan ota liiemmin huomioon näitä eroavaisuuksia. Lausuntoja yhdistää se seikka, että ne on katsottu Ranskan ulkopolitiikan kannalta niin merkittäviksi, että ne on kerätty ulkoministeriön internet-sivuille. Tämä mielestäni osoittaa, että juuri nuo lausunnot on haluttu esittää Ranskan yhteisenä kantana. Tätä näkemystä tukee myös se, että ulkopolitiittisen johdon kanta on huomattavan yhtenäinen, vaikka he mahdollisesti lausunnoissaan painottavatkin hieman eri asioita.

Diskurssia on mahdollista tutkia monesta eri näkökulmasta. Eräs kaikille ihmistieteille mahdollinen tapa on tehdä erottelu niiden tutkimussuuntausten kesken, jotka pyrkivät ymmärtämään maailmaa ja niiden suuntausten kesken, jotka pyrkivät selittämään maailmaa. Tässä tapauksessa tätä erottelua on mahdollista soveltaa tekstien tutkimiseen. Hollis ja Smith ovat selvittäneet tämän eron merkitystä kansainvälisen politiikan tieteenalan tutkimuksessa. Heidän mukaansa niin sanotut ymmärtävät menetelmät pyrkivät selvittämään niitä merkityksiä, joita esimerkiksi tekstit pitävät sisällään. Teksteistä voidaan tutkia, mitä niiden kirjoittajat ovat todella tarkoittaneet tai miten niiden lukijat ne mahdollisesti tulkitsevat.¹⁹¹ Selittävät menetelmät puolestaan katsovat, että maailmaa on mahdollista tutkia sellaisena kuin se tutkijalle välittömästi näyttäytyy. Selittävän tieteen katsotaan usein olevan omimmillaan luonnontieteiden parissa. Siihen liitetään usein esimerkiksi positivistisen tieteen ja objektiivisuuden periaatteet, jolloin tutkijan on mahdollista tehdä johtopäätöksiä tutkimuskohdettaan tarkkailemalla.¹⁹² Kuten seuraavassa kappaleessa tulen esittämään, oma tutkimukseni tulee olemaan niin sanottua laadullista eli kvalitatiivista tutkimusta. Eeva Pyörälän mukaan laadullinen tutkimus pyrkii nimenomaan ymmärtämään niitä merkityksiä, joita toimijat itse omalle toiminnalleen ja ympäristölleen antavat¹⁹³. Omakin tutkimukseni siis painottuu ymmärtävän tutkimuksen tekemiseen. Toisaalta pyrkimykseni on selittää, mitä Ranskan päämiehet lausunnoissaan sanovat eli miten he näkevät maailman. Täysin yksiselitteistä rajanvetoa on siis hankala tehdä.

---

¹⁹¹ Hollis & Smith 1990, 68-69.

¹⁹² Hollis & Smith 1990, 45-55.

Foucault'n mukaan lausunnot täytyy ymmärtää juuri sellaisina kuin ne on annettu. Diskurssia ei saa kohdella jonkin kauan sitten tietynä hetkenä alkunsa saaneen tämän hetkisenä esiintulona eikä jonkin jo olemassa olevan, mutta vielä sanoiksi pukemattoman, sanomisena. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, etteikö diskurssi olisi nimenomaan aikaisemmin annettujen lausuntojen tulosta. Foucault'n mukaan tekstit ovat aina täynnä viittauksia aikaisempiin teksteihin. Niissä pätee niin sanottu intertekstuaalisuuden (inter-textuality) periaate. Aikaisempia tekstejä ei tarvitse suoraan mainita. Ne voivat olla mukana ajatuksellisina piirteinä tai asioina, jotka esitetään itsestään selvyyksinä.¹⁹⁴ Foucault'n perustelu sille, miksi tekstejä pitäisi tutkia sellaisenaan perustuu ennen kaikkea sille, että tutkittavat kohteet eli objektit saavat muotonsa diskurssin sisällä. Ne eivät ole olemassa sellaisenaan diskurssin ulkopuolella. Tietty tapa puhua asioista siis tekee asioista sellaisia, millaisina ne on esitetty.¹⁹⁵ Tutkimukseni keskittyy siihen, mitä Ranskan ulkopoliittisen johdon lausunnoissa on sanottu. Itävalta-boikotin yhteydessä puhuttiin paljon arvoista ja muista abstrakteista asioista. Siksi on mielestäni hyvinkin perusteltua tutkia näitä lausuntoja juuri sellaisina kuin ne on annettu. Tästä näkökulmasta katsottuna niiden olemusta olisi vaikea tutkia tekstin ulkopuolisena ilmiönä. Toisaalta tutkija on aina tutkimusta tehdessään jonkinlaisessa tulkitsijan roolissa. On mahdollista, että näen itse tutkimieni tekstien sisällön jossain määrin erilaisena kuin joku muu lukija. Ihmisillä on kuitenkin kyky kollektiiviseen ymmärtämiseen eli he antavat asioille ainakin jossain määrin saman kaltaisia merkityksiä. Näin ollen on mahdollista sanoa, pyrin parhaani mukaan selittämään Ranskan päämiesten lausuntoja. Toisaalta väittäisin, että tähänkin pyrkimykseen sisältyy myös halu ymmärtää niiden sanomaa.

4.2. Itävalta-lausunnot ja tekstin sisällön analyysi

Tutkimukseni tarkoituksena on selvittää Ranskan ulkopoliittisen johdon näkemys Itävaltaa kohtaan osoitetun mielenilmaisun eri puolista. Ranskan näkemys Itävallassa meneillään olleista tapahtumista ja myös Itävalta-boikotin kulusta, on mielenkiintoinen useasta eri syystä. Selitin nämä syyt seikkaperäisesti jo johdannossa. Näistä tärkeimpiä

---

¹⁹³ Pyörälä 1995, 13.

¹⁹⁴ Foucault 1972, 23-28.

¹⁹⁵ Foucault 1972, 32-33.

olivat Ranskan aktiivinen rooli boikotin puolestapuhujana ja maan sisäinen yhtenäinen mielipide tästä asiasta. Tärkeää oli myös se, että Ranskassa käytiin runsaasti keskustelua asian tiimoilta. Kolmanneksi voidaan sanoa, että Ranskan rooli oli siinäkin mielessä merkittävä, että se oli vuoden 2000 loppupuolen EU:n puheenjohtajamaa. Boikotti päättyi syyskuussa, joten Ranskalla oli huomattava rooli boikotin purkamisessa. Koska Ranskan oli Belgian ohella innoikkaimpina boikotin puolella, sen voidaan olettaa antaneen EU-maiden perusteellisimmat perustelut boikotin puolesta ja Itävaltaa vastaan. Vaikka EU:n sisäinen linja alkoi kulissien takana rakoilla jo varsin varhaisessa vaiheessa, kaikki 14 EU-maata kuitenkin olivat boikotissa mukana alusta loppuun asti. Syynä saattoi tietenkin olla joko aito usko boikotin oikeudellisuuteen tai halu olla poikkeamatta yhteisestä linjasta. Ainakin virallisesti muutkin 14 EU-maata siis jakoivat Ranskan kannan FPÖ:n epäilyttävyydestä EU:n yhteisten arvojen suhteen.

Aineistoni koostuu Chiracin, Jospinin, Moscovicin ja Védrienen vuoden 2000 aikana antamista Itävalta-tapahtumia koskevista lausunnoista. Ne on kerätty Ranskan ulkoministeriön internet-arkistosta. Sinne on päiväkohtaisesti kerätty kaikki maan johdon ulkopoliittisesti merkittävät puheet, haastattelut ja tiedonannot. Mukana ovat niin kotimaassa kuin ulkomaillakin annetut lausunnot. Tiedotusvälineitä selaamalla olen todennut, että arkistoa tehtäessä on selkeästi ainakin pyritty kattavuuteen. Se oli siis hyvä paikka saada kaikki oletetusti tärkeimmät lausunnot käsiinsä. Kävin läpi arkiston koko vuoden 2000 materiaalin ja poimin sieltä kaikki ne lausunnot, joissa viitattiin Itävalta-tapahtumiin. Lukiessani aineistoa läpi karsin sieltä kuitenkin ulkoministeriön tiedottajan lausunnot, koska niissä vain toistettiin, mitä päämiehet olivat muualla sanoneet. Ne eivät siis tuoneet aineistoon mitään uutta ja toisaalta niitä ei enää voitu pitää ns. primääriaineistona, koska lausunnot eivät tulleet suoraan ulkopoliittisen johdon suusta. Lisäksi luokitusta tehdessäni karsin joukosta kaikki sellaiset lausunnot, joihin ei tullut yhtään ”osumaa” eli ne eivät sisältäneet tutkimukseni kannalta olennaisia asioita. Tutkimusaineistokseni siis jäi 73 lausuntoa. Siihen sisältyvät myös ne pari ylimääräistä lisäystä, joihin palaan myöhemmin. Lähdeluettelossa olen luetellut aikajärjestyksessä kaikki lausunnot, vaikka en olisikaan käyttänyt jokaista esimerkkinä aineiston analyysissä kappaleessa viisi. Ulkopoliittisen johdon lausunnot oli laitettu sivuille yleensä kokonaisuudessaan. Joistakin, erityisesti sähköisiin tiedotusvälineisiin annettuista haastatteluista, mukana oli kuitenkin vain niin sanottuja otteita (extraits). Ne eivät kuitenkaan olleet tiivistelmiä vaan nimenomaan pätkiä haastatteluista eli mukaan

oli otettu vain niin sanotusti olennaiset kysymykset. Matkan varrella aineistoni muokkautui vielä hieman lisää, mutta tähän palaan myöhemmin.

Halusin siis tutkimuksessani selvittää, mitä Ranskan ulkopoliittinen johto sanoi Itävalta-tapauksesta ja rakensin aineiston analysointia varten työkalun, joka perustuu ns. tekstin sisällön analyysi -menetelmään (content analysis). Veikko Pietilän mukaan tekstin sisällön analyysi¹⁹⁶ on ”joukko menettelytapoja, joiden avulla dokumenttien sisällöstä tieteellisiä pelisääntöjä noudattaen tehdään havaintoja ja kerätään tietoja¹⁹⁷”. Klaus Krippendorffin määritelmä tekstin sisällön analyysistä täydentää Pietilän mainitsemien tieteellisten pelisääntöjen tarkoittavan toistettavuuden mahdollisuutta (replicable) ja pätevyyttä (valid)¹⁹⁸. Jotta nämä vaatimukset tulisi täytettyä olen pyrkinyt selittämään analyysini vaiheet selkeästi ja yksityiskohtaisesti. Kuten Pietilä mainitsi, sisältöä kartoittavien menettelytapojen kirjo on laaja ja niitä voidaan käyttää hyvinkin erityyppisten tutkimusten tekemiseen. Yhteistä niille on, että niiden avulla tutkitaan kirjoitetun, tai vaikka kuullun tai kuvallisen, viestinnän sisältöä. Tekstin analyysiin tarkoitetut menetelmät ovat perinteisesti painottuneet kvantitatiivisen eli määrää mittaavan tutkimuksen tekemiseen¹⁹⁹. Oma tutkimukseni luonne on kuitenkin kvalitatiivinen eli laadullinen. Tämä johtuu paitsi aineistostani myös siitä, minkälaisiin tutkimuskysymyksiin halusin löytää vastauksia. Kvantitatiivinen lähestymistapa olisi siis edellyttänyt alusta alkaen erilaisia lähtökohtia ja mielenkiinnon kohteita.

Viestintää, eli tutkimuksessani Ranskan ulkopoliittisen johdon lausuntoja, voidaan perinteisen kaavan mukaan eritellä seuraavasti: KUKA sanoo KENELLE MITÄ, MITEN ja MILLÄ VAIKUTUKSELLA. Sisällön analyysi -menetelmän uranuurtajan Bernard Berelsonin mukaan tekstin sisällön analyysi on omiaan tutkimaan juuri sitä, MITÄ tai MITEN on sanottu.²⁰⁰ Oma tutkimukseni keskittyy periaatteessa siihen, mitä on sanottu. Siitä, mitä on sanottu, voidaan tutkia joko ns. suoraa asiasisältöä tai johonkin asiaan suhtautumista. Kysymyksenasetteluni mukaan tutkin näennäisesti ns. suoraa asiasisältöä, mutta kuten Pietiläkin mainitsee, asiasisältö sisältää usein myös

---

¹⁹⁶ Pietilä itse käyttää nimitystä sisällön erittely.

¹⁹⁷ Pietilä 1973, 53.

¹⁹⁸ Krippendorff 1985, 21.

¹⁹⁹ Kansainvälisen politiikan tieteenalalla tällaista sisällön analyysiin perustuvaa menetelmää ovat kehitelleet mm. North & Holsti & Zaninovich & Zinnes teoksessa ”Content Analysis – A Handbook with Applications for the Study of International Crisis. (North & Holsti & Zaninovich & Zinnes 1963.)

²⁰⁰ Berelson 1952, 14.

suhtautumista²⁰¹. Näkemykseni on, että tutkimukseni tapauksessa suhtautumisen olemassa olo on hyvinkin selkeää. En kuitenkaan tutki asiaa mielipidekysymyksenä vaan tutkin sitä, minkälaisen kuvan Ranskan ulkopoliittinen johto asioista antaa eli mitä he siitä sanovat. Myös käsitys todellisuudesta on suhtautumista ja tutkimukseni ”mitä sanotaan” -kysymykset perustuvatkin tälle oletukselle. Tarkoitukseni ei myöskään ole tutkia, mitä Ranskan ulkopoliittinen johto sai lausunnoillaan aikaan. Vaikka analyysissäni kerron heidän katsoneen Itävalta-boikotin vaikuttaneen esimerkiksi perusoikeuskirjan kehittelyyn, ei tarkoitukseni ole tutkia missä määrin juuri Ranskan johdon lausunnot siihen vaikuttivat.

4.3. Luokitusrunгон muodostus pala palalta

Ennen siirtymistä varsinaiseen luokitusrungonmuodostamisprosessiin on syytä täsmentää eräitä sen taustalla vaikuttavia käsitteitä ja lähtökohtia. Sisällön analyysissä luokitusrunгон muodostaminen tapahtuu tiettyjä apuvälineitä käyttäen. Koska sisällön analyysiin tarkoitettuja menetelmiä on useita, niissä on käytetty keskenään hyvinkin erilaista apusanastoa. Katson tarpeelliseksi ottaa tässä yhteydessä esiin ainoastaan ne, joista on hyötyä oman työni kannalta. Pietilän mukaan samaa aineistoa on mahdollista tutkia monesta eri näkökulmasta ja näitä eri tapoja hän kutsuu tutkimusten kuvailu- ja luokittelu-ulottuvuuksiksi²⁰². Omassa tutkimuksessani, kuten varmasti muissakin tutkimuksissa, tietyn kuvailu-ulottuvuuden valitseminen tapahtui varsin luonnollisesti tutkimusongelmien mukaisesti. Käytännössä luokitusrunгон rakentaminen tapahtuu sisältöluokkia muodostamalla. Ne koostuvat alaluokista, jotka ovat usein hierarkkisia eli jakautuvat vielä uusiin alaluokkiin. Luokitusyksikkö on sellainen kokonaisuus, joka luokittelua tehtäessä aina kokonaisuudessaan sijoitetaan tiettyyn luokkaan. Omassa tutkimuksessani luokitusyksikkönä on lausuma (statement). Lausuma on ajatuksellinen kokonaisuus, joka yleensä on maksimissaan yhden virkkeen mittainen, mutta voi jossain tapauksissa olla pitempikin kokonaisuus. Havaintoyksikkö tarkoittaa sitä suurempaa kokonaisuutta, jossa lausumat tutkimuksessani esiintyvät eli tässä tapauksessa yhtä yksittäistä ja kokonaista lausuntoa, toisin sanoen tekstiä.²⁰³

---

²⁰¹ Pietilä 1973, 136.

²⁰² Pietilä 1973, 96.

²⁰³ Pietilä 1973, 109-128.

Varsinainen luokittelu on suoritettu aineistostani löytyvien alkioiden avulla. Näillä tarkoitetaan niitä ilmiöitä, jotka konkreettisesti osoittavat tietyn lausuman kuuluvan tiettyyn sisältöluokkaan. Omassa tutkimuksessani alkiot ovat käytännössä lausuman sisältämä tietyn luokan edellyttämä ajatus. Käytännössä nämä ajatukselliset alkiot ovat luokitusrungossani aina tietyn luokan pienempiä osia. Koska luokitusrunkoni on hierarkkinen, alkiot voivat esiintyä siinä samaan aikaan sekä alkiolina että luokkina. Tässä vaiheessa on vielä määrittelemättä niin sanottu mittayksikkö. Se on numeerinen arvo, joka luokkayksikölle annetaan, kun se kirjataan tiettyyn luokkaan. Koska tutkimukseni on kvalitatiivista tutkimusta, käytän luokittelussa niin sanottua nominaaliasteikkoa. Tällöin havaintoyksikkö saa tiettyyn luokkaan nähden arvon yksi niissä tapauksissa, kun dokumentti voidaan katsoa tiettyyn luokkaan kuuluvaksi. Jos se taas ei kuulu siihen, se saa arvon nolla.²⁰⁴ Laadullisessa tutkimuksessa tällainen luokittelu auttaa ennen kaikkea järjestämään aineistoa analyysin tekemistä varten.

Veikko Pietilän mukaan aineiston analysoimiseen tarvittavan luokitusrungon voi rakentaa kahdella eri tavalla. Luokittelu voi joko nousta aineistosta itsestään tai se voidaan rakentaa johonkin valmiiseen teoriaan perustuen.²⁰⁵ Tässä tutkimuksessa käyttämäni luokittelu on syntynyt pääasiassa aineistolähtöisesti eli suurin osa luokista on muotoutunut aineiston tutkimisen pohjalta. Myös tutkimuskysymykseni ovat luonnollisesti vaikuttaneet luokitteluni saamaan muotoon. Toisaalta myöskään aikaisemmassa kappaleessa kehittelemäni teoriaa ei voida pitää viattomana sen suhteen, mitkä asiat olen kokenut aineistossani mielenkiintoisiksi. Käytännössä aineiston ja teorian vuorovaikutus on kaksisuuntainen prosessi, onhan niiden tarkoitus tukea toisiaan.

Luokitusrunkoa rakentaessani käytin apuna paitsi tekstin sisällön analyysiä myös laadullisen tutkimuksen menetelmää, jota kutsutaan grounded theoryksi. Tähän mennessä grounded theoryä on käytetty paljon mm. sosiologiassa, mutta sitä on sovellettu myös muilla yhteiskuntatieteiden aloilla. Grounded theory perustuu ajatukselle siitä, että sen sijaan, että tutkijat etsisivät aineistostaan tukea teorialleen, tutkijoiden pitäisikin kehitellä aineistolähtöistä teoriaa. Grounded theoryä käytettäessä jo hankitun aineiston annetaan usein myös ohjailta lisäaineiston hankintaa esimerkiksi

---

²⁰⁴ Pietilä 1973, 107-120.

²⁰⁵ Pietilä 1973, 97.

jonkin mielenkiintoiseksi koetun aihepiirin mukaisesti. Aineistosta löytyvät käsitteet myös saavat uusia muotoja koko prosessin ajan.²⁰⁶ Tähän asti grounded theorya soveltaneet tutkijat ovat käyttäneet sitä usein aineistolähtöiseen kokemuksiin ja sosiaaliseen maailmaan koskevaan käsitteenmuotoiluun²⁰⁷. Itse koin sen hyödylliseksi avuksi aineistolähtöisen luokitusrunгон muotoilussa. Vaikka sisällön analyysissä on usein periaatteena, että luokitusrunkoa ei voi enää muuttaa, kun luokittelu on kerran aloitettu²⁰⁸, tämän tyyppiset menetelmät eivät ole aivan vieraita kvalitatiivista sisällön analyysiä kehittäneille tutkijoillekaan. Erityisesti Saksalainen Philipp Mayring esittää yhtenä luokitusrunгон muodostamistapana niin sanotun jäsentelyn (structuring). Sen mukaisesti luokitusrunkoa voidaan tarpeen vaatiessa muuttaa vielä aineiston luokittelua tehdessäkin tai sen jälkeen. Siinä tapauksessa on kuitenkin vielä tarkastettava uudelleen luokittelun paikkansapitävyys.²⁰⁹

Aineistolähtöistä luokitusrunkoakin tehtäessä tutkijalla täytyy olla mielessä jotain oletuksia, omassa tapauksessani tutkimuskysymyksiä, joiden mukaan hän lähtee aineistoaan tutkimaan. Aloitin rungon tekemisen lukemalla aineistoni kertaalleen läpi. Samalla tein tekstin viereen mielenkiintoni mukaisia merkintöjä, jotka kertoivat sanalla tai lyhyellä lauseella, mitä siinä kohdassa luki. Grounded theoryn uranuurtajat Strauss ja Corbin käyttävät tästä tavasta nimitystä valikoiva koodaus (Selective Coding)²¹⁰. Itse kutsuisin merkintöjäni lähinnä vihjeiksi ja tapahtumaa siis vihjeiden kirjoittamiseksi. Aineiston ensimmäisen läpilukemisen jälkeen katsoin tarpeelliseksi myös kerätä hieman lisää aineistoa. Itävalta-boikotti sijoittui kokonaisuudessaan vuodelle 2000. Koska se oli ohi jo syyskuun alussa, sitä koskeva keskustelu tyrehtyi kokonaisuudessaan hyvissä ajoin ennen joulua. Seuraavana keväänä se nousi kuitenkin hetkellisesti uudelleen esiin Italian parlamenttivaalien yhteydessä, jolloin Italian hallitukseen nousi äärioikeistolaisia puolueita. Ranskan ulkopoliittinen johto joutui ottamaan kantaa siihen, miksi Italiaa vastaan ei suunniteltu boikottitoimia. Perusteluissaan ranskalaiset käyttivät aktiivisesti Itävalta-tapausta esimerkkinä siitä, miten nuo kaksi tapausta eroavat toisistaan ja miksi Italiaa ei ollut syytä asettaa boikottiin. Niinpä katsoin tämän aineiston erittäin

---

²⁰⁶ Charmaz 2001, 244-249.

²⁰⁷ Charmaz 2001, 265.

²⁰⁸ Titscher & Meyer & Wodak & Vetter 2000, 67.

²⁰⁹ Mayring 1990, 91-98.

²¹⁰ Strauss & Corbin 1990, 116.

hedelmälliseksi luokitusrunkoni ensimmäisen sisältöluokan kannalta. Kuten jo aikaisemmin mainitsin, lausuntojen lopulliseksi lukumääräksi tuli 73.

Luettuani aineiston läpi ensimmäisen kerran tein siitä saamani yleiskäsityksen ja tutkimuskysymysteni perusteella väljän sisältöluokituksen. Sisältöluokat vastasivat niitä aihepiirejä, joihin mielenkiintoni kohdistui ja ovat säilyneet jokseenkin samoina koko prosessin ajan. Tämän jälkeen kävin yksityiskohtaisesti läpi 11 ensimmäistä dokumenttia ja kirjoitin sisältöluokkiin kaikki niihin kuuluviksi katsomani lausumat. Sitten kävin läpi jokaiseen sisältöluokkaan sijoittamani lausumat ja rakensin näiden ja aikaisemmin ylöskirjoittamieni vihjeiden perusteella mahdollisimman yksityiskohtaisen luokitusrunгон. Sen jälkeen suoritin aineiston luokittelun. Tässä vaiheessa luokitusrunko muuttui vielä varsin suuresti, kun jouduin ottamaan huomioon nekin lausumat, jotka olivat ristiriidassa luokitusrunkoni kanssa. Luokat muuttuivat, vaihtoivat järjestystä ja sulautuivat toisiinsa. Tämän jälkeen luin aineistoni läpi vielä kerran ja tarkistin luokitteluni onnistumisen. Varsinaista analyysia varten kirjoitin aina ylös kaikki tiettyyn luokkaan kuuluneet lausumat, mikä auttoi minua muodostamaan niistä sen kuvan, jonka analyysikappaleessa esittelen.

4.4. Luokitusrunko

Olen rakentanut luokitusrunkoni niin, että saisin mahdollisimman kattavia vastauksia tutkimuskysymyksiini. Välitön tutkimuskysymykseni koskee sitä mielikuvaa, jonka Ranskan ulkopoliittisen johdon Itävalta-boikottia koskevat lausunnot tapauksesta antavat. Nuo lausunnot ovat mielestäni mielenkiintoisia, koska uskon, että niiden avulla minun on mahdollista tutkia, mitä Ranskan ulkopoliittinen johto ajattelee siitä, minkälainen EU:n poliittisen identiteetin pitäisi olla ja mikä merkitys sillä on EU:lle. Ensimmäisen sisältöluokan avulla pyrin selvittämään, oliko Itävalta-boikotissa Ranskan johtohenkilöiden lausuntojen perusteella todella kyse arvoihin liittyvästä ongelmasta eli kriisistä EU:n poliittisen identiteetin suhteen. Samalla selvitän, oliko kyse mahdollisesti myös jostakin muusta. Sisältöluokka yksi on uudelleen avuksi määrittellessäni sisältöluokan kuusi avulla, mistä EU:n poliittinen identiteetti Ranskan ulkopoliittisen johdon mukaan muodostuu. Tällöin sisältöluokka yhden avulla voidaan tutkia, mistä se puolestaan ei muodostu. Syy sille, että halusin keskittyä Itävallan hallituskoalition

edustamiin arvoihin perusteellisesti jo sisältöluokassa yksi on, että mielestäni ne liittyvät niin olennaisesti boikotin syihin, että niiden käsitteleminen eri kohdassa jättäisi sisältöluokan yksi varsin heppoiseksi. Sisältöluokka kahden perusteella selvitän, miten boikotti oikeutettiin EU:n avulla ja miten EU:hun vetoamalla oli mahdollista puuttua maan sisäisiin asioihin. Nämä ovat tärkeitä asioita EU:n poliittisen ulottuvuuden kehityksen kannalta. Sisältöluokat kolme, neljä ja viisi ovat avuksi selvitettäessä, mitä Ranskan ulkopoliittisen johdon mukaan tässä tilanteessa voitiin ja piti tehdä, mitä haluttiin saavuttaa ja minkä asioiden perusteella boikotti-toimet voitiin lopettaa. Oliko kyseessä normalisoiva toimenpide? Edellä jo mainitsin, että sisältöluokka kuusi on avuksi EU:n poliittisen identiteetin määrittelyssä. Lisäksi se auttaa valottamaan arvojen tärkeyttä ja roolia EU:ssa. Mikä virka poliittisilla arvoilla oikeastaan on? Sisältöluokka seitsemän avulla pyrin selvittämään sen, minkälaisena poliittisena toimijana EU ranskalaisten mukaan Itävalta-boikotin yhteydessä esittäytyy sekä sen, miten koko tapahtuma vaikutti EU:n poliittiseen ulottuvuuteen ja identiteettiin. Kuten jo edellä mainitsin, luokitteluvaiheen aikana luokitusrunkoni koki joitakin muutoksia. Tässä se on esitetty nykyisessä muodossaan.

Sisältöluokka 1: Hallituskoalitioon liittyneet käsitykset boikotin perusteluina

1. Itävallan hallituskoalition luonne
  - 1.1. Koalitiolla on tiettyjä poliittisia piirteitä
  - 1.2. Koalitio suhtautuu EU:hun tietyllä tavalla
  - 1.3. Koalitio ei jaa yhteisiä arvoja
  - 1.4. Koalition suhde natsi-menneisyyteen

2. Itävaltatapaus erityinen muihin tapauksiin verrattuna
  - 2.1. Tapaukset, joissa äärioikeistolainen puolue hallituksessa
  - 2.2. Ihmisoikeusrikkomustapaukset

3. Pelko FPÖ:n hallituksessa olon seurauksista
  - 3.1. FPÖ:n asema hallituksessa korostuu
  - 3.2. FPÖ:n hallituksessa olon seuraukset EU:lle

Sisältöluokka 2: EU-lähtöiset perustelut boikotille

1. Sopimukseen ja yksittäisiin arvoihin liittyvät perustelut
2. EU:n yhteiseen poliittiseen projektiin liittyvät perustelut
3. Oikeus Itävallan sisäisiin asioihin puuttumiseen, koska se on EU-maa

Sisältöluokka 3: Boikotin tarkoitus käytännössä

1. Viesti, osoitus ja/tai varoitus itävaltalaisille
2. Tarkkailu ja/tai valppaus
3. Itävallan hallituksen banalisoitumisen estäminen
4. Viesti myös muille kuin itävaltalaisille

Sisältöluokka 4: Boikotin päämäärät ja miten niihin päästään

1. Hallituksen muodostamisen estäminen
2. Erehdyksen tajuaminen Itävallassa
3. Pitkäjänteisyyttä ja tiukkuutta
4. Mitä ei haluttu tehdä/aiheuttaa

Sisältöluokka 5: Riittävät syyt boikotin purkuun

1. Viisaiden raportti
  - 1.1. Raportin suositukset
  - 1.2. Eksperttien asiantuntemus

2. Itävallan uhkaukset ja suunnitelmat
3. Yhteisen rintaman horjuminen

Sisältöluokka 6: EU-arvot, niiden rooli ja merkitys

1. EU:n yhteisen arvoperustan sisältö
  - 1.1. Sopimukset
  - 1.2. Yksittäiset arvot
2. Arvojen tärkeys EU:lle
3. Arvojen rooli EU:n toiminnassa

Sisältöluokka 7: EU poliittisena toimijana ja boikotin merkitys EU:n poliittisen ulottuvuuden kannalta

1. EU:n ominaisuudet poliittisena toimijana
  - 1.1. Tarpeeksi vahva selviämään
  - 1.2. EU-maiden toiminnan yhtenäisyys
2. Sääntöjen ja asiakirjojen puutteet
  - 2.1. Artikla 7
  - 2.2. Perusoikeuskirja
3. Merkitys EU:n poliittisen ulottuvuuden kannalta
  - 3.1. Tilanteen määrittely
  - 3.2 Poliittisen Euroopan synty
  - 3.3. Euroopan unionin identiteetti

5. Itävalta-boikotti Ranskan ulkopoliittisen johdon lausunnoissa

Tässä kappaleessa esittelen luokitusrunгон avulla tekemäni analyysin Ranskan ulkopoliittisen johdon Itävalta-boikottia koskeneista lausunnoista. Lausunnoissa käytettiin hyvin paljon sanaa Eurooppa niissä kohdissa, joissa käsittääkseni kuitenkin tarkoitettiin nimen omaan Euroopan unionia. Olenkin ottanut vapauden käsittää niiden määritelmien esiintyvän Ranskan ulkopoliittisen johdon lausunnoissa synonyymeinä. Perustelen tätä paitsi niillä aihepiireillä, joiden yhteydessä ne esiintyvät myös sillä, että ranskalaiset mainitsivat erikseen esimerkiksi Venäjän kuuluvan toiseen, suurempaan Eurooppaan, joka ei siis tarkoittanut samaa asiaa kuin EU:hun kuuluminen. Analyysini etenee kutakuinkin luokitusrunгон määrittelemässä järjestyksessä, joten halutessaan lukija voi seurata näitä kahta rinnakkain.

5.1. Itävallan hallituskoalition liittyneet käsitykset boikotin perusteluina

14 EU-maata julkaisivat boikotti-toimenpiteitä koskeneen tiedonantonsa tammikuun viimeisenä päivänä vuonna 2000. Ranskan ulkopoliittinen johto otti tiedonantoon kantaa jo tuona samaisena päivänä. Ulkoministeri Védrine sanoi radio-kanava France Internin haastattelussa, että: ”Toisaalta kyse on Wienissä meneillään olevan poliittisen pelin paheksumisesta ja toisaalta vastenmielisyydestä siihen kuuluvan puolueen, FPÖ:n, ohjelmaa kohtaan²¹¹.” Tämä oli sikäli merkittävä kannanotto, että Ranskan päämiesten lausunnot boikottiin johtaneista syistä pysyivät samoilla linjoilla boikotin loppuun asti ja vielä sen päättymisen jälkeenkin. Boikotin syihin otettiin kantaa hyvin monessa lausunnossa ja tiivistettynä tämä syy siis oli FPÖ:n luonne puolueena ja sen nouseminen hallituspuolueeksi. Koalitiota nimitettiin välillä luonnonvastaiseksi²¹², välillä muuten vaan epänormaaliksi²¹³ tai muista EU-hallituksista poikkeavaksi²¹⁴.

---

²¹¹ Entretien du ministre des affaires étrangères, M. Hubert Védrine, avec ”France Inter”. 31.1.2000, Paris [www-dokumentti].

²¹² Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec ”LCI”, extraits. 11.4.2000, Paris [www-dokumentti].

²¹³ Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec ”France 3”. 15.10.2000, Paris [www-dokumentti].

²¹⁴ Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec ”LCI”. 4.2.2000, Paris [www-dokumentti].

Vastenmielisyys FPÖ:n poliittista luonnetta kohtaan johtui toisaalta siitä, mitä se edusti ja toisaalta siitä, mitä se ei edustanut. Ranskan eurooppaministeri Pierre Moscovicin mukaan Ranskassa, tai muualla EU:ssa, ei haluttu tottua sellaisen puolueen läsnäoloon, joka on vaaraksi demokratialle eikä jaa yhteisiä arvoja²¹⁵. Lausunnon alkuosan perusteella nämä yhteiset arvot tarkoittivat nimenomaan EU:n perusarvoja. Mahdollisuus EU-arvojen rikkomisesta herätti huolestuneisuutta ja pelkoa koko boikotin ajan. Vaaran olemassa oloa perusteltiin niillä arvoilla ja piirteillä, joita FPÖ:n ja erityisesti Haiderin katsottiin edustavan. Moscovicin mukaan maiden väliset suhteet eivät voineet olla entisensä, koska Itävallan hallitukseen osallistui puolue, joka oli äärioikeistolainen ja muukalaisvastainen eikä ollut tehnyt tiliään selväksi natsi-menneisyytensä kanssa²¹⁶. Yhdessäkään Ranskan ulkopoliittisen johdon lausunnoista FPÖ:tä tai Haideria ei kuitenkaan suoraan syytetty natsiksi. Moscovici sanoi 3.2.2000 radio-kanava Europe 1:n haastattelussa, että: ”Haider ei ole Hitler. Hän on antanut lausuntoja, jotka ovat enemmän kuin muukalaisvastaisia. Hänen puheensa eivät kuitenkaan ole koskaan olleet anti-semitistisiä²¹⁷.” Ainoastaan yhdessä lausunnossa Haiderin retoriikassa katsottiin olevan anti-semitismiin vivahtavia piirteitä. Tämän näkemyksen esitetti Moscovici keväällä 2001 Italian vaalien yhteydessä.²¹⁸ Suhdetta natsi-menneisyyteen pidettiin joka tapauksessa epäselvänä. Huolestuneisuutta herättivät erityisesti Haiderin SS-veteraaneja kunnioittavat ja Hitlerin työllisyyspolitiikkaa ihailevat lausunnot. Niiden katsottiin kertovan jonkinlaisesta natsi-nostalgia. Vaikka FPÖ:tä ei pidettykään anti-semitistisenä tai kansallissosialistisena, katsottiin sen siis olevan vahvasti muukalaisvastainen ja viisaiden raportin jälkipyykissä rasistinenkin²¹⁹.

Vastenmielisyyttä herätti kuitenkin myös FPÖ:n ja Haiderin tapa tuoda näkemyksiään julki populismin ja provosoinnin avulla. Näitäkin piirteitä käsiteltiin useissa ulkopoliittisen johdon lausunnoissa ja yleensä ne yhdistettiin suoraan Haiderin persoonaan. Védrinen mukaan populismi on tuomittavaa, koska se ”tarjoaa helppoja ja

---

²¹⁵ Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec ”France Inter”, extraits. 2.2.2000, Paris [www-dokumentti].

²¹⁶ Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec ”LCI”, extraits. 16.2.2000, Paris [www-dokumentti].

²¹⁷ Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec ”Europe 1”, extraits. 3.2.2000, Paris [www-dokumentti].

²¹⁸ Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec le quotidien ”La Croix”. 17.5.2001, Paris [www-dokumentti].

²¹⁹ Entretien du ministre délégué chagre des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec ”France 3”. 15.10.2000, Paris [www-dokumentti].

rivakoita ratkaisuja. Äänestäjille tulee vaikutelma, että heidän ongelmiinsa on olemassa ratkaisu, vaikka se onkin vain illuusiota. Kyseessä on vanha kunnan kansankiihotus.”²²⁰ Moscovicin mukaan Itävallan suhteen oli vaikea ymmärtää muun muassa sitä, että Haider oli virallisesti vain Kärntenin kansleri, mutta siitä huolimatta hän oli kaikkialla ja antoi lausuntoja kaikista asioista. Usein nämä lausunnot olivat nimenomaan Ranskan vastaisia.²²¹ Chiracia ja Ranskan boikottitoimenpiteitä vastaan esitettyjen ja natsi-nostalgisten lausuntojen lisäksi huolestuttaviksi koettiin erityisesti Haiderin EU-vastaiset lausunnot. Useassa Ranskan ulkopoliittisen johdon lausunnossa katsottiin, että kaikkien muiden edustamiensa asioiden lisäksi Haider oli hyvin voimakkaasti, jopa raivokkaasti, EU-vastainen. Perusteluna tälle oli mm. Haiderin boikotin alkupäivinä antama lausunto, jossa kritisoitiin EU:n kiihtymistä jo ennen kuin ”kettu on vielä sisällä kanalassa”²²². 23.4. 2000 Moscovicin Radio J:lle antaman haastattelun mukaan joka päivä on nähtävissä todisteita sille, ettei EU-mailla ole syytä katua tiukkaa asennettaan Itävaltaa kohtaan. Tällaisia todisteita olivat mm. Itävallan valtionvarainministeri Kabasin ehdotus EU-maksujen perumisesta ja Haiderin lausunto, jonka mukaan kysymys Itävallan eroamisesta EU:sta on nyt esitetty.²²³ Kaiken kaikkiaan FPÖ:hön siis liitettiin monia erilaisia piirteitä. Mielestäni kaikkia näitä lausuntoja kuvaa hyvin Moscovicin 9.7.2000 radio-kanava Europe 1:n haastattelussa antama lausunto, jonka mukaan boikottitoimet oli tarkoitettu ”alleviivaamaan FPÖ:n mieletöntä luonnetta”. Hänen mukaansa Haiderin puolueen luonne ei ollut selkeä.²²⁴ FPÖ:n lisäksi kritisoitiin jonkin verran myös ÖVP:n toimintaa. Heillä katsottiin olevan erittäin suuren vastuun, koska nimenomaan he mahdollistivat äärioikeiston valtaan nousun. Moscovicin mukaan ÖVP käyttäytyi kaksinaamaisesti, koska rajojen ulkopuolella sen edustajat korostivat olevansa demokraatteja, EU-myönteisiä ja voimakkaasti hallituskumppaniaan vastaan. Samaan aikaan he kuitenkin suhtautuivat Itävallassa myönteisesti äärioikeistolaiseen

---

²²⁰ Entretien du ministre des affaires étrangères, M. Hubert Védrine, avec ”Europe 1”. 31.1.2000, Paris [www-dokumentti].

²²¹ Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec ”RTL”. 2.3.2000, Paris [www-dokumentti].

²²² Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec ”Europe 1”, extraits. 3.2.2000, Paris [www-dokumentti].

²²³ Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec ”Radio J”, extraits. 23.4.2000, Paris [www-dokumentti].

²²⁴ Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec ”Europe 1” dans l’émission ”Le Club de la Presse”, extraits. 9.7.2000, Paris [www-dokumentti].

puolueeseen ja olivat vastaanottavaisia Haiderin sanomisille.²²⁵ Tämä johti siihen, että luottamus myös heihin kärsi²²⁶.

Ranskan ulkopoliittinen johto joutui useaan otteeseen perustelemaan Itävaltaa kohtaan omaksumaansa kantaa vertaamalla sitä muihin tapauksiin, jotka olisivat voineet vaatia vastaavia toimenpiteitä. Erilaisissa lehdistö- ja haastattelutilanteissa toimittajat tiukkasivat heiltä syytä siihen, miksi Itävaltaa kohtaan oltiin näin tiukkoja, mutta samaan aikaan ihmisoikeusloukkaukset jatkuivat Tsetseniassa ja Pinochet oli vapaalla jalalla. Näiden tapausten ja Itävallan tapauksen erilaisuuteen ranskalaiset antoivat yhden perustavanlaatuisen selityksen: Itävalta on EU-maa ja kyseessä ovat näin ollen EU:n sisäiset asiat. Itävallan tapaukseen oli siis mahdollista puuttua, mutta kahteen edellä mainittuun ei.

Itävallan tapauksen vertaaminen Italian hallituksen muodostamiseen edellytti kuitenkin huomattavasti tarkempia lausuntoja. Nuo lausunnot ovat mielestäni erityisen hedelmällisiä määriteltäessä sitä, mikä teki Itävalta tapauksesta niin erityisen, että siihen piti puuttua kovalla kädellä. Ranskan ulkopoliittinen johto otti kantaa niin Italian vuoden 1994 hallitukseen kuin keväällä 2001 muodostettuun uuteen hallitukseenkin. Molempia tilanteita yhdisti se, että hallitukseen kuului puolue/puolueita, joiden voitiin katsoa edustavan jossain määrin samankaltaisia asioita, muukalaisvastaisuutta, äärioikeistolaisuutta ja EU-vastaisuutta, kuin FPÖ:nkin. Moscovici kommentoi 14.5.2001 Italian juuri muodostettua hallitusta sanomalla, ettei muilla EU-mailla ole syytä toimenpiteisiin, koska hallitukseen kuuluu monenlaisia puolueita. ”Vaikka hallitukseen kuuluukin myös entinen fasisti-puolue, se on selvästi ottanut etäisyyttä fasismiin toisin kuin Haider Itävallassa.”²²⁷ Pari päivää myöhemmin Moscovici huomioi, että Italian hallitukseen kuuluu myös muita hieman kyseenalaisia puolueita, mutta niiden saavuttama asema ei ole läheskään yhtä vahva kuin FPÖ:llä Itävallan hallituksessa²²⁸. Tähän puolueiden välisiin voimasuhteisiin liittyvään näkemykseen palaan pian uudelleen. Tässä kohtaa on vielä syytä huomioda, että Moscovici antoi

---

²²⁵ Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec ”LCI”, extraits. 16.2.2000, Paris [www-dokumentti].

²²⁶ Entretien du ministre délégué des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec ”France Info”. 4.2.2000, Paris [www-dokumentti].

²²⁷ Entretien du ministre charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec ”LCI”. 14.5.2000, Paris [www-dokumentti].

hieman ristiriitaisia lausuntoja Italian ja Itävallan kokoerojen vaikutuksesta maiden erilaiseen kohteluun. 6.3.2000²²⁹ ja 15.9.2000²³⁰ hän vakuutti, ettei kyse missään nimessä ole siitä, että Itävalta on pieni maa ja Italia iso maa. Tv-kanava LCI:n haastattelussa 14.5.2001 Moscovici kuitenkin sanoi, että: ”Vaikka Italian uuden hallituksen suhteen täytyy olla valppaana, me [ranskalaiset] kuitenkin hyväksymme heidän vaalituloksensa.” Asiassa oli hänen mukaansa kaksi puolta. ”Toisaalta on kyse arvoista. Kaikkien täytyy noudattaa Nizzassa joulukuussa 2000 hyväksyttyä perusoikeuskirjaa. Toisaalta Italia on suuri EU-kumppani ja yksi EU:n perustajavaltioista. On siis erittäin toivottavaa, että Italia on jatkossakin yhtä sitoutunut EU:hun.”²³¹ Jos kyse ei siis ollutkaan suoranaisesti maiden kokoerosta, niin ehkä kuitenkin niiden tärkeydestä EU-kumppanina.

Eräs Itävallan hallitukseen liittyvistä huolestuneisuuden aiheista oli FPÖ:n asema sen sisällä. Moscovicin mukaan FPÖ:n läsnäolo hallituksessa tasavertaisena kumppanina teki tilanteesta erityisen huolestuttavan²³². Tämä näkökanta tuli esiin myös niissä lausunnoissa, joissa Itävallan tilannetta verrattiin Italian tilanteeseen. Moscovici perusteli keväällä 2001, että hänen näkökantansa tilanteisiin ei ole sama, koska poliittisten voimien väliset painotukset hallituksissa ovat erilaiset²³³. Ranskan ulkopoliittinen johto katsoi ÖVP:n ja erityisesti Schüsselin tehneen FPÖ:n suhteen virheellisen laskelman siinä mielessä, että ÖVP:n suosio oli heti hallituskoalition alussa kääntynyt laskuun. Äänet olivat heidän mukaansa menneet suoraan Haiderille.²³⁴ Muun muassa Védrine sanoi, että toisin kuin Schüssel ehkä kuvittelee, Haider alkaa lopulta määrällä hallituksessa ja viedä Schüsseliä eikä toisinpäin²³⁵. Moscovicin mukaan sekä

---

²²⁸ Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec le quotidien ”La Croix”. 17.5.2001, Paris [www-dokumentti].

²²⁹ Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec la chaîne de télévision autrichienne ”ORF”. 6.3.2000, Paris [www-dokumentti].

²³⁰ Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec le quotidien ”Le Monde”. 15.9.2000, Paris [www-dokumentti].

²³¹ Entretien du ministre charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec ”LCI”. 14.5.2000, Paris [www-dokumentti].

²³² Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec l’agence tchèque ”CTK”. 12.5.2000, Prague. ja Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec le quotidien letton ”Diena”. 23.5.2000, Riga [www-dokumentti].

²³³ Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec le quotidien ”La Croix”. 17.5.2001, Paris [www-dokumentti].

²³⁴ Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec ”TV 5”. 3.2.2000, Paris [www-dokumentti].

²³⁵ Entretien du ministre des affaires étrangères, M. Hubert Védrine, avec ”LCI”. 2.2.2000, Paris [www-dokumentti].

Haiderin jääminen hallituksen ulkopuolelle että FPÖ:n saamat ministerinsalkut olivat taktisia vetoja. Niin valtionvarain-, sosiaali-, puolustus- kuin liikenneministerilläkin on merkittävät roolinsa, joita voisi helposti käyttää hyväkseen.²³⁶ Myöhemmin Moscovici kauhisteli Haiderin asianajajan nousemista oikeusministerin paikalle²³⁷. Haiderin jättäytyminen hallituksen ulkopuolelle nähtiin taktisena vetona siksi, että nyt hän voi ministeriensä kautta nauttia hallituksessa olemisen eduista, mutta samalla hän voi jatkaa provosoivien lausuntojensa antamista. Toisaalta siis pelättiin FPÖ:n saavan hallituksessa ÖVP:tä voimakkaamman aseman. Toisaalta uskottiin, että Haiderin jääminen hallituksen ulkopuolelle, ja myöhemmin eroaminen FPÖ:n puheenjohtajan paikalta, tarkoittivat vain sitä, että hän odottaa sopivaa aikaa asettua ehdokkaaksi liittokanslerin paikalle.²³⁸

Hallituksen sisäisten voimasuhteiden lisäksi Ranskassa pelättiin myös FPÖ:n valtaanpääsyn mahdollisia seurauksia EU:lle. Toisaalta lausunnoissa pyöriteltiin sellaista mahdollisuutta, että Itävalta tavalla tai toisella pysäyttäisi EU:n päätöksenteon. Sitä ei kuitenkaan pidetty missään vaiheessa kovinkaan todennäköisenä. Haiderin uhkailuista huolimatta ranskalaiset uskoivat ÖVP:n sanaan sen halusta pitää EU toimintakelpoisena²³⁹. He myös arvelivat, ettei olisi Itävallan etujen mukaista tehdä mitään sen suuntaista, koska siellä tiedettiin, ettei tuollainen toiminta jäisi ilman seurauksia²⁴⁰. Haiderin he sen sijaan uskoivat olevan halukkaan ja mahdollisesti kykeneväisenkin EU:ta vahingoittavaan toimintaan. Moscovici sanoi 3.2.2000 radio-kanava Europe 1:n haastattelussa, että uskoi Haiderin pitkän tähtäimen suunnitelman olevan EU:n tuhoamisen sisältäpäin²⁴¹. Nämä pelot kertovat nähdäkseni aika paljon niistä syistä, miksi Itävallan hallitus koettiin uhaksi EU:lle. Kyseessä ei ollut vain moraalisiin periaatteisiin liittyvä uhka vaan vaara EU:n koko olemassaolon kannalta.

---

²³⁶ Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec "France Inter", extraits. 2.2.2000, Paris [www-dokumentti].

²³⁷ Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec la chaîne de télévision autrichienne "ORF". 6.3.2000, Paris [www-dokumentti].

²³⁸ Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec "Europe 1", extraits. 3.2.2000, Paris. Ja Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec la chaîne de télévision autrichienne "ORF". 6.3.2000, Paris [www-dokumentti].

²³⁹ Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec "France 2", extraits. 9.2.2000, Paris [www-dokumentti].

²⁴⁰ Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec "LCI". 4.2.2000, Paris [www-dokumentti].

²⁴¹ Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec "Europe 1", extraits. 3.2.2000, Paris [www-dokumentti].

5.2. EU-lähtöiset perustelut boikotille

Ranskan ulkopoliittinen johto perusteli Itävalta-boikottiin ryhtymistä ja sen tarpeellisuutta myös EU-lähtöisesti. Oikeastaan EU:hun kuulumiseen liittyviä perusteluja ei voida pitää boikottiin johtaneina tekijöinä vaan paremminkin sen oikeuttamiseen liittyvinä seikkoina. Eräs ranskalaisten tavoista argumentoida toimenpiteiden tarpeellisuuden ja oikeutuksen puolesta oli vedota siihen, että liittyessään EU:hun Itävalta allekirjoitti EU-sopimukset ja oli siis niihin sitoutunut ja niillä sidottu. Sopimukseen vetoaminen oli hyvin yleistä erityisesti boikotin alkuvaiheessa. Pääasiallisesti lausunnoissa viitattiin artikloihin kuusi ja seitsemän, mutta joissakin tapauksissa myös artiklaan 13. Jo 31.1.2000 ulkoministeri Védérine sanoi lehdistötilaisuudessa Itävallan mahdolliseen hallituskoalitioon viitaten, että: ”[...EU:n] sopimuksissa on tarkkoja määräyksiä, joiden mukaan jäsenmaat sitoutuvat kunnioittamaan demokratiaa, ihmisoikeuksia ja monia muita hyvin tuntemiamme arvoja. On myös olemassa määräyksiä niiden maiden varalle, jotka rikkovat noita sääntöjä ja sitoumuksia. Itävalta on näihin sitoutunut kuten kaikki muutkin EU:n jäsenmaat.”²⁴² Moscovicin mukaan Itävallan tapausta koskeviin sääntöihin kuuluu artikla kuusi, jossa sanotaan, että EU-maiden täytyy kunnioittaa perusoikeuksia ja jossa viitataan myös Euroopan ihmisoikeussopimukseen. Lisäksi tapaus kosketti artiklaa 13, jonka mukaan syrjinnästä pidättäytyminen (non-discrimination) on kaikille EU-maille erittäin arvokas periaate. Lopulta oli olemassa myös artikla seitsemän, jossa sanotaan, että jäsenmaan hallituksen äänioikeus on mahdollista peruuttaa, jos kyseessä ovat jatkuvat ja vakavat perusarvojen rikkomukset.²⁴³ Näiden perusarvojen sisältöön palaan uudelleen myöhemmässä vaiheessa. Olennaista on kuitenkin se, että Itävalta on näiden näkemysten mukaan oikeudellisesti sidottu tiettyjen arvojen noudattamiseen ja että arvojen rikkomisesta on tiedossa rangaistus. Näissä lausunnoissa puhutaan arvoista eli mainitaan erikseen joko yksittäisiä arvoja tai arvojen ryhmiä. Useassa lausunnossa sopimuksia ei mainittu ollenkaan, vaikka niiden olemassa olo selvästi vaikutti lausunnon taustalla. Esimerkiksi Chirac sanoi 26.2.2000 Alankomaiden sanomalehti

---

²⁴² Point de presse conjoint du ministre des affaires étrangères, M. Hubert Védérine, et du ministre délégué chargé des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, à l’issue de leur entretien avec le ministre roumain des affaires étrangères, M. Petre Roman. 31.1.2000, Paris [www-dokumentti].

NRC Handelsbladille, että: ”EU:hun kuulumisen edellyttää tiettyihin arvoihin sitoutumista²⁴⁴.” Tämä oli mielestäni tärkeä esimerkki siksi, että sen avulla voidaan tehdä selkeä ero kahden erityyppisten lausuntojen välillä. Toisten mukaan EU:hun liittyttäessä sitoudutaan tiettyihin arvoihin. Toisten mukaan taas EU:hun liittyttäessä sitoudutaan yhteiseen poliittiseen projektiin. Ne edustavat eri tapoja oikeuttaa boikotti-toimet EU:hun kuulumisen perusteella.

Edellä esitettyjen perusteluiden mukaan EU:hun liittyttäessä sitoudutaan joihinkin tiettyihin arvoihin. Hieman erilaiselta pohjalta siis lähtevät ne perustelut, joiden mukaan EU on poliittinen projekti ja ennen kaikkea arvoyhteisö. Védrinen mukaan ei ole olemassa mitään epäilystä siitä, etteikö Itävalta olisi demokraattinen. Kuitenkin siitä lähtien, kun Itävalta halusi liittyä EU:hun, se sitoutui ”ohjelmaan, projektiin ja pyrkimykseen”. EU ei siis Védrinen mukaan ole ”vain maiden yhdistys, joka olisi olemassa taloudellisten asioiden hoitamiseksi vaan poliittinen projekti”.²⁴⁵ Tässä lausunnossa tulee esiin kaksi tämän tyyppisille argumenteille ominaista piirrettä. Ensinnäkin EU ymmärretään näissä lausunnoissa kohtalonomaiseksi projektiksi, joka voi siis mennä maan sisäisen demokratian toteutumisen yli. Myöhemmin samassa lausunnossaan Védrine sanookin, että, ”Itävalta on yksi asia, mutta te [itävaltalaiset] olette sitoutuneet teidät ylittävään projektiin²⁴⁶.” Toisaalta näissä lausunnoissa korostetaan usein EU-projektin poliittista luonnetta muiden piirteiden kanssa vähintäänkin tasavertaisena. Moscovici sanoi 2.2.2000 radio-asema France Internin haastattelussa perusteluna boikotille, että ”EU on yhteisten arvojen kokonaisuus, poliittinen Eurooppa, poliittinen alue, ei ainoastaan vapaakauppa alue ja yhteisö, jolla on yhteiset intressit²⁴⁷.” Moscovicin lausunnossa todetaan, että EU on myös arvoyhteisö. Toisissa lausunnoissa mennään kuitenkin pidemmälle. Puhuessaan EU-suuntautuneiden järjestöjen päivällisellä Moscovici totesi, että: ”arvojen Eurooppa nostaa jalustalle demokratian ideaalin ja sosiaalisen edistyksen. Nämä asiat

---

²⁴³ Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec ”France Inter”, extraits. 2.2.2000, Paris [www-dokumentti].

²⁴⁴ Entretien du Président de la République, M. Jacques Chirac, avec le journal néerlandais ”NCR Handelsblad”. 26.2.2000, Paris [www-dokumentti].

²⁴⁵ Autriche entretien du ministre des affaires étrangères, M. Hubert Védrine, au journal télévisé de 20 heures de ”France 2”. 1.2.2000, Paris [www-dokumentti].

²⁴⁶ Autriche entretien du ministre des affaires étrangères, M. Hubert Védrine, au journal télévisé de 20 heures de ”France 2”. 1.2.2000, Paris [www-dokumentti].

²⁴⁷ Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec ”France Inter”, extraits. 2.2.2000, Paris [www-dokumentti].

muodostavat yhteisen historiamme ja identiteettimme. EU on ennen kaikkea arvoyhteisö eikä vain suuri markkina-alue ja tarkoitettu ajamaan yhteisiä etuja. Siksi reagoimme niin selkeästi ja tiukasti [Itävallan tapahtumiin].”²⁴⁸ Kyseessä on kenties saman asian pienet painotuserot. Halusin kuitenkin tuoda ne esille, koska mielestäni on merkittävää, kuinka paljon Ranskan ulkopoliittinen johto halusi asiaa korostaa. Nähdäkseni he kokivat sen hyvin tärkeäksi. Toinen piirre, joka liittyy EU:n kuvailemiseen poliittisena projektina ja arvoyhteisönä on se, että sitä käytettiin erilaisiin tarkoituksiin. Välillä se esitettiin boikotti-toimien perusteluna. Näin oli esimerkiksi edellä esitetyissä lausunnoissa. Välillä se taas esitettiin sekä toivottuna että jossain vaiheessa myös saavutettuna päämääränä. Nämä näkökannat ovat kuitenkin merkityksellisempiä yhteydessä, jossa pohdin, mikä boikotin merkitys oli EU:n poliittisen ulottuvuuden kannalta. Palaankin tähän asiaan siinä vaiheessa.

Boikottitoimet herättivät paljon närkästystä ja hämmästyksiä niin EU:n ulkopuolisissa maissa kuin joissakin EU-maissa. Kenties kaikkein suurin vastaväite koski sekaantumista maan sisäisiin asioihin. Itävallan tapauksessa tämä tarkoitti demokraattisten vaalien lopputulosta. Ranskan ulkopoliittinen johto oli kahta eri mieltä siitä, oliko kyse lainkaan maan sisäisiin asioihin puuttumisesta. Näiden näkemysten erossa oli kyse lähinnä siitä, minkälaisessa asemassa EU:hun kuuluva maa on muihin jäsenmaihin nähden. Moscovicin 14.2.2000 Libérationille antama haastattelu valaisee hyvin tätä asiaa. Hänen mukaansa ”sisäisiin asioihin puuttuminen ei ole tässä tapauksessa tarkalleen oikea ilmaisu. Sisäisiin asioihin puututaan silloin, kun puututaan ulkopuolisen toimijan asioihin. Nyt taas kyseessä on oikeutettu omiin sisäisiin asioihin puuttuminen.”²⁴⁹ Moscovicin mukaan kyse oli siitä, että eurooppalaiset huolestuivat heille sisäisestä asiasta. Viikkolehti Le Point’n haastattelussa 18.2.2000 hän selvitti kyseistä asiaa sanomalla, että: ”Ei kannata puhua maan sisäisiin asioihin puuttumisesta, koska EU asioita ei voida pitää ulkomaisina asioina. Olemme yhtä aikaa ranskalaisia ja eurooppalaisia. He ovat sekä itävaltalaisia että eurooppalaisia.”²⁵⁰ Joissakin tapauksissa, vaikkakin huomattavasti harvemmin, ranskalaiset katsoivat, että tavallaan kyseessä oli

---

²⁴⁸ Intervention du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, lors du dinner offert en l’honneur des Associations à vocation européenne. 9.2.2000, Paris [www-dokumentti].

²⁴⁹ Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec le quotidien ”Libération”. 14.2.2000, Paris [www-dokumentti].

²⁵⁰ Entretien – débat du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici et du Président de l’UDF et Député européen, M. Francois Bayrou, avec l’hebdomadaire ”Le Point”, propos de M. Moscovici. 18.2.2000, Paris [www-dokumentti].

Itävallan sisäisiin asioihin puuttuminen. Tällaisessakin tapauksessa sisäisiin asioihin puuttumisen katsottiin joka tapauksessa olevan vähintäänkin oikeutettua. Syyt maan sisäisiin asioihin puuttumisen oikeuttamiselle olivat varsin saman kaltaiset kuin syyt niillekin näkemyksille, joiden mukaan kyseessä ei lainkaan olisi ollut maan sisäisiin asioihin puuttuminen. Perusteluna oli siis se, että EU:hun liittymisen myötä EU-arvojen vastaisen puolueen noususta maan hallitukseen tuli EU:n yhteinen eli sisäinen asia. Kyse oli positiivisesta sisäisiin asioihin puuttumisesta.²⁵¹ Myös sen suhteen, kuinka pitkälle Itävallan hallituksenmuodostus nähtiin EU:n sisäisenä asiana, esitettiin erilaisia näkökantoja. Joissakin tyydyttiin toteamaan, että kyse oli EU:n sisäisestä asiasta kuten Moscovici sanoi radio-kanava LCI:n haastattelussa 4.2.2000²⁵². Myöhemmin 27.3.2000 Pariisin paikallisradion RFI:n haastattelussa Moscovici oli kuitenkin sitä mieltä, että Itävalta tapaus oli Tsetseniaan verrattuna eri asia, koska tapaus liittyi sisäpolitiikkaan. ”Tänä päivänä Eurooppa on mielestäni vähintään yhtä paljon osa sisäpolitiikkaa kuin ulkopoliitiikkaakin²⁵³”, hän selvensi. Le Monden haastattelussa jo boikottitoimien päättymisen jälkeen Moscovici totesi, että Tanska ja eräät muut pienemmät maat olivat huolissaan siksi, että tämänkaltaisiin toimenpiteisiin ei olisi koskaan ryhdytty isoa maata kohtaan. Moscovicin mukaan kyse ei kuitenkaan ollut siitä, että maa asetettaisiin holhouksen alaiseksi vaan kyse oli siitä, että se laitettiin kunnioittamaan EU-arvoja.²⁵⁴

Sekä EU:n näkeminen poliittisena projektina että sisäisiin asioihin puuttumiseen liittyvät perustelut ovat tärkeitä näkökantoja myös EU:n poliittisen ulottuvuuden kehittymisen kannalta. Yhteistä tämän kappaleessa esitetyille näkemyksille oli kuitenkin ennen kaikkea se, että ne esitettiin perusteluina sille, että Itävallan tilanteeseen reagoiminen ja boikottitoimet olivat vähintäänkin oikeutettuja. Tätä mieltä oli myös ulkoministeri Védrine radio-kanava LCI:n haastattelussa 2.2.2000: ”Itävalta halusi liittyä tähän unioniin, eikä ole epänormaalia tai shokeeraavaa vaan oikeutettua ja

---

²⁵¹ Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec ”France Inter”, extraits. 2.2.2000, Paris [www-dokumentti].

²⁵² Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec ”LCI”. 4.2.2000, Paris [www-dokumentti].

²⁵³ Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec ”RFI”, extraits. 27.3.2000, Paris [www-dokumentti].

²⁵⁴ Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec le quotidien ”Le Monde”. 15.9.2000, Paris [www-dokumentti].

edistystä, että EU-maat politiikan, periaatteen ja oikeuden nimissä sanovat Itävallalle: huomio, olette astumassa väärään suuntaan menevälle tielle²⁵⁵.”

5.3. Boikottitoimien tehtävä käytännössä

EU-maiden johtajat ilmoittivat yhteisellä lausunnolla, mitä boikottitoimet käytännössä tulevat olemaan. Selitin nuo toimenpiteet boikotin tapahtumienkulusta kertovassa kappaleessa sivulla 15. Merkittävää mielestäni on se, minkälaisesta asenteesta Ranskan johto halusi noilla boikottitoimilla kertoa. Niiden varsinainen tarkoitus oli ilmaista paheksuntaa ja tuomita Itävallan uusi hallituskoalitio, kuten jo aikaisemmassa kappaleessa tuli ilmi. EU-arvojen puolesta ja FPÖ:n arvoja vastaan esitetyllä mielenilmauksella oli kuitenkin tarkoitus antaa Itävallalle käytännönläheisempiäkin viestejä. Toimenpiteillä, erityisesti ennen hallituskoalition muodostamista, haluttiin osoittaa, minkälaiseen asemaan maa joutuu, jos se etenee valitsemallaan tiellä. Koalition muodostamisen jälkeen toimien oli tarkoitus antaa itävaltalaisien tuntee, että heidän toimintaansa ei todellakaan hyväksytä ja että sillä tulee olemaan seurauksia. Itävallan päättäjille haluttiin kertoa, että sellaista hallitusta, joka ei ole kuten muut hallitukset, tullaan myös kohtelemaan eri tavalla²⁵⁶. Védrinen mukaan EU-maiden välillä vallitsevat tavallista luottamuksellisemmat suhteet, mutta tuollaisen hallituksen kanssa ne eivät tule kysymykseen²⁵⁷. Itävallalle haluttiin osoittaa, että se valitsi eräänlaisen poliittisen eristämisen EU:ssa. Toisaalta haluttiin osoittaa myös, että jos Itävalta syyllistyy arvojen rikkomiseen, EU-maat ovat valmiita menemään pidemmälle.²⁵⁸ Moscovicin mukaan maalle haluttiin kertoa, minne sen ei tule edetä²⁵⁹ ja, että normaalit suhteet eivät tule kysymykseen kahden kesken mutteivät toisaalta myöskään EU:ssa. Vaikka EU:n toiminta sinänsä ei saisi kärsiä, itävaltalaiset tulisivat tuntemaan muiden maiden

---

²⁵⁵ Entretien du ministre des affaires étrangères, M. Hubert Védrine, avec "LCI". 2.2.2000, Paris [www-dokumentti].

²⁵⁶ Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec "Europe 1", extraits. 3.2.2000, Paris [www-dokumentti].

²⁵⁷ Entretien du ministre des affaires étrangères, M. Hubert Védrine, avec "France Inter". 31.1.2000, Paris [www-dokumentti].

²⁵⁸ Entretien du ministre délégué des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec "France Info". 4.2.2000, Paris [www-dokumentti].

²⁵⁹ Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec "France Inter", extraits. 2.2.2000, Paris [www-dokumentti].

asenteen siinä, miten Itävallan edustajia kohdellaan.²⁶⁰ Vaikka boikottitoimien viesti oli pääasiallisesti osoitettu Itävallan johdolle, sanomaa riitti myös maan äänestäjille. 31.1.2000 Védrine sanoi: ”Viesti, jonka haluamme antaa Itävallan äänestäjille on [...] että ne, jotka äänestivät Haideria, heittivät äänensä hukkaan. He äänestivät illuusion perusteella. Haider on valehdellut heille. Eikä Haiderilla tule tietenkään olemaan minkäänlaisia keinoja nykyisessä tilanteessa. Tällaisen yhteisriippuvuuden ja suhteiden vallitessa, poliittisessa valvonnassa, EU:n nykyisissä oikeuspuitteissa ja demokratiassa, hänellä ei tule olemaan mitään keinoja saada tuollaista kansankiihotusta kantamaan hedelmää²⁶¹.”

Boikottitoimien piti Ranskan ulkopoliittisen johdon mukaan olla viesti siitä, että muut EU-maat ovat Itävallan suhteen tarkkaavaisina. Maata tarkkaillaan ja tarvittaessa ollaan valmiita rajumpiinkin toimenpiteisiin. Ulkoministeri Védrine sanoi jo ennen varsinaisten toimenpiteiden alkamista, että: ”Jos hallituskoalitio toteutuu, sitä tullaan valvomaan, tarkkailemaan ja kontrolloimaan tavalla, jolla mitään EU-maata ei ole koskaan aikaisemmin kontrolloitu. Tarkkailun tarkoituksena on seurata EU:n arvoja koskevien artiklojen toteutumista. Kyse on siis eräänlaisesta jatkuvasta ja tauottomasta poliittisesta valvonnasta.”²⁶² Tätä tarkkailuun asettamista ei pyritty millään tapaa pitämään salassa vaan pikemminkin päinvastoin. Asia tuotiin esiin jatkuvasti ja korostetusti. Ranskan ulkopoliittinen johto halusi Itävallan tietävän, että he tarkkailevat kaikkea mitä maassa tapahtuu²⁶³ varmistaakseen, ettei arvojen noudattamisen ja rikkomisen välistä rajaa päästä ylittämään²⁶⁴. Jos artiklaa kuusi olisi rikottu, olisivat muut EU-maat ranskalaisten mukaan toimineet artiklan seitsemän edellyttämällä tavalla²⁶⁵. Ranskan johto halusi, että Itävallan tilanteeseen suhtaudutaan suurella valppaudella (vigilance). Tätä asiaa korostettiin vähintään yhtä paljon kuin sitä, että Itävalta on valvonnan alla. Halu valppauteen Itävallan suhteen jatkui Ranskassa koko

---

²⁶⁰ Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec ”TV 5”. 3.2.2000, Paris [www-dokumentti].

²⁶¹ Entretien du ministre des affaires étrangères, M. Hubert Védrine, avec ”Europe 1”. 31.1.2000, Paris [www-dokumentti].

²⁶² Entretien du ministre des affaires étrangères, M. Hubert Védrine, avec ”Europe 1”. 31.1.2000, Paris [www-dokumentti].

²⁶³ Entretien du ministre des affaires étrangères, M. Hubert Védrine, avec ”LCI”. 2.2.2000, Paris [www-dokumentti].

²⁶⁴ Entretien du ministre des affaires étrangères, M. Hubert Védrine, avec ”France Inter”. 31.1.2000, Paris [www-dokumentti].

²⁶⁵ Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec ”France 2”, extraits. 9.2.2000, Paris [www-dokumentti].

boikotin ajan, eikä edes boikottitoimien lopettaminen ollut syy unohtaa sitä. Valppaana olon oli tarkoitus osoittaa Itävallalle, että sen tekemisiä seurataan ja, jos näyttää tarpeelliselta, niin EU-maat ovat valmiita myös jatkotoimenpiteisiin. 15.9.2000 Moscovici sanoi Le Monden haastattelussa, että: ”Olemme päättäneet säilyttää eräänlaisen valppauden Haiderin puolueen suhteen. Se tarkoittaa, että seuraamme tarkasti FPÖ:n käyttäytymistä ja vaikutusta koalitioon. Jos siinä tapahtuu liukumista, sovimme [14 EU-maan] yhteisistä toimista²⁶⁶.” Valppauden jatkumisen oli määrä osoittaa, että toimien purkamisesta huolimatta tilannetta ei hyväksytä²⁶⁷.

Hyvin varhaisessa vaiheessa Ranskan ulkopoliittinen johto alkoi ajatella, että yksi tilanteen pahimmista vaaroista oli sen muuttuminen banaaliksi, arkiseksi, sellaiseksi, jonka olemassa oloon on totuttu. Tämän pelättiin jopa olevan yksi Itävallan tavoitteista. Muiden EU-maiden kannalta banalisoituminen tarkoittaisi periksi antamista Itävallan hallitukselle²⁶⁸. Moscovici arveli 4.2.2000, että Itävalta voi boikottitoimenpiteiden seurauksena käyttää kahta asetta: banalisoitumista tai unionin toiminnan estämistä. Ensimmäinen tapahtuisi niin, että aluksi elettäisiin lyhyt jännittyneisyyden kausi, jonka jälkeen asiat alkaisivat taas kulkea normaalia rataansa. Jälkimmäiseen vaihtoehtoon Itävalta olisi kyvykäs joka tapauksessa. Moscovici siis uskoi, että Itävalta tulee luultavammin käyttämään hyväkseen banalisoitumisen mahdollisuutta. Maa tulisi käyttäytymään ”hyvän eurooppalaisen” tavoin, koska siellä tiedettiin, että jos Itävalta yrittäisi estää EU:n toiminnan, muut maat reagoisivat aivan varmasti.²⁶⁹ Vaikka asiaa pohdittiin paljon, Ranskan ulkopoliittinen johto ei koko boikotin aikana oikein uskonut mahdollisuuteen, että Itävalta yrittäisi estää EU:n päätöksenteon. 4.2.2000 Védrine kuitenkin sanoi venäläiselle tv-kanava NTV:lle, että tällaisen mahdollisuuden estäminen oli sen hetken ensimmäinen tehtävä²⁷⁰. Tilanteen banalisoitumisen sen sijaan uskottiin voivan johtaa monenlaisiin seurauksiin. Moscovici näki pelottavana visiona, että yhden tai kahden vuoden päästä, kun Itävallan tilanne on täysin banalisoitunut, Haiderista tulee

---

²⁶⁶ Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec le quotidien ”Le Monde”. 15.9.2000, Paris [www-dokumentti].

²⁶⁷ Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec ”Radio J”, extraits. 10.9.2000, Paris [www-dokumentti].

²⁶⁸ Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec ”Europe 1”, extraits. 3.2.2000, Paris [www-dokumentti].

²⁶⁹ Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec ”LCF”. 4.2.2000, Paris [www-dokumentti].

²⁷⁰ Visite à Moscou entretien du ministre des affaires étrangères, M. Hubert Védrine, avec la chaîne de télévision russe ”NTV” [www-dokumentti].

kansleri. Tällöin oltaisiin tilanteessa, jossa Euroopan neuvostoon osallistuisi kansleri, joka ei ole tehnyt tiliä natsi-arvojen kanssa.²⁷¹ Pian häntä alettaisiin kutsua ”Jörgiksi”²⁷². Myös monia Itävallan hallituksen ja FPÖ:n tekoja pidettiin keinoina yrittää saada aikaan banalisoitumista. Tällaisena Moscovici piti muun muassa uuden hallituksen allekirjoittamaa julistusta demokraattisiin päämääriin sitoutumisesta²⁷³. Banalisoitumisen mahdollisuus kasvaa yleensä ajan kuluessa ja aiheesta tulikin yhä tärkeämpi teema loppua kohti mentäessä. Vaikka EU-maat päättivät boikottitoimien purkamisesta, Ranskassa oltiin edelleen sitä mieltä, että tilanteen ei saa antaa jatkossakaan banalisoitua. Moscovicin mukaan juuri tästä oli kyse, kun harkittiin pysyvien mekanismien luomista valppauden ylläpitämiseksi jatkossakin²⁷⁴. Tähän aiheeseen palaan kuitenkin uudelleen myöhemmässä vaiheessa.

Ranskan ulkopoliittinen johto katsoi boikottitoimien olevan tärkeä viesti muillekin kuin vain Itävallan hallitukselle. Ensinnäkin he katsoivat, että se oli kauaskantoinen reaktio laajentumista silmällä pitäen. Moscovicin mukaan yksi syy Itävaltaa kohtaan omaksuttuun asenteen oli se, ettei EU:lla voi olla kahta eri menettelytapaa samankaltaisen asian suhteen. EU ei esimerkiksi voisi enää sanoa slovakeille, että te ette voi neuvotella EU:n kanssa, koska teidän presidenttinne ei ole demokraatti, jos yksi EU:n jäsenmaakaan ei kunnioita EU:n perusarvoja.²⁷⁵ Samalla boikotti oli muistus paitsi kaikille hakijamaille myös EU:n sisällä asuville ihmisille siitä, että EU:hun liittyminen on arvoyhteisöön liittymistä²⁷⁶. Moscovicin mukaan samalla kun laajennutaan täytyy pitää huoli siitä, ettei se pilaa EU:n poliittisen ulottuvuuden kehittymisen mahdollisuuksia²⁷⁷. Jospin näki toimenpiteiden olevan tärkeitä myös oman maan politiikan kannalta. ”Me emme hyväksy tuota liittoutumaa [Itävallassa], koska se on

---

²⁷¹ Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec ”TV 5”. 3.2.2000, Paris [www-dokumentti].

²⁷² Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec ”Europe 1”, extraits. 3.2.2000, Paris [www-dokumentti].

²⁷³ Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec ”Europe 1”, extraits. 3.2.2000, Paris [www-dokumentti].

²⁷⁴ Présidence française de l’Union européenne conférence de presse du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, propos introductifs. 11.9.2000, Paris [www-dokumentti].

²⁷⁵ Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec ”France Inter”, extraits. 2.2.2000, Paris [www-dokumentti].

²⁷⁶ Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec la chaîne de télévision autrichienne ”ORF”. 6.3.2000, Paris [www-dokumentti].

²⁷⁷ Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec ”LCI”, extraits. 16.2.2000, Paris [www-dokumentti].

mielestämme vaarallinen²⁷⁸. Emme hyväksy samankaltaista liittoutumaa omassakaan maassamme.” Jospin halusi oikeastaan varoittaa Ranskan oikeistopuolueita tekemästä vastaavanlaista liittoutumaa äärioikeiston kanssa. Tämä saattoi tietysti olla puhtaasti puoluepoliittinen kannanotto, koska Jospin itse kuului Ranskan sosialistiseen puolueeseen. Tuolloin Ranskassa kuitenkin oli kolmen hallinnollisen alueen (région) johdossa tuontyyppiset koalitiot. Kukaan Ranskan ulkopoliittisesta johdosta ei sano suoraan, että boikottitoimet olivat viesti oman maan äärioikeistolle. Chirac kuitenkin perusteli Ranskan omaksumaa jyrkkää kantaa sillä, että maassa on ollut oma vahva äärioikeistonsa ja siksi he voivat ymmärtää tämän asian merkityksen paremmin kuin muut²⁷⁹. Boikotin päättymisen jälkeen hän sanookin, viisaiden sanoin, että se oli tarkoitettu varoitukseksi kaikille niille, jotka Itävallassa tai muualla unohtavat, että ihmisarvo on ensisijaista kaikkeen muuhun nähden²⁸⁰. Lyhyesti sanottuna Itävalta boikotin tarkoituksena oli tehdä selväksi Itävallan johdolle, että heidän hallituksena on EU:ssa negatiivisella tavalla epätavallinen eli epänormaali. Sekä Itävallalle että myös muille maille ja niiden kansalaisille haluttiin tehdä selväksi, että sellaista ei hyväksytä EU:ssa. Tuollaisesta käyttäytymisestä on odotettavissa seurauksia, jotka ovat asianomaiselle ikäviä.

5.4. Boikotin päämäärät ja purku

Vaikka boikotti-toimilla pyrittiinkin pääasiassa torjumaan erilaisia visioita ja kauhukuvia, joiden pelättiin konkretisoituvan, toivoivat Ranskan päättäjät boikottitoimilla olevan myös erinäisiä todellisia vaikutuksia. Kuten Jospin sanoi 1.2.2000 vastatessaan parlamentin alahuoneen kysymykseen: ”Tarkoitus on herättää Itävallan omatunto ja keskeyttää tämä projekti²⁸¹.” Erityisesti ennen hallituksen muodostamista toivottiin, että muiden EU-maiden varoitukset riittäisivät estämään

---

²⁷⁸ Intervention du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, devant les élèves de l'école polytechnique. 31.1.2000, Palaiseau [www-dokumentti].

²⁷⁹ Entretien du Président de la République, M. Jacques Chirac, avec la télévision néerlandaise ”Tros”. 22.2.2000, Paris [www-dokumentti].

²⁸⁰ Sommet Union européenne - Ukraine, conférence de presse conjointe du Président de la République, Président du Conseil européen, M. Jacques Chirac, du Secrétaire général du Conseil, Haut représentant pour la PESC, M. Javier Solana, du Président de la Commission des Communautés européennes, M. Romano Prodi, et du Président d'Ukraine, M. Leonid Koutcma, propos du Président de la République. 15.9.2000, Paris [www-dokumentti].

²⁸¹ Autriche réponse du premier ministre, M. Lionel Jospin, à une question d'actualité à l'Assemblée nationale. 1.2.2000, Paris [www-dokumentti].

koalition synnyn. 31.1.2000 radio-kanava Europe 1:n haastattelussa Védrine sanoi edelleen toivovansa, että: ”konservatiivit ymmärtävät kuinka vakava teko on auttaa valtaan äärioikeistopuolue²⁸².” Seuraavana päivänä hän sanoi, että: ”demokraattinen Eurooppa yrittää tällä hetkellä saada Itävallan päättäjät luopumaan [koalition muodostuksesta]²⁸³.” Hyvin pian Ranskan ulkopoliittinen johto esitti kuitenkin myös lausuntoja, jotka olivat jonkun verran ristiriidassa edellisen näkemyksen kanssa. Moscovicin mukaan boikottitoimilla uhkailun tarkoituksena ei ollut estää konservatiivien ja äärioikeistolaisen puolueen koalitiota. Sen sijaan uhkailut olivat pitkäaikaisen asenteen alku, jonka pitäisi kestää yhtä kauan kuin koalitionkin.²⁸⁴ Hieman myöhemmin Moscovici pehmensi näkemystään ja sanoi, ettei boikottitoimilla uhkailun tarkoitus ollut ainakaan pelkästään estää hallituskoalition syntyä²⁸⁵. Koska Ranskan ulkopoliittinen johto myöhemminkin esitti aikaisemmaksi tavoitteekseen koalition muodostamisen estämisen ja myöhemmäksi tavoitteekseen boikottitoimien kestämissä yhtä kauan kuin koalitionkin, katson, että boikotin päämäärä oli saada aikaan muutos Itävallan poliittisessa tilanteessa. Moscovici sanoikin uskovansa, että ”tilanne päättyy siihen, että Itävallassa ymmärretään miten se vaikuttaa maan imagoon²⁸⁶”.

Ranskan ulkopoliittisen johdon lausuntojen perusteella tämä muutos saataisiin ainakin osittain aikaan Itävallan kansalaisten kautta. Boikottitoimien uskottiin saavan heidät harkitsemaan ja ymmärtämään omat etunsa. Toisaalta uskottiin, että tämä muutos tapahtuisi boikottitoimien epämukavuudesta johtuen. 14.2.2000 Moscovici arveli, että: ”Ajan mittaan itävaltalaiset alkavat ajatella, että poliittinen eristyneisyys on liian kova hinta maksettavaksi²⁸⁷.” Toisaalta toivottiin, että itävaltalaiset ottaisivat uudelleen suunnan Eurooppa kohti. 4.2.2000 Moscovici sanoi uskovansa, että ajan mittaan boikottitoimet vaikuttavat niin, että ”itävaltalaiset ymmärtävät tulevaisuutensa olevan

---

²⁸² Entretien du ministre des affaires étrangères, M. Hubert Védrine, avec ”Europe 1”. 31.1.2000, Paris [www-dokumentti].

²⁸³ Entretien du ministre des affaires étrangères, M. Hubert Védrine, avec ”France Inter”. 31.1.2000, Paris [www-dokumentti].

²⁸⁴ Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec ”France Inter”, extraits. 2.2.2000, Paris [www-dokumentti].

²⁸⁵ Entretien du ministre délégué des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec ”France Info”. 4.2.2000, Paris [www-dokumentti].

²⁸⁶ Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec ”France Inter”, extraits. 2.2.2000, Paris [www-dokumentti].

²⁸⁷ Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec le quotidien ”Libération”. 14.2.2000, Paris [www-dokumentti].

EU:ssa demokraattien kanssa, eivätkä sulkeudu [maansa] sisäpuolelle kaksinaamaisen (ambigu) hallituksensa kanssa²⁸⁸”. Tämä ranskalaisten näkemys siitä, että Itävallan kansalaiset, vaikka osa heistä äänestikin Haideria, ovat jotenkin eri lajia kuin maan päämiehet, tulee uudelleen esiin myöhemmin.

Boikottitoimien uskottiin johtavan haluttuun päämäärään horjumattomuuden ja pitkäjänteisyyden avulla. 9.2.2000 Moscovici sanoikin tv-kanava France 2:n haastattelussa, että: ”Jos haluamme osoittaa Itävallalle, että sen huonoilla valinnoilla on seurauksia, omaksumiemme horjumattomien toimenpiteiden täytyy ehdottomasti olla pitkäjänteisiä²⁸⁹.” Boikottitoimien uskottiin tuottavan tulosta vain ja ainoastaan näillä keinoilla. Moscovicin mukaan juuri tällainen horjumaton asenne sanktioiden pitkäkestoisuudesta tulisi lopulta murtamaan hallituksen²⁹⁰. Toinen näkökulma toimenpiteiden pitkään keston oli se, että niiden tuli kestää yhtä kauan kuin hallituksenkin²⁹¹. Moscovicin mukaan siis yhtä kauan kuin arvoille häiriöksi oleva tekijänkin²⁹².

Tiukasta asenteestaan huolimatta Ranskan ulkopoliittinen johto halusi tehdä selkeän eron siihen, mitä boikottitoimien ei pitänyt olla. Ensinnäkin he torjuivat mahdollisuudet kaikista muista kuin poliittisesta toimenpiteistä. Védrinen mukaan boikotissa ei ollut kyse sanktioista, ei ainakaan taloudellisista sellaisista, vaan poliittisesta ja moraalista reaktiosta. Taloudellisilla sanktioilla oli hänen mukaansa taipumus johtaa ei-toivottuihin lopputuloksiin.²⁹³ 24.2.2000 Védrine sanoi paheksuvansa myös maiden välistä kulttuuriboikottia, johon monet ranskalaiset taiteilijat olivat ryhtyneet, koska toimien ei pitänyt kohdistua Itävallan kansaan. Juuri tämä olikin se kohta, johon Ranskan johto halusi vetää rajan. Moscovicin mukaan kyse ei ollut Itävallan sulkemisesta [EU:n]

---

²⁸⁸ Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec ”LCT”. 4.2.2000, Paris [www-dokumentti].

²⁸⁹ Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec ”France 2”, extraits. 9.2.2000, Paris [www-dokumentti].

²⁹⁰ Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec ”RTL”. 2.3.2000, Paris [www-dokumentti].

²⁹¹ Sommet européen de Lisbonne conférence de presse conjointe du président de la République, M. Jacques Chirac, et du premier ministre, M. Lionel Jospin. 24.3.2000, Lisbonne [www-dokumentti].

²⁹² Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec la chaîne de télévision autrichienne ”ORF”. 6.3.2000, Paris [www-dokumentti].

²⁹³ Autriche entretien du ministre des affaires étrangères, M. Hubert Védrine, avec ”CNN”. 2.2.2000, Paris [www-dokumentti].

ulkopuolelle eikä maan kansalaisten rankaisemisesta²⁹⁴. Ranskalaiset tekivät siis selkeän eron EU:n sisällä tapahtuvan eristämisen ja EU:sta poissulkemisen välillä. ”[EU-maiden] horjumattomuus ei välttämättä johda Itävallan ulkopuolelle jättämiseen. Päinvastoin toivomme, että Itävalta palaa kohti Eurooppaa”, selitti Moscovici radio-kanava France Internille 2.2.2000²⁹⁵. Itävallan kansalaisten suhteen Moscovici sanoi seuraavaa: ”Emme kuitenkaan halua tuomita Itävallan kansaa, Itävaltaa maana. Teemme todella selvän eron niiden ihmisten kesken, jotka halusivat liittyä EU:hun, tämän kansan kesken, joka on eurooppalainen ja sen hallituksen kesken, joka edelleen, koalitiostaan johtuen, käyttäytyy toisinaan erikoisesti²⁹⁶.” Ranskan ulkopoliittinen johto sanoi myös ojentavansa kätensä ”toiselle Itävallalle” eli niille, jotka olivat kyseistä hallitusta vastaan²⁹⁷. He siis halusivat auttaa sitä kansan osaa, joka ei äänestänyt Haideria tai kannattanut uutta hallitusta. Kappaleen 5.3. perusteella he myös jossain määrin nojasivat itävallan kansalaisiin siinä toivossa, että boikottitoimet tuottavat tulosta, kunhan he ymmärtävät oman parhaansa. Boikottitoimien tuloksena siis toivottiin olevan Itävallan poliittisen elämän palaamisen raiteilleen eli sellaiseksi, että myös muiden EU-maiden olisi mahdollista hyväksyä se. Itävallan toivottiin normalisoituvan.

Ranskan ulkopoliittinen johto oli vielä pitkälle kesäkuuhun 2000 sitä mieltä, että boikottitoimien purkamisesta ei juuri kannattanut edes keskustella. Oikeastaan vasta siinä vaiheessa kun EU:n silloisen puheenjohtajamaan Portugalin pääministeri Guterres ilmoitti Feiran huippukokouksessa 19-20.6.2000 tekevänsä aloitteen boikottitoimien jatkon kannalta, Ranskan johto ilmoittivat olevansa valmis kuulemaan, mitä tuo aloite tuo tullessaan. Vielä senkin jälkeen, kun oli jo tullut tietoa siitä, että Guterres muotoilee aloitetta, Ranskassa katsottiin, ettei tilanne Itävallassa ole muuttunut eikä syytä sanktioiden nostamiseen siis ole²⁹⁸. Kun arvioidaan syytä sille, mikä lopulta sai Ranskan ulkopoliittisen johdon taipumaan boikotin lopettamisen kannalle, on varsin selvää, että ilman kolmen viisaan raporttia niin ei olisi tapahtunut vielä pitkään aikaan. Raporttia

---

²⁹⁴ Autriche entretien du ministre des affaires étrangères, M. Hubert Védrine, avec ”CNN”. 2.2.2000, Paris [www-dokumentti].

²⁹⁵ Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec ”France Inter”, extraits. 2.2.2000, Paris [www-dokumentti].

²⁹⁶ Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec ”LCI”, extraits. 11.4.2000, Paris [www-dokumentti].

²⁹⁷ Entretien du ministre des affaires étrangères, M. Hubert Védrine, avec le quotidien autrichien ”Der Standard”. 24.2.2000, Vienne [www-dokumentti].

²⁹⁸ Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec ”France 2”, extraits. 25.6.2000, Paris [www-dokumentti].

odotellessa Ranskan johto korosti kuinka tärkeää on paitsi sen arvioiminen, onko Itävallassa rikottu ihmisoikeuksia, myös FPÖ:n poliittisen luonteen määrittely. Kun raportti ilmestyi, se riitti vakuuttamaan ranskalaiset siitä, ettei ihmisoikeusrikkoksia ole tapahtunut. Myös boikottitoimenpiteiden kuvailu hyödylliseksi ja FPÖ:n luonteen arvioiminen populistiseksi puolueeksi, jolla on ääriliikkeen piirteitä, kuulostivat ranskalaisista oikeilta johtopäätöksiltä. Toisaalta Moscovici sanoi, että olisi itse antanut tilanteesta ”hieman vähemmän optimistisen arvion”²⁹⁹. Erityisesti Schüsselin ja Haiderin helmikuun alussa allekirjoittamaa julistusta pidettiin Ranskassa osoituksena boikotin myönteisistä vaikutuksista. Védrinen mukaan boikotin myönteisiin vaikutuksiin kuului myös se, että tapahtumat aiheuttivat Itävallassa eräänlaisen sokin ja saivat aikaan keskustelua lähihistorian vaietuista asioista³⁰⁰. Boikotin alkuvaiheessa Védrine katsoi toimenpiteiden ansioksi myös hallituspuolueiden suosion laskun, mutta myöhemmin asiasta ei enää ollut puhetta³⁰¹. Ranskan päämiehet katsoivat boikotista olleen myös muunlaista, koko EU:n kannalta myönteistä hyötyä, mutta tähän asiaan palaan myöhemmin uudelleen.

Viisaiden raportissa sanottiin myös, että boikottitoimet olisi nyt syytä purkaa, koska ne ovat kääntymässä itseään vastaan. Itävallan kansalaisten yleinen mielipide alkoi kääntyä EU-vastaiseksi. Lisäksi Haider uhkaili EU:ta päätöksenteon blokkauksella, jos boikottitoimia ei pureta. Yhdessä Schüsselin kanssa he myös ilmoittivat aikovansa järjestää syksyllä boikottitoimiin liittyvän kansanäänestyksen, joka antaisi heille valtuudet tehdä mitä vaan, jotta boikotista päästäisiin. Ranskan ulkopoliittinen johto ei oikeastaan myöntänyt, että näillä asioilla olisi ollut vaikutusta boikotin lopettamiseen. Feiran huippukokouksessa Itävalta esti veropäätöksen synnyn, mutta Ranskassa sanottiin, ettei sillä ollut vaikutusta Guterresin samassa kokouksessa tekemään ilmoitukseen boikotin jatkoa koskevasta aloitteesta. Pääasiassa Haiderin suusta kuuluneista blokkauksista Ranskan ulkopoliittinen johto oli sitä mieltä, että Haider ei ollut sellaisessa asemassa, että se olisi voinut uhata EU:ta. Varsinkin kun Schüssel ja Ferrero-Waldner yrittivät koko ajan vakuuttaa muita maita Itävallan EU-myönteisyydestä. Kansanäänestys sen sijaan aiheutti jonkin verran huolta. Toisaalta sitä

---

²⁹⁹ Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec "LCF". 11.9.2000, Paris [www-dokumentti].

³⁰⁰ Entretien du ministre des affaires étrangères, M. Hubert Védrine, lors du déjeuner avec l'Association de la presse diplomatique, deuxième partie. 25.9.2000, Paris [www-dokumentti].

pidettiin todistuksena siitä, että Haiderin vaikutuksesta koko hallitus omaksuu populistisia piirteitä³⁰². Toisaalta, vaikka Moscovici oli sitä mieltä, että Itävallan sisäiset aloitteet eivät muuta tapahtumien kulkua³⁰³, Védrine tunnusti, että jos lähitulevaisuuden kehitys ei salli sanktioiden poistoa, tilanne muuttuu hankalaksi³⁰⁴. Ennen boikottitoimien purkua Ranskan ulkopoliittinen johto mainitsi viisaiden raportin lisäksi vain yhden asian, jolla saattaisi olla myönteinen vaikutus Itävallan kannalta. Maa olisi voinut osoittaa myönteistä kehitystä hyväksymällä EU:n perusoikeuskirjan syksyllä 2000³⁰⁵. Moscovicin mukaan sen hyväksyminen ei kuitenkaan olisi pelkästään riittänyt vaan lisäksi olisi pitänyt punnita Itävallan ihmisoikeustilannetta ja FPÖ:n luonnetta³⁰⁶.

Mikä teki viisaiden raportista niin arvostetun, että sen perusteella voitiin päättää boikottitoimien purkamisesta? Pääasiassa raportti oli merkittävää sen johtopäätösten vuoksi, mutta lausunnoista tuli esiin myöskin se, että kolme viisasta olivat alansa arvostettuja asiantuntijoita. Kolmea viisasta kuvailtiin mm. suuriksi juristeiksi ja poliitikoiksi³⁰⁷ ja kiistämättömiksi persooniksi³⁰⁸. Moscovicin mainitessa, että olisi kenties itse tehnyt tilanteesta vähemmän positiivisen arvion, hän kuitenkin totesi: ”He ovat viisaita, heitä täytyy uskoa³⁰⁹.” Viisaiden raportin lisäksi, tai siitä huolimatta, boikotin purkamisessa kyse oli varmasti ennen kaikkea siitä, että aika alkoi olla kypsä. Boikotin lopettamisen yhteydessä Ranskan ulkopoliittinen johto korosti useaan otteeseen, että tärkeintä on, että päätös toimien lopettamisesta tehdään yhdessä. Moscovicin mukaan pahinta, mitä voisi tapahtua, olisi, että toiset EU-maat tekisivät

---

³⁰¹ Entretien du ministre des affaires étrangères, M. Hubert Védrine, avec ”RTL”. 14.2.2000, Paris [www-dokumentti].

³⁰² Intervention du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, lors du dinner offert en l’honneur des Associations à vocation européenne. 9.2.2000, Paris [www-dokumentti].

³⁰³ Entretien du ministre des affaires étrangères, M. Hubert Védrine, avec le quotidien ”l’Humanité”. 11.7.2000, Paris [www-dokumentti].

³⁰⁴ Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec ”Europe 1” dans l’émission ”Le Club de la Presse”, extraits. 9.7.2000, Paris [www-dokumentti].

³⁰⁵ Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec ”France 2”, extraits. 25.6.2000, Paris [www-dokumentti].

³⁰⁶ Audition du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, devant la Commission des affaires étrangères de l’Assemblée nationale, extraits. 29.6.2000, Paris [www-dokumentti].

³⁰⁷ Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec ”Europe 1” dans l’émission ”Le Club de la Presse”, extraits. 9.7.2000, Paris [www-dokumentti].

³⁰⁸ Rencontre du ministre des affaires étrangères, M. Hubert Védrine, avec les correspondants de la presse européenne, extraits. 25.10.2000, Paris [www-dokumentti].

³⁰⁹ Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec ”LCF”. 11.9.2000, Paris [www-dokumentti].

toista ja toiset toista³¹⁰. Ranskassa todettiin, että EU-maiden yhteinen rintama oli rakoilemassa. Monet maat olivat jo kauan vaatineet jonkinlaista kehitystä. Moscovici totesikin 15.10.2000, että: ”Ranska oli sanktioiden suhteen belgialaisten kanssa innokkaimpina loppuun asti, mutta meidän oli pakko huomata, ettei [EU-maiden] yhteisrintama niiden suhteen pitänyt³¹¹.” Viisaiden raportti ikään kuin pelasti tilanteen Ranskan ja muiden EU-maiden kannalta, koska se toimi heille pakotienä ulos hankalaksi käyneestä tilanteesta. Itävallassa ei rikottu EU-arvoja ja boikottitoimista oli ollut jotain hyötyäkin. Boikotin varsinainen päämäärä jäi kuitenkin saavuttamatta. Itävallan poliittisessa pelissä ei tapahtunut muiden EU-maiden toivomia muutoksia eli Itävalta ei normalisoitunut. Loppujen lopuksi Ranskan suuresti pelkäämä banalisoituminen pääsi tapahtumaan.

5.5. EU-arvojen sisältö, tehtävä ja merkitys

Tämän luvun ensimmäisessä kappaleessa käsiteltiin syitä sille, miksi Itävalta-boikottiin alun perin ryhdyttiin. Päällimmäiseksi syyksi nousi maan hallituskoalition muodostama uhka EU:n yhteisille arvoille. Ranskan ulkopoliittisen johdon mukaan Itävallan hallitus ei jakanut EU:n arvoja ja sen omat arvot olivat EU:n arvojen vastaiset. Niiden arvojen perusteella, joita FPÖ:hön ja Itävallan hallitukseen liitettiin, on mahdollista päätellä, mitä EU-arvoihin ei kuulu. Ranskan johdon lausuntojen perusteella voidaan kuitenkin päätellä myös se, minkälaisista arvoista EU:n yhteiset arvot muodostuvat. Asia otettiin esille todella usein. Suurimmassa osassa lausuntoja EU-arvot määriteltiin EU:n sopimusten tai niiden yksittäisten artiklojen kautta. Erityisesti artiklat kuusi ja 13 olivat tässä suhteessa tärkeitä. Artiklan kuusi sisällöstä mainittiin erikseen yleensä ennen kaikkea demokratian ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen. Niiden lisäksi artiklan yhteydessä mainittiin perusvapauksien/-oikeuksien kunnioittaminen ja vapaus yleensä³¹². Artiklan kuusi sanottiin myös viittaavan Euroopan ihmisoikeussopimukseen, joka täsmentää myös sen, mitä eurooppalaisiin arvoihin ei voi kuulua. Moscovici sanoikin 3.2.2000 radio-kanava Europe 1:n haastattelussa, että: ”On olemassa artikla

---

³¹⁰ Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec ”Radio J”, extraits. 10.9.2000, Paris [www-dokumentti].

³¹¹ Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec ”France 3”. 15.10.2000, Paris [www-dokumentti].

³¹² Entretien du ministre des affaires étrangères, M. Hubert Védrine, avec ”France Inter”. 31.1.2000, Paris [www-dokumentti].

kuusi, jonka mukaan unionin pitää kunnioittaa tiettyjä arvoja ja joka viittaa Euroopan ihmisoikeussopimukseen, jonka mukaan muukalaisvastaisuus, anti-semitismi tai rasismi eivät kuulu näihin [EU:n] perusteksteihin³¹³.” Artiklan 13 taas katsottiin kieltävän mahdollisuuden minkäänlaiseen syrjintään rodun, alkuperän, uskonnon, seksuaalisen suuntautuneisuuden tai vakaumuksen perusteella ja myös sen katsottiin viittaavan Euroopan ihmisoikeussopimukseen. Näiden artiklojen sanottiin esittävän tiivistetysti paitsi EU:n arvoperustan myös näkemyksen siitä, minkälainen Euroopan pitäisi olla eli sen, mitä esitetään vaatimuksena myös EU:n hakijamaille. Itävallan tapauksen ja laajentumisen yhteydessä mainittiin erikseen myös Kööpenhaminan asiakirja. Chiracin mukaan EU:hun liittymisen kriteereinä siis on, ettei hakijamaassa ole vallassa ääriliikkeitä ja suvaitsemattomuutta³¹⁴. Myös lausunnoissa, joissa ei erikseen mainittu EU-sopimuksia tai yksittäisiä artikloja, EU-maiden katsottiin sitoutuneen erinäisiin arvoihin. Edellä mainittujen lisäksi näihin kuuluivat vähemmistöjen suojele³¹⁵, humanismin ja suvaitsevaisuuden arvot, kaikkien ihmisten oikeuksien kunnioittaminen³¹⁶ sekä ihmisarvon kunnioittaminen³¹⁷. EU-arvojen suhteen oltiin yleisesti ottaen varsin yksimielisiä. Lausunnoista oli kuitenkin löydettävissä yksi ristiriita. Ranskan johto sanoi useaan otteeseen, ettei ole epäilystäkään siitä, etteikö Itävalta olisi demokraattinen maa ja etteivätkö sen kansalaiset olisi laillisesti äänestäneet FPÖ:tä valtaan³¹⁸. Kuitenkin lausunnoissa katsottiin, ettei Itävalta jaa EU:n yhteisiä arvoja ja demokratiaa mainittiin monta kertaa erikseen. Tähän on kenties löydettävissä selitys siitä, ettei demokratia-käsitteen sisältö ole yksiselitteinen. Védrinen mukaan Itävaltaa tarkkailtiin artiklan kuusi pohjalta. Hänen mukaansa se määrittää demokratian eurooppalaisella tavalla. Tästä, ja kenties siitä, että viisaiden raportissa arvioitiin erityisesti ihmisoikeuksien toteutumista Itävallassa, voisi päätellä, että Ranskan

---

³¹³ Entretien du ministre délégué chargé des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec "Europe 1", extraits. 3.2.2000, Paris [www-dokumentti].

³¹⁴ Entretien du Président de la République, M. Jacques Chirac, avec le journal néerlandais "NCR Handelsblad". 26.2.2000, Paris [www-dokumentti].

³¹⁵ Entretien du ministre des affaires étrangères, M. Hubert Védrine, avec le quotidien autrichien "Der Standard". 24.2.2000, Vienne [www-dokumentti].

³¹⁶ Entretien du Président de la République, M. Jacques Chirac, avec le journal néerlandais "NCR Handelsblad". 26.2.2000, Paris [www-dokumentti].

³¹⁷ Sommet Union européenne - Ukraine, conférence de presse conjointe du Président de la République, Président du Conseil européen, M. Jacques Chirac, du Secrétaire général du Conseil, Haut représentant pour la PESC, M. Javier Solana, du Président de la Commission des Communautés européennes, M. Romano Prodi, et du Président d'Ukraine, M. Leonid Koutcma, propos du Président de la République. 15.9.2000, Paris [www-dokumentti].

³¹⁸ Autriche entretien du ministre des affaires étrangères, M. Hubert Védrine, avec "CNN". 2.2.2000, Paris [www-dokumentti].

ulkopoliittinen johto tarkoitti demokratialla muutakin kuin vaalidemokratiaa. Heille demokratian toteutuminen edellyttää myös muiden EU-arvojen, erityisesti ihmisoikeuksien, toteutumista.

Useimmissa Ranskan ulkopoliittisen johdon lausunnoissa edellisessä kappaleessa kuvattujen arvojen sanottiin olevan EU:n yhteisiä arvoja tai EU:n perusarvoja. Joissakin lausunnoissa annettiin kuitenkin enemmänkin osviittaa siitä, kuinka tärkeitä nämä arvot EU:lle itse asiassa ovat. Varsin usein näistä arvoista puhuttiin ”arvoina, joille EU perustuu”³¹⁹. Joissakin tapauksissa ilmaisu jäi ilman sen syvällisempää selitystä. Muutamissa lausunnoissa kuitenkin otettiin kantaa siihen, mistä EU on saanut lähtönsä ja että arvot ovat EU:lle erityisen tärkeä asia juuri siitä syystä. Presidentti Chirac toi näkemyksensä asiasta julki lehdistötilaisuudessa 9.2.2000. Se esitettiin Itävallan tapauksen yhteydessä, ja monessa muussakin lausunnossa oli samankaltaisia näkemyksiä. Chiracin mukaan: ”EU päätettiin rakentaa takaamaan rauha, taloudellinen kehitys ja sosiaalinen edistys. Ajattelimme, että onnistumme siinä parhaiten ja nopeimmin yhdessä. Historian oppien vuoksi on tärkeää, ettemme unohda tiettyjen arvojen kunnioitusta, jotka yksinkertaisesti ovat humanismin arvot ja niiden kärkipäässä suvaitsevaisuus³²⁰.” Useissa lausunnoissa tuli siis esille, että EU:n arvojen merkitys on rauhan takaaminen mantereella ja erityisesti toisen maailman sodan kauhujen torjuminen. Rauhan säilyttäminen ei kuitenkaan ollut ainoa päämäärä, vaan kaikenlainen kehitys ja edistys olivat yhtä tärkeitä tai lähes yhtä tärkeitä. Moscovici mukaan demokratian ideaali ja sosiaalinen kehitys myös muodostavat EU-maiden yhteisen historian ja identiteetin³²¹. Kaiken kaikkiaan monessa lausunnossa esitettiin näkemys, jonka mukaan edellisessä kappaleessa esitellyt EU-arvot muodostavat sen jalustan, jolle EU perustettiin. Chiracin mukaan EU:n alkuvaiheessa ajateltiin, että rauhan takaaminen onnistuu parhaiten, jos siihen kuuluvien maiden välille onnistutaan luomaan tiiviit suhteet³²².

---

³¹⁹ Entretien du ministre des affaires étrangères, M. Hubert Védrine, avec ”France Inter”. 31.1.2000, Paris [www-dokumentti].

³²⁰ Point de presse conjoint du Président de la République, M. Jacques Chirac, et du premier ministre du Royaume d’Espagne, M. Jose Maria Aznar, propos du Président. 9.2.2000, Paris [www-dokumentti].

³²¹ Intervention du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, lors du dinner offert en l’honneur des Associations à vocation européenne. 9.2.2000, Paris [www-dokumentti].

³²² Entretien du Président de la République, M. Jacques Chirac, avec le journal néerlandais ”NCR Handelsblad”. 26.2.2000, Paris [www-dokumentti].

Muut 14 EU-maata osoittivat mieltään Itävaltaa kohtaan jäädyttämällä maiden väliset kahdenväliset suhteet. Yksi syy sille, että kyseessä olivat nimenomaan kahdenväliset suhteet oli varmasti se, ettei EU:lla ollut mahdollisuuksia reagoida tilanteeseen, jossa arvojen rikkomista vasta ennakoitiin. Asialle oli kuitenkin olemassa myös toinen syy tai ainakin hyvä peruste. Ranskan ulkopoliittisen johdon useiden lausuntojen mukaan EU-maiden väliset kahdenväliset suhteet ovat aivan omaa luokkaansa muihin valtioiden välisiin suhteisiin verrattuna. Védrinen mukaan maiden välillä on paljon korkeimman tason puhelinsoittoja ja yhteistä työskentelyä³²³. Lisäksi EU-maiden yhteistyöhön kuuluu hänen mukaansa mm. se, että maat tekevät toisilleen palveluksia eli auttavat toisiaan kun jollakin maalla on ongelmia³²⁴. Mikään näistä ei kuitenkaan ole mahdollista, jollei maiden välillä vallitse molemminpuolista luottamusta. Juuri luottamuksen puute nousi hyvin selkeästi esiin asiana, joka teki mahdottomaksi ajatuksen normaalien kahdenvälisen suhteiden ylläpitämisestä. Moscovici kuvaili asiaa niin, että: ”Jotakin on särkynyt. Nähdäkseni ei ole enää luottamusta, kunnioitusta, ystävällisyyttä niitä ihmisiä kohtaan, jotka tekivät tällaisen maalleen ja EU:lle huonon valinnan³²⁵.” Védrinen mukaan Itävalta-tapauksen aiheuttama tilanne ei ole normaali, koska normaaliutta ei määritellä ainoastaan juridisella tai poliittisella tasolla vaan myös psykologisesti³²⁶. Ranskan ulkopoliittisen johdon mukaan siis EU-maiden välinen luottamus kärsii, jos maat eivät jaa yhteisiä päämääriä ja tavoitteita. Védrinen mukaan EU-maiden väliset luottamukselliset suhteet ovat mahdollisia vain, jos mailla on yhteinen maailmankuva³²⁷. Ilman yhteistä maailmankuvaa ja siitä aiheutuvaa luottamusta ei siis voisi olla EU:ta.

5.6. EU kollektiivisena poliittisena toimijana

Boikottitoimet olivat ennen kaikkea poliittinen toimenpide. Ne kertoivat paljon EU:n vahvuuksista ja heikkouksista instituutiona, joka on jäsenvaltioidensa muodostama

---

³²³ Entretien du ministre des affaires étrangères, M. Hubert Védrine, avec ”Europe 1”. 31.1.2000, Paris [www-dokumentti].

³²⁴ Entretien du ministre des affaires étrangères, M. Hubert Védrine, avec ”LCI”. 2.2.2000, Paris [www-dokumentti].

³²⁵ Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec ”Europe 1”. 14.2.2000, Paris [www-dokumentti].

³²⁶ Conseil affaires générales conférence presse du ministre des affaires étrangères, M. Hubert Védrine. 14.2.2000, Bruxelles [www-dokumentti].

³²⁷ Entretien du ministre des affaires étrangères, M. Hubert Védrine, avec ”Europe 1”. 31.1.2000, Paris [www-dokumentti].

kollektiivinen poliittinen toimija. Ranskan ulkopoliittisen johdon lausunnoista nousi esiin muutamia Itävalta-boikottiin liittyviä seikkoja, joiden he katsoivat olevan tärkeitä EU:n poliittisen ulottuvuuden kehittymisen kannalta. Ensimmäinen esiin noussut asia oli ranskalaisten luottamus EU:n kykyyn selviytyä instituutiona tällaisessa hankalassa tilanteessa. Védrine sanoikin 31.1.2000, että: ”Huomaatte, että toisaalta otamme asian vakavasti, mutta toisaalta olemme vakuuttuneita siitä, että tämän päivän EU on [...] niin vahva, että sen ei tarvitse kumarrella yhden maan yhtä puoluetta³²⁸.” Missään vaiheessa ranskalaisten luottamus ei kärsinyt. Myöskään 30-luvun katastrofin eli toiseen maailmaan sotaan johtaneiden tapahtumien ei nähty voivan toistua, koska yksi maa ei voisi määrätä EU:n suuntaa. Tämä johtui Védrinen mukaan siitä, että EU:lla on olemassa kaikenlaisia mekanismeja, joilla vastata tilanteeseen³²⁹ Moscovicin mukaan se taas johtui siitä, että EU-maat tekivät Itävallalle heti selväksi, missä menevät hyväksyttävän rajat ja että muut EU-maat eivät tule tottumaan kyseiseen tilanteeseen³³⁰. Toinen esiinnoussut asia oli se kuinka tärkeänä Ranskan ulkopoliittinen johto piti sitä, että boikottitoimissa edettiin yhteisessä rintamassa. Tähän asiaanhan viitattiin jo boikottitoimien purkuun keskittyvässä kappaleessa. 14:n muun EU-maan toimien yhtenäisyyden jatkumista kuitenkin toivottiin ja siihen luotettiin jo toimien alkuvaiheesta asti. 14.2.2000 Védrine sanoikin, että: ”On tärkeää, että 14 EU-maata ovat todella yhtenäisiä näissä asenteissaan, jotka ne ovat ilmoittaneet omaavansa Itävaltaa kohtaan³³¹.” Jossain vaiheessa jouduttiin myös puolustuskannalle sen asian suhteen, että Ranska olisi houkutellettu muut maat mukaan boikottiin. Védrinen mukaan kysymys ei kuitenkaan ollut siitä, että Ranska olisi saanut muut EU-maat omaksumaan sellaisen Itävallan vastaisen asenteen, jota ne eivät olisi muuten omaksuneet. Kaikki maat olivat asiassa samalla kannalla.³³² Ranskassa tunnustettiin ensimmäisen kerran toukokuun puolenvälin jälkeen, että ulkoministerien hiljattaisessa tapaamisessa maiden pieni vähemmistö halusi Itävalta-boikotin suhteen tapahtuvan jonkinlaista kehitystä. Védrinen

---

³²⁸ Entretien du ministre des affaires étrangères, M. Hubert Védrine, avec ”Europe 1”. 31.1.2000, Paris [www-dokumentti].

³²⁹ Entretien du ministre des affaires étrangères, M. Hubert Védrine, avec ”France Inter”. 31.1.2000, Paris [www-dokumentti].

³³⁰ Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec ”TV 5”. 3.2.2000, Paris [www-dokumentti].

³³¹ Conseil affaires générales conférence presse du ministre des affaires étrangères, M. Hubert Védrine. 14.2.2000, Bruxelles [www-dokumentti].

³³² Entretien du ministre des affaires étrangères, M. Hubert Védrine, avec l’hebdomadaire allemand ”Der Spiegel”. 17.7.2000, Paris [www-dokumentti].

mukaan maista suurin osa halusi kuitenkin jatkaa Portugalin määrittelemää linjaa³³³. Kuten jo edellä totesin, kenties juuri merkit yhteisrintaman rakoilemisesta johtivat siihen, että, Ranskan suurin huoli boikotin purusta käytyjen keskustelujen yhteydessä tuntui olevan, että siitä päätettäisiin yhdessä. Virallisesti yhteisrintama pitikin loppuun asti.

Siihen, että 14 EU-maat ryhtyivät boikottiin nimenomaan kahdenvälisen suhteiden eivätkä EU:n puitteissa, oli varmasti monta syytä. Ranskan ulkopoliittisen johdon lausuntojen mukaan yksi syistä oli se, etteivät EU-sopimukset antaneet muille EU-maille mahdollisuutta toimia ennaltaehkäisevästi EU:n nimissä³³⁴. Tässä he viittaavat erityisesti artiklaan seitsemän, joka vaatii jatkuvaa ja vakavaa EU:n arvojen rikkomista ennen kuin sitä voidaan soveltaa. Kysessä olivat siis EU:n puutteet instituutiona, jonka pyrkimyksenä on säilyttää poliittinen identiteettinsä. Védrine totesi artiklojen kuusi ja seitsemän olevan myös siinä määrin tuoreita tapauksia, ettei niitä oltu koskaan jouduttu käyttämään³³⁵. Ennakkotapausta ei siis ollut olemassa. Kyseiset artiklat liitettiin osaksi EU-sopimuksia Amsterdamin sopimuksen seurauksena. Monessa lausunnossa kahdenvälisen suhteiden soveltaminen ja sen onnistuminen olivat todistus siitä, etteivät EU-maat tarvitse poliittisen kannan esittämiseen EU-sopimuksia tai erillistä mekanismia³³⁶. Useassa lausunnossa oltiin kuitenkin sitä mieltä, että EU:n luomat juridiset mahdollisuudet tämänkaltaisiin tilanteisiin ovat heikot ja helmikuun 2000 puolella välissä Ranskan ulkopoliittisen johdon lausunnoissa alkoi esiintyä keskustelua artikla seitsemän uudistamisesta³³⁷. Aloite siihen tuli ranskalaisten mukaan Belgialta ja oli pitkän aikaa liian epämääräinen. Boikotin purkamisen yhteydessä Ranska kuitenkin totesi ennaltaehkäisevän mekanismin tarpeelliseksi ja ryhtyi tiedustelemaan muiden EU-maiden kantoja asiaan³³⁸. Artiklan seitsemän uudistus tuli ajankohtaiseksi lokakuussa 2000. Silloin Moscovici kuitenkin sanoi, ettei kyse ole tiettyyn tilanteeseen

---

³³³ Entretien du ministre des affaires étrangères, M. Hubert Védrine, avec "Le Press-Club de France". 18.5.2000, Paris [www-dokumentti].

³³⁴ Autriche réponse du premier ministre, M. Lionel Jospin, à une question d'actualité à l'Assemblée nationale. 1.2.2000, Paris [www-dokumentti].

³³⁵ Entretien du ministre des affaires étrangères, M. Hubert Védrine, avec "Europe 1". 31.1.2000, Paris [www-dokumentti].

³³⁶ Conseil affaires générales conférence presse du ministre des affaires étrangères, M. Hubert Védrine. 14.2.2000, Bruxelles [www-dokumentti].

³³⁷ Conseil affaires générales conférence presse du ministre des affaires étrangères, M. Hubert Védrine. 14.2.2000, Bruxelles [www-dokumentti].

³³⁸ Entretien du ministre délégué chargé des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec le quotidien "Le Monde". 15.9.2000, Paris [www-dokumentti].

reagoimisesta vaan yleisestä mielialasta, että arvoja pitäisi kunnioittaa entistä paremmin³³⁹. Boikotin yhteydessä käytiin kuitenkin paljon keskustelua artiklan seitsemän puutteista ja sen uudistaminen tuli esille nimenomaan boikotin yhteydessä. Sen vuoksi on nähdäkseni mahdollista sanoa, että Itävalta-tapaus vähintäänkin teki uudistuksen ajankohtaiseksi. Itävalta-boikotin johdosta harkittiin myös muunlaisia uudistuksia EU:n puitteissa. Jo aikaisemmin mainitsin pysyvästä valppausmekanismista, jonka Ranskan(kin) ulkopoliittinen johto totesi lopulta tarpeettomaksi, koska valppautta pitäisi harjoittaa spontaanisti. Lisäksi yhdessä lausunnossa oli puhetta ihmisoikeuskomissaarin viran perustamisesta, mutta Moscovici ei ollut asiasta kovinkaan innostunut eikä asia tullut esille muissa lausunnoissa³⁴⁰.

Toinen asiakirjoihin liittyvä konkreettinen kehitys, joka tuli esiin Itävalta-boikotin yhteydessä oli EU:n perusoikeusasiakirja. Sen viimeistely ja hyväksyminen osuivat boikotin kanssa samalle vuodelle ja niiden nähtiin koskettavan samaa asiaa eli EU:n arvoja. Itävalta-boikotin uskottiin vaikuttavan myönteisesti perusoikeuskirjan menestykseen ja jossain määrin myös antavan suuntaa sen sisällölle. Moscovici sanoi 2.2.2000, että: ”Luulen tapauksen antavan puhtia perusoikeuskirjalle. Nykyisellään [EU:lla] ei ole olemassa mitään tekstiä, joka, muuten kuin Euroopan ihmisoikeussopimukseen viittaamalla, selkeästi tuomitsee muukalaisvastaisuuden, anti-semitismin ja rasismia ja jonka mukaan voidaan arvioida, että sellainen ja sellainen hallitus ei kunnioita kyseistä periaatetta³⁴¹.” Hänen mukaansa Itävalta-tapaus jopa osoitti, että perusoikeuskirjalla pitäisi olla suunniteltua suurempi arvo³⁴². Moscovicin mukaan perusoikeusasiakirja tukisi myös uudistettua artiklaa seitsemän, koska se helpottaisi mahdollisten rikkomusten olemassa olon toteamista³⁴³. EU-sopimusten artiklan seitsemän uudistamisen ja perusoikeusasiakirjan lisäksi Moscovici katsoi Itävalta-tapauksen tukevan myös EU:n päätöksenteon uudistamista määränemmistöön

---

³³⁹ Conseil affaires générales, point de presse du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici. 8.10.2000, Luxemburg [www-dokumentti].

³⁴⁰ Conférence de presse du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici. 25.9.2000, Paris [www-dokumentti].

³⁴¹ Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec ”France Inter”, extraits. 2.2.2000, Paris [www-dokumentti].

³⁴² Entretien – débat du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici et du Président de l’UDF et Député européen, M. Francois Bayrou, avec l’hebdomadaire ”Le Point”, propos de M. Moscovici. 18.2.2000, Paris [www-dokumentti].

³⁴³ Colloque consacré à la ”Charte des droits fondamentaux de l’Union européenne”, intervention de clôture du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici. 26.4.2000, Paris [www-dokumentti].

perustuvaksi, mikä olikin Ranskan päämäärä sen isännöimässä Nizzan huippukokouksessa joulukuussa 2000³⁴⁴. Moscovicin mukaan se estäisi myös tällaista erityisessä tilanteessa olevaa maata, kuten tässä tapauksessa Itävaltaa, pysäyttämästä EU:n toimintaa.³⁴⁵

Tulen johtopäätöksissä esittämään oman näkemykseni siitä, miten Itävalta-boikotti Ranskan ulkopoliittisen johdon lausuntojen perusteella vaikutti EU:n poliittisen ulottuvuuden olemassa oloon ja muotoutumiseen. Ranskan ulkopoliittinen johto otti kuitenkin asiaan kantaa suoraankin, ja tässä vaiheessa tarkastelen heidän lausuntojaan asiasta. Tilannetta pidettiin EU:lle uutena ja haastavana poliittisena ongelmana muttei varsinaisena kriisinä. Ainoastaan kerran, boikotin alkuvaiheessa, Moscovici totesi Itävallan sen hetkisten tapahtumien kuvauksen olevan kuvaus sillä hetkellä kehittymässä olleesta kriisistä³⁴⁶. Silloinkaan ei siis sanottu kenen kriisistä oli kysymys. Sen sijaan tapahtumasarja nähtiin hyvin tärkeänä EU:n poliittisen ulottuvuuden kannalta. Kuten jo aikaisemmin kappaleessa 5.2. totesin, Ranskan johto näki mielenilmaisun osoituksena siitä, että EU ei ole vain suuri markkina-alue vaan myös tai ennen kaikkea arvo- ja sivilisaatioyhteisö. Itävalta-tapauksen yhteydessä herkuteltiin paljon ajatuksella ns. poliittisen Euroopan (Europe politique) synnystä, jolla viitataan juurikin EU:n poliittiseen ulottuvuuteen. Moscovicin mukaan Itävallan tapahtumien seurauksena syntyi tietoisuus siitä, että EU on poliittinen alue. Tällaisen voimakkaan teon eli EU-maiden mielenilmauksen vuoksi tästä voisi alkaa poliittisen Euroopan rakentaminen.³⁴⁷ Védrinen mukaan EU-maat osoittivat kykenevänsä poliittiseen reaktioon³⁴⁸ ja Chiracin mukaan olevansa sitoutuneita EU:n arvoihin³⁴⁹. Vaikka tapahtumat nähtiin myönteisenä osoituksena EU:n kyvystä reagoida, myös niiden toinen puoli tuli välillä esille. 9.2.2000 Moscovici totesi puheessaan EU-suuntautuneille

---

³⁴⁴ Vesikansa, Suomen Kuvalehti 50/2000.

³⁴⁵ Entretien du ministre délégué chargé des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec "France Inter", extraits. 2.2.2000, Paris [www-dokumentti].

³⁴⁶ Entretien du ministre délégué chargé des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec "TV 5". 3.2.2000, Paris [www-dokumentti].

³⁴⁷ Entretien du ministre délégué chargé des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec le quotidien "Libération". 14.2.2000, Paris [www-dokumentti].

³⁴⁸ Entretien du ministre des affaires étrangères, M. Hubert Védrine, avec "Le Press-Club de France". 18.5.2000, Paris [www-dokumentti].

³⁴⁹ Sommet Union européenne - Ukraine, conférence de presse conjointe du Président de la République, Président du Conseil européen, M. Jacques Chirac, du Secrétaire général du Conseil, Haut représentant pour la PESC, M. Javier Solana, du Président de la Commission des Communautés européennes, M. Romano Prodi, et du Président d'Ukraine, M. Leonid Koutcha, propos du Président de la République. 15.9.2000, Paris [www-dokumentti].

järjestöille, että: ”Näen näissä tapahtumissa sen hyvän puolen, että EU:n poliittinen ulottuvuus kehittyy, mutta myös sen kivuliaan osoituksen, että saavutuksemme ovat epävakaampia kuin luulemme³⁵⁰.” Itävallan tapahtumilla nähtiin myös olevan yhteys EU:n identiteetin määrittelyyn. Puheessaan EU:n identiteettiä pohtineessa symposiumissa ”Europe, identité plurielle” Moscovici käsitteli eurooppalaisen identiteetin kohtaamia ulkoisia uhkia. Hänen mukaansa näitä uhkia voi nousta myös Euroopan sisältä. ”Tarkoitan tällä Itävallan kysymystä. He ovat meitä lähellä, hyvässä taloudellisessa tilanteessa, heillä on alhainen työttömyysprosentti ja silti he eivät valitettavasti ole immuuneja historialle, josta he eivät ole kunnolla kantaneet vastuutaan³⁵¹” Oman näkemykseni siitä, mitä Itävalta-boikotti kertoi EU:sta kollektiivisena poliittisena toimijana, esitän seuraavassa luvussa eli tutkimukseni johtopäätöksissä.

6. Johtopäätökset

Ranskan ulkopoliittisen johdon lausunnot Itävalta-boikotista olivat varsin runsaita, mutta toisinaan niissä myös toistettiin samaa asiaa moneen kertaan. Jatkuvan kertaamisen etuna on tietysti se, että näkökanta tulee tällöin varsin selväksi. Usein oli helppo huomata, että kyse oli todellakin maan virallisesta kannasta, koska maan johto toisti myös toistensa tai muiden EU-maiden johtajien lausuntoja. Runsassanaisuuden vuoksi mukaan kuitenkin mahtui myös jossain määrin ristiriitaista tietoa. Tässä kappaleessa tarkoitukseni on pohtia, minkälaisia vastauksia analyysini antoi luokitusrunon yhteydessä esittämiini kysymyksiin. Tarkastelen tätä asiaa myös teoriaosuuteni valossa.

Ensimmäinen kysymykseni koski sitä, mistä Itävalta-boikotissa Ranskan ulkopoliittisen johdon mukaan todella oli kysymys. Oliko kyse arvoihin liittyvästä ongelmasta eli EU:n poliittisesta identiteetistä vai kenties jostakin muusta? Ranskalaisten lausuntojen mukaan Itävalta-boikotissa oli todellakin kyse siitä, että maan hallitukseen nousseen FPÖ:n arvomaailman katsottiin olevan EU:n arvojen vastainen. Kyse oli siis siitä, että

---

³⁵⁰ Intervention du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, lors du dinner offert en l’honneur des Associations à vocation européenne. 9.2.2000, Paris [www-dokumentti].

³⁵¹ Clôture du colloque ”Europe, identité plurielle”, intervention du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici. 15.5.2000, Paris [www-dokumentti].

FPÖ:n kannattajien, ja FPÖ:n noustua maan hallitukseen myöskään Itävallan, ei voitu katsoa identifioituneen riittävästi EU:n poliittiseen identiteettiin. Maassa ei jaettu EU:n yhteisiä poliittisia arvoja. Kyseinen näkökanta esiintyi niin usein ja ilman kilpailijoita, että toisenlaista johtopäätöstä olisi mahdotonta vetää. Sen sijaan esille tuli myös syitä sille, minkä vuoksi asia koettiin niin ongelmalliseksi. Sanoisin, että kyseessä ei ollut vain vastenmielisyys FPÖ:tä kohtaan vaan huolestuneisuus tai suoranainen pelko sen vallassa olon seurauksista. Tämä pelko tuntui liittyvän sekä historiaan että nykypäivään. Vaikka suoraa vastaavuutta ei missään vaiheessa myönnetty, natsi-Saksa ja Hitler tuotiin esiin useissa lausunnoissa. Voimakas miellelyhtymä entisestä Hitlerin Saksan alusmaasta ja muukalaisvastaisesta ja populistisesta johtajavetoisesta puolueesta nosti pintaan menneen ajan muistoja. Populistisista ja muukalaisvastaisista johtajista on runsaasti esimerkkejä myös tämän päivän Euroopassa. Kuten kirjoitin kappaleessa 5.3. Chirac tunnusti, että näin on myös Ranskassa ja että se oli yksi syy, miksi Ranska suhtautui Itävallan tapahtumiin niin jyrkästi. Samankaltaisten ilmiöiden pelättiin nousevan myös mahdollisista tulevista EU-maista. Kaiken kaikkiaan FPÖ:tä pidettiin arvaamattomana. Muiden maiden sitä kohtaan tuntema huolestuneisuus johtui pitkälle siitä, että ne eivät tienneet, mitä FPÖ:ltä ja Haiderilta voitiin odottaa.

Ranskan johto oli huolissaan siitä, että FPÖ saisi hallituksessa liikaa valtaa. Syy tähän ei kuitenkaan ollut ainoastaan moraalinen paheksunta. Kyseessä oli pelko koko EU:n olemassa olon puolesta. Haider oli voimakkaasti EU-vastainen ja hänen pelättiin haluavan ja olevan kykeneväinenkin tuhoamaan EU:n. Tämän perusteella uhka EU:n arvoille oli uhka koko EU:lle. Yhteisen poliittisen identiteetin tehtävä ei ole vähäinen. Ilman sitä EU:n toimintakyky ja olemassa olo ovat vaakalaudalla. Huolestuneisuus arvojen puolesta oli siis huolestuneisuutta EU:n puolesta. Pidän tätä yhtenä tutkimukseni tärkeimmistä johtopäätöksistä. Kyse ei ollut vain artikloista ja niiden noudattamisesta vaan siitä, kuinka perustavanlaatuisen uhka niiden noudattamatta jättämisestä olisi koitunut koko EU:lle.

Yksi kysymyksistäni koski sitä, minkälaisena toimenpiteenä Ranskan ulkopoliittinen johto piti Itävalta-boikottia. Mitä haluttiin tehdä, mitä saavuttaa ja mikä riitti lopettamaan boikotin? Ranskan johdon lausuntojen mukaan EU-maiden toiminta Itävaltaa kohtaan oli tarkoitettu paitsi varoitukseksi myös Itävallan eräänlaiseksi

parantamiseksi eli normalisoimiseksi. Muut EU-maat tekivät Itävallalle selväksi, että niiden mielestä Itävallan hallitus ei ole kuten muut EU-hallitukset eikä sitä tulla myöskään kohtelemaan sellaisena. Joissakin lausunnoissa sanottiin suoraan, että se on epänormaali. Todettuaan Itävallan hallituksen epänormaaliksi ja mahdolliseksi EU-sääntöjen rikkojaksi, muut EU-maat halusivat varoittaa Itävaltaa ja osoittaa, että sen teot eivät jää ilman seurauksia. Ranskalaiset vakuuttivat tarkkailevansa noudattaako Itävalta EU-sopimuksia ja pysyvänsä valppaina sen varalta, että maassa tapahtuu kehitystä huonompaan suuntaan. Vasta tällöin ryhdyttäisiin voimakkaampiin toimenpiteisiin eli todelliseen rankaisemiseen. Samalla haluttiin estää tilanteen banalisoituminen eli se, ettei epänormaalista tule normaalia. Se taas olisi voinut olla vaaraksi EU:n toiminnalle ja olemassa ololle. Boikottitoimien toivottiin johtavan Itävallan normalisoitumiseen, eräänlaiseen järkiinsä tulemiseen. Tätä normalisoitumista toivottiin niin hallituksen kuin maan kansalaistenkin suhteen. Itävallan hallituskoalition toivottiin hajoavan, jolloin valta maassa olisi mahdollisesti vaihtunut. Kansalaisten taas toivottiin ymmärtävän nykyisen hallituksen kierous ja EU:n lumo. Boikotilla haluttiin siis turvata ettei EU:n yksi jäsenmaa eroa yhteisestä rintamasta ja samalla saata koko EU:ta vaikeuksiin. Sillä haluttiin siis turvata EU:n jatkuvuus juuri tietynlaisena instituutiona. Toimenpiteiden haluttiin kuitenkin olevan sellaisia, että ne eivät mitenkään vahingoittaisi EU:n toimintaa eli itävaltalaiset pysyisivät myönteisinä EU:lle. Kyse oli siis siitä, että tapahtui mitä tahansa, EU:n toimintakyky ja kehitys oli turvattava. Myöskään EU-arvojen suojelemiseksi tarkoitetut toimenpiteet eivät tietenkään saaneet vaikuttaa kielteisesti EU:n toimintaan. Samasta asiasta oli kyse myös siinä, että vaikka boikotin syyksi sanottiin se, että EU-sopimusten noudattaminen oli vaarassa, toimenpiteet olivat kuitenkin kahdenvälisiä. EU:n täytyi pystyä toimimaan täydellä teholla.

Jos boikottitoimilla haluttiin varoittaa, hieman rangaista ja uhkailla ja pääasiassa parantaa, boikottitoimien purku oli Ranskan ulkopoliittisen johdon mukaan seurausta toimenpiteiden saavutuksista ja niiden kohtaamista vaikeuksista. Mahdolliseksi purkamisen kuitenkin teki kolmen viisaan miehen raportti eli eksperttien raportti, joka totesi asiaintilan ja antoi vielä parannusehdotuksia tulevaisuudenkin varalle. Siihen viitattiin melkein kaikissa lausunnoissa, joissa boikotin purkua perusteltiin. Vaikka boikotilla ei ollutkaan toivottuja parantavia vaikutuksia, jotain hyötyä siitä kuitenkin katsottiin olleen. Itävallan hallitus oli allekirjoittanut sitoumuksen EU-arvoihin ja lisäksi Itävallassa oltiin saatu aikaan keskustelua siihen asti vaietusta historiasta. Tilanne alkoi

olla hieman hankala, koska monet boikottitoimissa mukana olleet maat halusivat, että tilanteessa tapahtuu kehitystä ja Itävallassa koko maa vastusti boikottia. Maan hallituksen uhkailut EU-päätöksen teon vaikeuttamisesta ja kansanäänestyksen järjestämisestä tekivät tilanteesta entistä ikävemmän. Itävaltaa ei saatu parannettua, mutta ainakin FPÖ:n toimintamahdollisuuksia oli pienennetty ja sen luonne määritelty. Ehkäpä pelko sen suhteen oli hieman laantunut. Boikottitoimenpiteiden koettiin olevan vahingollisempia EU:lle kuin FPÖ:n uhkan sen arvoja kohtaan. Jottei EU:n olemassa olo olisi vaarassa, boikottitoimet piti nopeasti lopettaa.

Halusin tutkimuksessani selvittää myös, mistä EU:n poliittinen identiteetti Ranskan ulkopoliittisen johdon mukaan muodostuu ja mikä sen tehtävä EU:ssa on. Kuten johtopäätösten alussa todettiin, poliittisten arvojen merkitys EU:ssa on todella perustavanlaatuinen. EU perustettiin niiden varaan ja näin tapahtui, koska EU perustettiin nimenomaan tiettyä tarkoitusta varten: takaamaan rauha ja kehitys mantereella. Jos arvoja vastaan rikotaan, vaarannetaan koko EU-instituution olemassa olo ja tämä hajoaminen lähtee luottamuksen puutteesta. EU ei voi toimia entiseen tapaan, jos maiden välillä ei vallitse luottamuksellisia suhteita. EU-maat ovat siirtäneet osan päätöksenteostaan EU:lle eli tehneet asioistaan yhteisiä. Jos maissa herää epäily kyseisen ratkaisun toimivuudesta, saattaa EU-projekti joutua ottamaan takapakkia. Pidän tätä johtopäätöstä yhtenä tutkimukseni merkittävimmistä ja selkeimmistä. Poliittisten arvojen tehtävä EU:ssa on pitää sitä kasassa ja taata sen jatkuvuus. Koska boikottitoimenpiteissä taas oli kyse EU:n poliittisten arvojen eli poliittisen identiteetin jatkuvuuden takaamisesta, boikotissa oli kyse tavallaan myös EU:n olemassa olon takaamisesta.

Identiteetin tehtävä on taata EU:n jatkuvuus, mutta minkälaisen asioiden oletettiin takaavan tuon jatkuvuuden ja minkälaisen uhkaavan sitä? Ranskan ulkopoliittisen johdon lausuntojen mukaan EU:n yhteinen arvopohja eli poliittinen identiteetti muodostuu artikloissa kuusi ja 13 määritellyistä arvoista. Tärkeimmiksi periaatteiksi kohosivat demokratian ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen sekä suvaitsevaisuus. Ne ainakin lausuttiin monta kertaa erikseen. Lausunnoista kävi myös ilmi, että EU:n arvot eivät välttämättä ole keskenään ristiriidattomia. Vaikka auliisti myönnettiin, että Itävalta on demokraattinen maa, katsottiin, että se ei jaa EU:n yhteisiä arvoja, joista nimenomaan demokratia mainittiin useaan kertaan erikseen. Ranskalaisten mukaan

vaali-demokratian toteutuminen ei siis ollut riittävä todiste EU-arvojen kunnioittamisesta. Todellinen demokratia vaatii toteutuakseen myös ihmisoikeuksien kunnioittamista. Valitettavasti Ranskan ulkopoliittinen johto ei varsinaisesti käynyt keskustelua EU-arvojen keskinäisestä suhteesta.

EU:n ongelma siis oli, ettei sen arvoja määritelty missään riittävän selkeästi. Ei siis ollut olemassa asiakirjaa, johon olisi tarpeeksi tarkasti sekä kirjattu EU:n arvot että määritelty ne arvot, jotka eivät voi kuulua EU-maiden arvomaailmaan. Sellaisiksihan mainittiin muun muassa rasismi, muukalaisvastaisuus ja anti-semitismi. Kuten Moscovici totesi, kyseiset arvot kuuluvat juuri niihin, jotka ovat EU:n poliittisen identiteetin vastaisia eli joiden varaan se on rakentunut³⁵². Tarkoituksena on torjua toisen maailmansodan kauheuksien uusiutuminen ja taata rauha. Tästä voidaan päätellä, että EU:n identiteetti on siis varsin pitkälle rakentunut torjumaan sisäisiä uhkia. Syksyllä 2000 hyväksyttiin EU:n perusoikeuskirja, jota voidaan pitää jonkinlaisena parannuksena tilanteeseen. Nyt on olemassa asiakirja, joka määrittelee tarkemmin ne arvot, joita rikottaessa jäsenmaan asioihin voidaan puuttua. Perusoikeuskirjassa on selkeytetty myös edellä mainitsemaani ristiriitaa, joka nousi esiin EU:n suhtautumisessa Itävallan demokraattisiin vaaleihin. Perusoikeuskirjan mukaan mitään asiakirjan kohtaa ei saa käyttää perusteluna ihmisoikeuksien polkemiseen³⁵³.³⁵⁴ Perusoikeuskirja jäi kuitenkin julistukseksi, eikä siten voida pitää juridisesti sitovana.

Tutkimukseni antoi mielestäni hyvän kuvan myös siitä, millainen kollektiivinen poliittinen toimija EU on. Ranskan ulkopoliittisen johdon lausuntojen perusteella Itävalta-boikotti oli siinä suhteessa hyvinkin merkittävä tapahtuma. Toimenpiteiden ansiosta EU osoitti olevansa myös tai ennen kaikkea poliittinen yhteisö. Toisaalta tapahtumat kertoivat myös siitä, että EU on haavoittuvainen. Vaikka Ranskan johto ei pitänytäkään tapausta EU:n suhteen kriisinä vaan poliittisena ongelmana, se johti myös konkreettiseen kehitykseen, joka lujitti EU:ta ja samalla söi jäsenmaiden suvereenisuutta. Tällaisena kehityksenä pidän erityisesti kahta asiaa. Ensimmäinen on ranskalaisten tapa nähdä EU-maiden sisäisiin asioihin puuttuminen täysin oikeutettuna.

---

³⁵² Clôture du colloque "Europe, identité plurielle", intervention du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici. 15.5.2000, Paris [www-dokumentti].

³⁵³ Perusoikeuskirja [www-dokumentti].

³⁵⁴ Nizzassa hyväksytty EU:n perusoikeusasiakirja jäi tässä vaiheessa vain suosituksen omaiseksi ohjeksi, joten senkään avulla jäsenvaltioita ei voida pakottaa EU-arvojen mukaiseen toimintaan.

Heidän mukaansahan kyse oli EU:n sisäisestä asiasta, suorastaan sisäpolitiikasta. Juuri tämä näkökanta pelotti EU:n pienempiä jäsenmaita. Vaikka Ranska vakuutti, ettei kyse ollut maan koosta, jäi asia Italiaa koskevassa keskustelussa kuitenkin hieman epäselväksi. Italiaahan kuvailtiin tärkeäksi EU-kumppaniksi, joka on ollut mukana alusta lähtien ja niin toivottiin olevan jatkossakin. Itävallan poliittinen tilanne arvioitiin vakavammaksi kuin Italian, mutta ehkä kyse oli myös siitä, että se oli helpompi esimerkkimaa. Itävallan boikotoiminen ei uhannut koko EU:n olemassa oloa. Joka tapauksessa Ranskan mukaan EU-mailla on jatkossa oikeus ojentaa muita jäsenmaita, jos siellä on tapahtumassa jotain, joka ei ole hyväksi EU:n kehitykselle.

Toinen merkittävä kehitysaskel, eli artiklan seitsemän uusiminen, on oikeastaan saman asian jatkoa. Kuten jo aikaisemmin tuli ilmi, artiklaan tehtiin lisäys Nizzassa joulukuussa 2000. Sen mukaan EU:n olisi nyt mahdollista puuttua jäsenmaan tapahtumien kulkuun jo siinä vaiheessa, kun on vasta olemassa vaara, että rikkomuksia tapahtuu³⁵⁵.³⁵⁶ Uusittukin seitsemäs artikla on täynnä ilmaa ja tulkinnanmahdollisuudet moninaiset. Siihen ei sisälly minkäänlaista reagoitipakkoa. Ei ole mahdollista sanoa, ettei artiklan seitsemän uudistusta olisi koskaan tehty ilman Itävalta-boikottia, mutta voidaan kyllä todeta, että tapaus teki uudistuksen ajankohtaiseksi. Oikeastaan artiklassa seitsemän tehtiin viralliseksi ja lailliseksi se, mikä sisäisiin asioihin puuttumisen yhteydessä katsottiin jo oikeutetuksi. Tässä vaiheessa Nizzasta on kuitenkin kulunut jo puolitoista vuotta, eikä sitä ole Irlannin vastustuksen vuoksi vielääkään ratifioitu. Sellaisesta artiklasta, joka ei ole voimassa, ei ole tietenkään mitään hyötyä. Tuotakin saavutusta voidaan siis pitää kyseenalaisena. Ranskalaisten lausunnoista luettavissa olleiden asenteiden, eli myönteisen suhtautumisen EU:n sopimuksia ja asiakirjoja koskevia uudistuksia kohtaan, voidaan ajatella kertovan siitä, että boikotin seurauksena EU:n poliittinen ulottuvuus todellakin otti jonkinlaisen askeleen eteenpäin. Sen poliittinen identiteetti sai hieman selkeämmän muodon, kun jouduttiin pohtimaan, minkälaisia arvoja EU:ssa ei voida hyväksyä. Viralliset säädökset, jos ne joskus tulevat voimaan, korostaisivat huomattavasti EU:ta poliittisena yhteisönä. Nähtäväksi jää, joutuuko EU koskaan käyttämään näitä oletetusti tulossa olevia uusia mahdollisuuksia ja käyttäkö se niitä sittenkään, kun tilanne tuntuisi niin vaativan.

---

³⁵⁵ Nizzan sopimus 10.3.2001[www-dokumentti].

³⁵⁶ Nizzan sopimus on nyt ratifioitu kaikissa muissa jäsenmaissa paitsi Irlannissa. Siellä se hylättiin kansanäänestyksessä 7.6.2001(Nizzan sopimuksen ratifiointivaiheet 29.4.2002 [www-dokumentti]).

Mitkä siis olivat tutkimukseni tärkeimmät johtopäätökset? Ranskan päämiesten mukaan EU:n poliittinen identiteetti takaa EU:n jatkuvuuden juuri tietynlaisena instituutiona. Itävalta-boikotissa oli kaikissa moninaisissa piirteissään kyse toimenpiteestä, jolla pyrittiin turvaamaan EU:n identiteetin jatkuvuus ja siis myös EU:n jatkuvuus tietynlaisena instituutiona. Itävalta-boikotin seurauksena EU vahvistui jossain määrin poliittisena kollektiivisena toimijana, koska sen seurauksena EU:lle luotiin parempia mahdollisuuksia taata arvojensa toteutuminen. Jos Nizzan sopimus ratifioidaan, sillä on tulevaisuudessa enemmän keinoja puuttua sen poliittista identiteettiä loukkaaviin rikkomuksiin, ja ainakin jonkin aikaa oli olemassa selkeämpi tietoisuus EU:sta poliittisenakin toimijana. Jäsenvaltiot tosin joutuisivat artiklan seitsemän uudistuksen takia luopumaan palasesta suvereenisuuttaan. EU:n poliittisen identiteetin ongelma tuntui olevan se, ettei tuo identiteetti ole missään määrin riittävän selkeästi. Perusoikeuskirja toi varmasti jonkinlaisen parannuksen asiaan. Koska se ei kuitenkaan ole sitova, sen merkitys tulee ilmi vasta, kun nähdään, missä määrin sitä aletaan soveltaa. Yksi EU:n poliittisen identiteetin tärkeä osa-alue ei kuitenkaan luultavasti kehittynyt millään tapaa. Tutkimuksen tuloksista tai boikotin jälkeisistä tapahtumista ei voida päätellä, että EU:n kansalaisten identifioituminen EU:n poliittiseen identiteettiin olisi mitenkään lujittunut. EU:lla saattaa olla edessään lisää sen poliittista identiteettiä uhkaavia tilanteita.

7. Loppusanat

EU:n poliittisten arvojen tehtävä on pitää EU koossa ja taata rauha ja kehitys mantereella. Itävallan hallituskoalitio oli haaste tälle pyrkimykselle. Vaikka muut EU-maat näennäisesti säilyttivät kunniansa ja pystyivät vakuuttamaan itselleen, että boikotista oli hyötyä, sen varsinaista päämäärää ei saavutettu eli FPÖ on edelleen Itävallan hallituksessa. Tutkimukseni johtopäätöksissä tulin siihen tulokseen, että boikotin myötä EU otti poliittisena yhteisönä ison askeleen eteenpäin. Vuoden 2000 tapahtumien jälkeen kukaan ei kuitenkaan ole tosissaan puhunut esimerkiksi uusitun artiklan seitsemän käyttöönotosta, vaikka Itävallan tapaukseen verrattavissa olevia syitä siihen olisi kyllä ollut. Äärioikeistolaisiksi ja populistisiksi luokiteltavien puolueiden voittokulku ei ole jatkunut ainoastaan Italiassa, jonka kevään 2001 vaalien seurauksena

muodostettu hallitus oli vielä enemmän oikealla kuin Itävallan hallituskoalitio. Vuoden 2002 loppukevään aikana Eurooppaa kuohuttivat erityisesti äärioikeistopuolueen vaalimenestys Hollannin parlamenttivaaleissa sekä äärioikeistolaisen Front Nationalin johtohahmon Le Penin pääsy toiselle kierrokselle Ranskan presidentin vaaleissa. Tulokset olivat erityisen kohahduttavia, koska Hollantia on pidetty Euroopan vapaamielisimpänä maana ja vaikka Front National on ollut Ranskassa pitkään varsin vahva puolue, maassa on myös hyvin voimakkaasti vastuttettu äärioikeistoa ja kaikkea mitä se edustaa. Ranskan presidentin vaalien ensimmäisen kierroksen tulos tuntui olevan suurin järkytys maalle itselleen. Vaalituloksen kuulemisen jälkeen Le Penin vastaehdokkaiden suusta tuli purkauksia, jotka kertovat mielestäni kaiken: ”Ei voi olla totta, olemme niinkuin Itävalta tai Italia³⁵⁷!”

Toisaalta vaalituloksien ei olisi ehkä pitänyt tulla ihan niin suurena yllätyksenä. Hollannissa oltiin perin juurin kyllästyneitä aina vaan samaa rataa junnaavaan politiikkaan ja Ranskan hallitus ei ole pystynyt auttamaan kansalaisiaan niiden suurimmissa ongelmissa: työttömyydessä ja epätasa-arvon kasvamisessa esimerkiksi kaupunginosien välillä. Ranskan vaalituloksen ei missään nimessä olisi pitänyt yllättää ainakaan maan uudelleen valittua presidenttiä Jacques Chiracia. Näin tuskin pääsikään tapahtumaan, koska Chirac itse omaksui vaalikampanjaansa teemoja, jotka perinteisesti ovat kuuluneet niin sanottujen äärioikeistolaisten poliitikkojen aihepiireihin. Näihin kuuluu erityisesti joka päiväiseen elämään liittyvän turvallisuuden korostaminen. Chirac ei myöskään ole ainoa perinteinen poliitikko, joka on alkanut kuunnella äärioikeistopuolueita äänestävien sanomaa. EU-maat sopivat Sevillassa kesäkuun lopulla 2002 maahanmuuttopolitiikan yhtenäistämistä ja toimenpiteistä laittoman maahanmuuton kuriinsaamiseksi³⁵⁸. EU-maat yrittävät sopeutua kansalaistensa vaatimukseen, mutta tulevat samalla ehkä vuolleeksi paloja EU:n arvomaailmaan kuuluvasta ihmisoikeuksien kunnioituksesta ja rakentaneeksi Eurooppa-linnoitusta, vaikka yrittävätkin vakuuttaa, ettei näin käy.

Tulevaisuus voi tuoda EU:lle tullessaan paljon vaikeuksia, jos äärioikeiston voittokulku Euroopassa jatkuu. Suurta osaa näistä puolueista yhdistää voimakas EU-vastaisuus. On

---

³⁵⁷ Libération 22.4.2002.

³⁵⁸ Ruonala & Törnudd, AI 24.6.2002.

mahdollista vain arvuutella, mikä olisi ollut EU:n kohtalona, jos Ranskassa Le Pen olisikin yllättäen voittanut presidentin vaalien toisenkin kierroksen. EU:n arvojen puolesta puhuneen EU:n ydinmaan päämieheksi olisi noussut mies, joka olisi varmasti kiskaissut EU-junan hätäjarrusta ja mahdollisesti laittanut vielä peruutusvaihteen päälle. EU-maissa saattaa lähivuosien aikana nousta valtaan puolueita ja henkilöitä, jotka eivät pidä EU:n eteenpäin viemistä historiallisena velvollisuutena. Ainakin vaarana on se, että EU joutuu ensin käytännössä ja sitten vielä paperillakin, tinkimään arvojensa toteutumisesta. Sen jälkeen kyseessä ei ehkä olekaan enää sama demokratiaa ja ihmisoikeuksia vaaliva instituutio. Toisaalta näenkin EU:n arvokeskustelun suurimpana ongelmana, tämä tuli hyvin ilmi myös ranskalaisten lausunnoista, että sitä ohjailevat vielä pitkälle menneisyyden pelot. Menneestä ajasta täytyy tietysti ottaa oppia, mutta nyt haasteet ovat nykypäivässä. EU:n arvokeskustelun todellinen haaste on pyrkiä takaamaan rauha ja sosiaalinen edistys tämän päivän Euroopassa. Se ei tarkoita sitä, että äärioikeiston ajamien asioiden pitäisi antaa hivuttautua koko poliittisen kentän ohjelmistoon, jos ne eivät tunnu sinne muuten kuuluvan. Lienee tarpeellista miettiä syitä ennenkuin ryhtyy hätiköiden reagoimaan seurauksiin.

EU:lla on tulevaisuudessa edessään suuria ongelmia, jos se ei edelleenkään pysty olemaan sellainen instituutio, johon sen kansalaiset voimakkaasti identifioituisivat. Pro gradu -työtä tehdessäni vastaan tuli monia mielenkiintoisia aiheita jatkotutkimusta silmällä pitäen. Yksi mielenkiintoisimmista aiheista liittyy siihen, kuinka EU:sta on viime vuosina kehittynyt arvoyhteisö siinä mielessä, että arvot ovat löytäneet tiensä EU:n sopimukseen ja keskusteluun. Vaikka EU perustettiin torjumaan toisen maailman sodan kauheuksien toistumista, arvojen määrittely on koettu tärkeäksi vasta viime aikoina. Tämä kertoo paljon varmasti paitsi EU:n kehittymisestä, myös siitä ympäristöstä, jossa se vaikuttaa. Onko EU:sta tullut verkko, jota täytyy neuloa yhä tiiviimmäksi, jotta se pysyy kasassa? Mihin haasteisiin arvoja painottamalla pyritään vastaamaan ja ennen kaikkea, missä on menty vikaan, jos siihen ei pystytäkään: haasteiden vai arvojen määrittelyssä?

Lähdeluettelo

Kirjallisuus ja artikkelit

Bloom, William (1990), *Personal Identity, National Identity and International Relations*. Cambridge: The Press Syndicate of the University of Cambridge.

Berelson, Bernard (1952), *Content Analysis in Communication Research*. New York: American Book-Stratford Press Inc.

Betz, Hans-George (2001), "Exclusionary populism in Austria, Italy and Switzerland", *International Journal* LVI(3): 393-420.

Brewer, Marilyn B. (1991), "The Social Self: On Being the Same and Different at the Same Time", *Personality and Social Psychology Bulletin* 17(5): 475-482.

Brewer, Marilyn B. & Sedikides, Constantine (2001), *Individual Self, Relational Self, Collective Self*. USA: Taylor & Francis Group.

Burke, Peter & Reitzes, Donald (1991) "An Identity Theory Approach to Commitment", *Social Psychology Quarterly* 54(3): 239-251.

Campbell, David (1992), *Writing Security – United States Foreign Policy and the Politics of Identity*. Minneapolis: University of Minnesota Press.

Castells, Manuel (1997), *The Power of identity*. USA: Blackwell Publishers Inc.

Charmaz, Kathy (2001), Grounded Theory. Teoksessa Denzin, Norman K. & Lincoln, Yvonna S. (eds.) (2001), *The American Tradition in qualitative research, Vol.1 2*, ss. 244-270. GB: SAGE Publications Ltd.

Checkel, Jeffrey (1998), "The Constructivist Turn in International Relations Theory", *World Politics* 50(2): 324-48.

Connolly, E. William (1991), *Identity/Difference – Democratic Negotiations of Political Paradox*. Ithaca and London: Cornell University Press.

Dreyfus, Hubert L. & Rabinow, Paul (1982), *Michel Foucault – Beyond Structuralism and Hermeneutics*. Brighton: The Harvest Press Ltd.

Ekonen, Jouni & Kulju, Vilho & Matsinen, Terttu & Saarinen, Hannes (1995), *Ihmisen tiet – Kansainväliset suhteet*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Fairclough, Norman (1992), *Discourse and Social Change*. Cambridge: Polity Press in association with Blackwell Publishers Ltd.

Fallend, Franz (2001), "Austria", *European Journal of Political Research* 40(3-4), 238-253.

Foucault, Michel (1972), *The Archaeology of Knowledge*. London and New York: Routledge.

Foucault, Michel (1980), *Tarkkailla ja rangaista*. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Otavan painolaitokset

Foucault, Michel (1982), The Subject and Power. Teoksessa Dreyfus, Hubert L. & Rabinow, Paul (1982), *Michel Foucault – Beyond Structuralism and Hermeneutics*, ss. 208-226. Brighton: The Harvest Press Ltd.

Giddens, Anthony (1979), *Central Problems in Social Theory – Action, Structure and Contradiction in Social Analysis*. London: The Macmillian Press Ltd.

Gordon, Colin (ed.) (1980), *Power/Knowledge: Selected Interviews & Other Writings by Michel Foucault*. USA: The Harvest Press.

Hall, Stuart (1992), *The West and the Rest: Discourse and Power*. Teoksessa Hall, Stuart & Gieben, Bram (eds.) (1992), *Formations of Modernity*, ss. 275-332. Cambridge: Polity Press.

Halliday, Michael A.K. (1978), *Language as Social Semiotics*. London: Arnold.

Hansen, Lene (2002), Introduction. Teoksessa Hansen, Lene & Waever, Ole (eds.) (2002), *European Integration and National Identity – The Challenge of the Nordic States*. London and New York: Routledge.

Hoggs, Michael A.&Terry, Deborah J.&White, Katherine M. (1995), "A Tale of Two Theories: A Critical Comparison of Identity Theory with Social Identity Theory", *Social Psychology Quarterly* 58(4): 255-269.

Hollis, Martin & Smith, Steve (1990), *Explaining and Understanding International Relations*. US: Oxford University Press.

Hopf, Ted (1998), "The Promise of Constructivism in International Relations Theory", *International Security* 23(1): 171-200.

Karjalainen, Erkki & Valta, Raija (2001), *Jörg Haider – Itävallan vai koko Euroopan ongelma?* Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.

Kritzman, Lawrence (1988), *Michel Foucault, Politics, Philosophy, Culture, Interviews and Other Writings 1977-1984*. GB: Routledge.

Kowert, Paul (1998), Agent versus Structure in the Construction of National Identity. Teoksessa Kubalkova, Vendulka & Onuf, Nicholas & Kowert, Paul (ed.), *International Relations In A Constructed World*, ss. 101-122. USA: M. E. Sharpe Inc.

Krippendorff, Klaus (1980), *Content Analysis. An Introduction to Its Methodology*. London and California: SAGE Publications, Inc.

Kubálova, Vendulka & Onuf, Nicholas & Kowert, Paul (1998), Constructing Constructivism. Teoksessa Kubalkova, Vendulka & Onuf, Nicholas & Kowert, Paul (ed.), *International Relations in a Constructed World*, ss. 3-21. USA: M. E. Sharpe Inc.

Laclau, Ernesto (1990), *New Reflections on the Revolution of Our Time*. London: Verso.

Lehtonen, Mikko (1996), *Merkitysten maailma. Kulttuurisen tekstintutkimuksen lähtökohtia*. Tampere: Vastapaino.

Lotringer, Sylvère (ed.) (1989), *Foucault Live, Collected Interviews 1961-1984*. USA: Semiotext(e).

Mayring, Philipp (1990), *Einführung in die qualitative Sozialforschung. Eine Anleitung zu qualitativem Denken*. 3. überarbeitete Auflage (1996). Weinheim: Psychologie Verlags Union.

McCall, J. George & Simmons, J. L. (1966), *Identities and Interactions*. New York: The Free Press.

Mead, George H. (1934), *Mind, Self and Society. From the Standpoint of a Social Behaviorist*. 18. painos 1972, Chicago and London: The University of Chicago Press.

Neumann, Iver B. (1996), "Self and Other in International Relations", *European Journal of International Relations* 2(2): 139-174.

North, Robert & Holsti, Ole & Zaninovich, M. George & Zinnes, Dina A. (1963), *Content Analysis – A Handbook with Applications for the Study of International Crisis*. USA: Northwestern University Press.

Onuf, Nicholas (1989), *World of Our Making: Rules and Rule in Social Theory and International Relations*. Columbia, South Carolina: The University of South Carolina Press.

Onuf, Nicholas (1995), "Levels", *European Journal of International Relations* 1(1): 35-58.

Onuf, Nicholas (1998), *Constructivism: A User's Manual*. Teoksessa Kubalkova, Vendulka & Onuf, Nicholas & Kowert, Paul (ed.), *International Relations in a Constructed World*, ss. 58-79. USA: M. E. Sharpe Inc.

Onuf, Nicholas G. & Klink, Frank F. (1989), "Anarchy, Authority, Rule", *International Studies Quarterly* 33: 149-173.

Pettman, Ralfh (2000), *Commonsense Constructivism – or the Making of World Affairs*. New York: M. E. Sharpe.

Pietilä, Veikko (1974), *Sisällön erittely*. Helsinki: Gaudeamus.

Pyörälä, Eeva (1995), Kvalitatiivisen tutkimuksen metodologiaa. Teoksessa Leskinen, Jaakko (toim.) (1995), *Laadullisen tutkimuksen risteysasemalla*. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus.

Searle, John R. (1996), *The Construction of Social Reality*. GB: The Penguin Group.

Strauss, Anselm & Corbin, Juliet (1990), *Basics of qualitative research*. Newbury Park, CA: SAGE Publications Inc.

Tiilikainen, Teppo, "Juppifasisti ja kuningaskobra." *Suomen Kuvalehti* 12/2002, ss. 24-29.

Titscher, Stefan & Meyer, Mischael & Wodak, Ruth & Vetter, Eva (2000), *Methods of Text and Discourse Analysis*. GB: SAGE Publications Ltd.

Turner, John C. (1987), *Rediscovering the Social Group, a Self-Categorization Theory*. UK: Basil Blackwell Ltd.

van Dijk, Teun A. (1977), *Text and Context. Explorations in the Semantics and pragmatics of Discourse*. London: Longman.

Vesikansa, Jarkko, "Nizzan pannukakku", *Suomen Kuvalehti* 50/2002.

Vogt, Henri (2001), "Finland and the Austrian Boycott", *Yearbook of Finnish Foreign Policy*, ss. 13-21.

Wendt, Alexander (1987), "The agent-structure problem in international relations theory", *International Organization* 41(3): 335-370.

Wendt, Alexander (1994), "Collective Identity Formation and the International State", *American Political Science Review* 88(2): 384-396.

Wendt, Alexander (1999), *Social Theory of International Relations*. Cambridge: Cambridge University Press.

Wodak, Ruth (1996), *Disorders of discourse*. London: Longman.

Woodward, Kathryn (ed.) (1997), *Identity and Difference*. London: Sage.

Zalewski, Marysia & Enloe, Cynthia (1995), Question about Identity in International Relations. Teoksessa Booth, Ken & Smith, Steve (ed.), *International Relations Theory Today*, ss.279-305. UK: Blackwell Publishers Ltd.

Internet:

Euroopan parlamentti: Faktoja – 2.1.2. Euroopan unionin perusoikeuskirja.
wysiwyg://357/http://www.europarl.eu.int/factsheets/2_1_2_fi.htm

History of FPÖ: an overview. Katsottu 16.8.2002.
<http://www.fpoe.at/>

Jansen, Thomas (1999), "European Identity and/or the Identity of the European Union." Teoksessa Jansen, Thomas (ed.), *Reflections on European Identity*, ss. 27-36. EUROPEAN COMMISSION: Forward studies unit – working paper.
http://www.europa.eu.int/comm/cdp/working-paper/european_identity_en.pdf

Jörg Haider. Katsottu 16.8.2002.
<http://www.fpoe.at/>

Nizzan sopimus 10.3.2001.
http://europa.eu.int/eur-lex/fi/treaties/dat/nice_treaty_fi.pdf

Nizzan sopimuksen ratifiointivaiheet 22.4.2002.
http://europa.eu.int/comm/nice_treaty/ratifiable_fi.pdf

Perusoikeuskirja.
<http://db.consilium.eu.int.df/default.aps?lang=fi>

The Program of the Austrian Freedom Party 30.10.1997.
<http://www.fpoe.at/>

Pääministeriltä ohjeet yhteyksistä Itävaltaan 4.2.2000. Valtioneuvoston tiedotusyksikkö. TIEDOTE 30/2000.
<http://www.vn.fi/vn/suomi/tiedote/200030f.htm>

Report by Martti Ahtisaari, Jochen Frowein, Marcelino Oreja 8.9.2000.
<http://www.virtual-institute.de/de/Berich-EU/index.cfm>

Ranskan päämiesten lausunnot:

Point de presse conjoint du ministre des affaires étrangères, M. Hubert Védrine, et du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, à l'issue de leur entretien avec le ministre roumain des affaires étrangères, M. Petre Roman. 31.1.2000, Paris.
<http://www.doc.diplomatie.fr>

Entretien du ministre des affaires étrangères, M. Hubert Védrine, avec "Europe 1".
31.1.2000, Paris.

<http://www.doc.diplomatie.fr>

Entretien du ministre des affaires étrangères, M. Hubert Védrine, avec "France Inter".
31.1.2000, Paris.

<http://www.doc.diplomatie.fr>

Intervention du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici,
devant les élèves de l'école polytechnique. 31.1.2000, Palaiseau.

<http://www.doc.diplomatie.fr>

Autriche entretien du ministre des affaires étrangères, M. Hubert Védrine, au journal
télévisé de 20 heures de "France 2". 1.2.2000, Paris.

<http://www.doc.diplomatie.fr>

Autriche réponse du premier ministre, M. Lionel Jospin, à une question d'actualité à
l'Assemblée nationale. 1.2.2000, Paris.

<http://www.doc.diplomatie.fr>

Entretien du ministre des affaires étrangères, M. Hubert Védrine, avec "LCF". 2.2.2000,
Paris.

<http://www.doc.diplomatie.fr>

Autriche entretien du ministre des affaires étrangères, M. Hubert Védrine, avec "CNN".
2.2.2000, Paris.

<http://www.doc.diplomatie.fr>

Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici,
avec "France Inter", extraits. 2.2.2000, Paris.

<http://www.doc.diplomatie.fr>

Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec "Europe 1", extraits. 3.2.2000, Paris.

<http://www.doc.diplomatie.fr>

Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec "TV 5". 3.2.2000, Paris.

<http://www.doc.diplomatie.fr>

Entretien du ministre délégué des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec "France Info". 4.2.2000, Paris.

<http://www.doc.diplomatie.fr>

Visite à Moscou entretien du ministre des affaires étrangères, M. Hubert Védrine, avec la chaîne de télévision russe "NTV".

<http://www.doc.diplomatie.fr>

Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec "LCF". 4.2.2000, Paris.

<http://www.doc.diplomatie.fr>

Entretien du ministre des affaires étrangères, M. Hubert Védrine, avec "Europe 1". 5.2.2000, Paris.

<http://www.doc.diplomatie.fr>

Intervention du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, lors du dîner offert en l'honneur des Associations à vocation européenne. 9.2.2000, Paris.

<http://www.doc.diplomatie.fr>

Point de presse conjoint du Président de la République, M. Jacques Chirac, et du premier ministre du Royaume d'Espagne, M. Jose Maria Aznar, propos du Président. 9.2.2000, Paris.

<http://www.doc.diplomatie.fr>

Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec "France 2", extraits. 9.2.2000, Paris.

<http://www.doc.diplomatie.fr>

Conseil affaires générales conférence presse du ministre des affaires étrangères, M. Hubert Védrine. 14.2.2000, Bruxelles.

<http://www.doc.diplomatie.fr>

Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec le quotidien "Libération". 14.2.2000, Paris.

<http://www.doc.diplomatie.fr>

Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec "Europe 1". 14.2.2000, Paris.

<http://www.doc.diplomatie.fr>

Entretien du ministre des affaires étrangères, M. Hubert Védrine, avec "RTL". 14.2.2000, Paris.

<http://www.doc.diplomatie.fr>

Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec "LCP", extraits. 16.2.2000, Paris.

<http://www.doc.diplomatie.fr>

Entretien – débat du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici et du Président de l'UDF et Député européen, M. Francois Bayrou, avec l'hebdomadaire "Le Point", propos de M. Moscovici. 18.2.2000, Paris.

<http://www.doc.diplomatie.fr>

Entretien du Président de la République, M. Jacques Chirac, avec la télévision néerlandaise "Tros". 22.2.2000, Paris.

<http://www.doc.diplomatie.fr>

Entretien du ministre des affaires étrangères, M. Hubert Védrine, avec le quotidien autrichien "Der Standard". 24.2.2000, Vienne.

<http://www.doc.diplomatie.fr>

Entretien du Président de la République, M. Jacques Chirac, avec le journal néerlandais "NCR Handelsblad". 26.2.2000, Paris.

<http://www.doc.diplomatie.fr>

Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec "RTL". 2.3.2000, Paris.

<http://www.doc.diplomatie.fr>

Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec la chaîne de télévision autrichienne "ORF". 6.3.2000, Paris.

<http://www.doc.diplomatie.fr>

Entretien du ministre des affaires étrangères, M. Hubert Védrine, avec la radio "BFM", extraits. 23.3.2000, Paris.

<http://www.doc.diplomatie.fr>

Sommet européen de Lisbonne conférence de presse conjointe du président de la République, M. Jacques Chirac, et du premier ministre, M. Lionel Jospin. 24.3.2000, Lisbonne.

<http://www.doc.diplomatie.fr>

Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec "RFI", extraits. 27.3.2000, Paris.

<http://www.doc.diplomatie.fr>

Visite d'État en Suede conférence de presse conjointe du Président de la République, M. Jacques Chirac, et du premier ministre suédois, M. Göran Persson, propos du Président. 10.4.2000, Stockholm.

<http://www.doc.diplomatie.fr>

Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec "LCI", extraits. 11.4.2000, Paris.

<http://www.doc.diplomatie.fr>

Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec "Radio J", extraits. 23.4.2000, Paris.

<http://www.doc.diplomatie.fr>

Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec "France Culture", extraits. 26.4.2000, Paris.

<http://www.doc.diplomatie.fr>

Colloque consacre à la "Charte des droits fondamentaux de l'Union européenne", intervention de clôture du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici. 26.4.2000, Paris.

<http://www.doc.diplomatie.fr>

Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec le quotidien "l'Humanité". 5.5.2000, Paris.

<http://www.doc.diplomatie.fr>

Intervention du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, devant groupe du parti des socialistes européens du Parlement européen. 10.5.2000, Bruxelles.

<http://www.doc.diplomatie.fr>

Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec l'agence tchèque "CTK". 12.5.2000, Prague.

<http://www.doc.diplomatie.fr>

Clôture du colloque "Europe, identité plurielle", intervention du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici. 15.5.2000, Paris.

<http://www.doc.diplomatie.fr>

Entretien du ministre des affaires étrangères, M. Hubert Védrine, avec "Le Press-Club de France". 18.5.2000, Paris.

<http://www.doc.diplomatie.fr>

Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec le quotidien letton "Diena". 23.5.2000, Riga.

<http://www.doc.diplomatie.fr>

Entretien du ministre délégué aux affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec "Grand Jury RTL-LCI-Le Monde", extraits. 28.5.2000, Paris.

<http://www.doc.diplomatie.fr>

Visite en Pologne, entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec le quotidien polonais "Gazeta Wyborcza". 14.6.2000, Varsovie.

<http://www.doc.diplomatie.fr>

Conseil européen de Santa Maria de Feira, conférence de presse conjointe du Président de la République, M. Jacques Chirac, et du premier ministre, M. Lionel Jospin. 20.6.2000, Santa Maria de Feira.

<http://www.doc.diplomatie.fr>

Entretien du ministre des affaires étrangères, M. Hubert Védrine, avec "France 2". 21.6.2000, Paris.

<http://www.doc.diplomatie.fr>

Entretien du ministre des affaires étrangères, M. Hubert Védrine, à "France-Europe Express" sur "France 3". 25.6.2000, Paris.

<http://www.doc.diplomatie.fr>

Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec "France 2", extraits. 25.6.2000, Paris.

<http://www.doc.diplomatie.fr>

Conférence "Vers une communauté des démocraties", entretien du ministre des affaires étrangères, M. Hubert Védrine, avec la presse anglo-saxonne, extraits. 26.6.2000, Varsovie.

<http://www.doc.diplomatie.fr>

Conférence de presse du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, devant les correspondants à Bruxelles de la presse européenne. 27.6.2000, Bruxelles.

<http://www.doc.diplomatie.fr>

Audition du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, devant la Commission des affaires étrangères de l'Assemblée nationale, extraits. 29.6.2000, Paris.

<http://www.doc.diplomatie.fr>

Entretien du ministre des affaires étrangères, M. Hubert Védrine, avec "RTL". 7.7.2000, Paris.

<http://www.doc.diplomatie.fr>

Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec "Europe 1" dans l'émission "Le Club de la Presse", extraits. 9.7.2000, Paris.

<http://www.doc.diplomatie.fr>

Entretien du ministre des affaires étrangères, M. Hubert Védrine, avec le quotidien "l'Humanité". 11.7.2000, Paris.

<http://www.doc.diplomatie.fr>

Entretien du ministre des affaires étrangères, M. Hubert Védrine, avec l'hebdomadaire allemand "Der Spiegel". 17.7.2000, Paris.

<http://www.doc.diplomatie.fr>

Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec le journal "La Tribune". 17.7.2000, Paris.

<http://www.doc.diplomatie.fr>

Réunion informelle des ministres des affaires étrangères de l'Union européenne, conférence de presse finale du ministre des affaires étrangères, M. Hubert Védrine. 3.9.2000, Evian.

<http://www.doc.diplomatie.fr>

Entretien du ministre des affaires étrangères, M. Hubert Védrine, avec les correspondants de la presse française. 4.9.2000, Berlin.

<http://www.doc.diplomatie.fr>

Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec "Radio J", extraits. 10.9.2000, Paris.

<http://www.doc.diplomatie.fr>

Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec "LCF". 11.9.2000, Paris.

<http://www.doc.diplomatie.fr>

Présidence française de l'Union européenne conférence de presse du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, propos introductifs. 11.9.2000, Paris.

<http://www.doc.diplomatie.fr>

Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec le quotidien "Le Monde". 15.9.2000, Paris.

<http://www.doc.diplomatie.fr>

Sommet Union européenne - Ukraine, conférence de presse conjointe du Président de la République, Président du Conseil européen, M. Jacques Chirac, du Secrétaire général du Conseil, Haut représentant pour la PESC, M. Javier Solana, du Président de la Commission des Communautés européennes, M. Romano Prodi, et du Président d'Ukraine, M. Leonid Koutcma, propos du Président de la République. 15.9.2000, Paris.

<http://www.doc.diplomatie.fr>

Conférence de presse du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici. 25.9.2000, Paris.

<http://www.doc.diplomatie.fr>

Entretien du ministre des affaires étrangères, M. Hubert Védrine, lors du déjeuner avec l'Association de la presse diplomatique, deuxième partie. 25.9.2000, Paris.

<http://www.doc.diplomatie.fr>

Conseil affaires générales, point de presse du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici. 8.10.2000, Luxembourg.

<http://www.doc.diplomatie.fr>

Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec "France 3". 15.10.2000, Paris.

<http://www.doc.diplomatie.fr>

Rencontre du ministre des affaires étrangères, M. Hubert Védrine, avec les correspondants de la presse européenne, extraits. 25.10.2000, Paris.

<http://www.doc.diplomatie.fr>

Tournée des capitales européennes, point de presse conjoint du Président de la République, M. Jacques Chirac, et du Chancelier de la République d'Autriche, M. Wolfgang Schüssel, propos du Président. 28.11.2000, Vienne.

<http://www.doc.diplomatie.fr>

Entretien du ministre charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec "LCF". 14.5.2000, Paris.

<http://www.doc.diplomatie.fr>

Entretien du ministre des affaires étrangères, M. Hubert Védrine, avec "LCF". 14.5.2001, Paris.

<http://www.doc.diplomatie.fr>

Entretien du ministre délégué charge des affaires européennes, M. Pierre Moscovici, avec le quotidien "La Croix". 17.5.2001, Paris.

<http://www.doc.diplomatie.fr>

Sanomalehdet:

Aamulehti ja Helsingin Sanomat:

Aittokoski, Heikki, "Ulkomaalaisista tuli Itävallassa vaaliase." Uutinen. Helsingin Sanomat 2.10.1999.

Aittokoski, Heikki, "Haiderin vapauspuolueelle äänivyöry Itävallan vaaleissa." Uutinen. Helsingin Sanomat 4.10.1999.

Aittokoski, Heikki, "Haiderin puolue ehkä sittenkin valtaan Itävallassa." Uutinen. Helsingin Sanomat 26.1.2000.

Aittokoski, Heikki, "Itävallassa uusia mielenosoituksia." Uutinen. Helsingin Sanomat 6.2.2000.

Aittokoski, Heikki, "Uusi ulkoministeri: Itävalta ei käytä vetoa aseena EU:ssa." Uutinen. Helsingin Sanomat 8.2.2000.

"EU:n rasismiin vastainen keskus avattiin." Uutinen. Helsingin Sanomat 8.4.2000.

"Itävallan Jörg Haider lykkäisi EU:n laajentumista." Uutinen. Helsingin Sanomat 7.10.1999.

Karismo, Anna, "Jörg Haider uhkaa haastaa EU:n oikeuteen syrjinnästä." Uutinen. Helsingin Sanomat 25.2.2000.

Karismo, Anna, "EU aikoo kehittää maailman dynaamisimman talouden." Uutinen. Helsingin Sanomat 24.3.2000.

Karismo, Anna, "EU-maiden Itävalta-kannat pehmentymässä." Uutinen. Helsingin Sanomat 8.5.2000.

Karismo, Anna, "Portugali: Unionille Itävalta-ryhmä." Uutinen. Helsingin Sanomat 28.6.2000.

Lahtinen, Sole, "Ranska ja Belgia boikotoivat Itävallan puhetta Etyj-kokouksessa." Uutinen. Helsingin Sanomat 11.2.2000.

Pugin, Leo, "Ruotsin Persson perusteli Itävalta-päätöstään kiireellä." Uutinen. Helsingin Sanomat 15.4.2000.

Ruonala, Marko & Törnudd Nina, "Rajavalvonta ja maahanmuutto jakoivat EU-maita Sevillassa." Uutinen. Aamulehti 24.6.2002.

"Schüssel ei hyväksy puheita EU-erosta." Uutinen. Helsingin Sanomat 21.4.2000.

"Schüssel: Tuomioistuin päättämään Itävalta-boikotista." Uutinen. Helsingin Sanomat 27.4.2000.

Tuohinen, Petteri, "Äärioikeisto saa ääniä seitsemässä EU-maassa." Uutinen. Helsingin Sanomat 9.2.2000.

Virta, Kaija, "Haider teki FPÖ-puolueesta Itävallan suurimman työväen- ja nuorisopuolueen." Uutinen. Helsingin Sanomat 4.2.2000.

Väänänen, Päivi, "Tanska kiirehti EU:ta poistamaan Itävalta-pakotteet." Uutinen. Helsingin Sanomat 4.4.2000.

"USA kutsui lähittiläänsä kotiin Wienistä." Uutinen. Helsingin Sanomat 5.2.2000.

Libération:

Aubenas, Florence, "Haider mesure son taux d'impopularité." Uutinen. Libération 21.2.2000.

Bob, Jean-Claude, "Haider veut un référendum contre le boycott." Uutinen. Libération 6.-7.5.2000.

"Ce qu'il a dit – Vive le IIIe Reich, à bas l'UE, dehors les immigrants." Taustajuttu. Libération 29-30.1.2000.

Daum, Pierre, "Le grand écart des Autrichiens." Uutinen. Libération 2.2.2000.

Daum, Pierre, "Lycéen autrichiens parias en France." Uutinen. Libération 24.2.2000.

"Démission surprise de Jörg Haider". Uutinen. Libération 29.2.2000.

Dubois, Nathalie – Quatremer, Jean, "L'Europe menace de mettre Vienne au ban." Uutinen. Libération 1.2.2000.

Dubois, Nathalie, "L'Autriche de Haider en voie d'absolution." Uutinen. Libération 9.-10.9.2000.

Dubois, Nathalie, "L'Autriche revient dans la famille européenne." Uutinen. Libération 13.9.2000.

"Ils l'ont voulu, ils vont comprendre leur douleur." Uutinen. Libération 22.4.2002.

Millot, Lorraine, "Jörg Haider, le nationaliste de père en fils." Uutinen. Libération 4.2.2000.

Millot, Lorraine, "Le culte de chef comme idéologie." Uutinen. Libération 5-6.2.2000.

Millot, Lorraine, "Le tourisme, talon d'Achille autrichien." Uutinen. Libération 8.2.2000.

Quatremer, Jean, "L'UE dans le piège des sanctions." Analyysi. Libération 12.-13.2.2000.

Quatremer, Jean, "Le président autrichien repart bredouille de Bruxelles." Uutinen. Libération 9.3.2000.

"Vive réactions." Uutinen. Libération 28.1.2000.

Le Monde:

de Bresson, Henri – Zecchini, Laurent, "La présidence portugaise s'efforce de ne pas laisser la guesion autrichienne dominer le sommet européen." Uutinen. Le Monde 24.3.2000.

Delattre, Lucas, "La galaxie Haider." Reportaasi. Le Monde 20-21.2.2000.

"Israël rappelle son ambassadeur." Uutinen. Le Monde 5.2.2000.

Stolzt, Joëlle, "En Autriche, la coalition socialistes-conservateurs s'éroule." Uutinen. Le Monde 22.1.2000.

Stoltz, Joëlle, " 'Noir-Bleus' contre 'Rouge-Verts' au Parlement autrichien." Uutinen. Le Monde 11.2.2000.

Stolzt, Joëlle, "En Autriche, Jörg Haider durcit le ton contre l'Union européenne." Uutinen. Le Monde 22.4.2000.

Stolzt, Joëlle, "Le ras-le-bol des journalistes de la télévision autrichienne." Uutinen. Le Monde 11.10.2000.

Vernet, Daniel, "Jörg Haider, tribun préfasciste." Uutinen. Le Monde 4.2.2000.

Sopimukset:

Euroopan unioni – Konsolidoidut sopimukset. Euroopan yhteisöjen virallisten julkaisujen toimisto. Germany 1997.